BESZÁMOLÓ

Küldöttértekezlet

ÍRTÁK
Matheika Zoltán, Nagy Ágnes, Palócz Éva
– Kopint-Tárki Konjuktúrakutató Intézet Zrt,
Migács Tibor, VDSZ ágazatainak vezetői,
VDSZ tagozatainak vezetői

SZERKESZTETTE
a VDSZ 35. küldöttértekezletének Beszámolót Előkészítő Bizottsága

FELELŐS KIADÓ
Székely Tamás VDSZ elnök

KIADJA
Magyar Vegyipari, Energiaipari és Rokon Szakmákban Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége

NYOMDA
Pauker Nyomdaipari Kft.
– Vértes Gábor ügyvezető igazgató

2014. NOVEMBER

TARTALOM

Előszó 7

Összefoglaló 8

1. Főbb nemzetközi tendenciák a világ és Európa vegyiparában 10

2. A magyar vegyipar a statisztikai adatok tükrében 16
   - 2.1. A vegyipar helye a magyar feldolgozóipar termelésében 17
   - 2.2. Foglalkoztatás, bérek 27
   - 2.3. Beruházás 35

3. Külkereskedelem 38
   - 3.1. A vegyipari ágazatok exportja 40
   - 3.2. A vegyipari ágazatok importja és egyenlege 43

4. Külföldi működőtőke a vegyiparban 48

5. A vegyipar néhány jellemzője vállalatméret és tulajdonszerkezet alapján 52
   - 5.1. A vállalatok száma, foglalkoztatási helyzete és tőkeellátottsága 53
   - 5.2. A vegyipari vállalkozások árbevétele, jövedelmezősége méret- és tulajdoni kategóriák szerint 61
   - 5.3. Adóterhelés 74

6. Piaci pozíciók, piaci szabályozás 76
   - 6.1. A vegyipar és a fenntartható fejlődés – eredmények és tendenciák 77
   - 6.2. Kutatás-fejlesztés 82

7. Az érdekegyeztetéstől a gazdasági és társadalmi párbeszédig 84

8. A VDSZ nemzetközi kapcsolatai 88

9. A VDSZ szervezeti élete 92

10. A VDSZ gazdálkodása 96

11. Alumíniumipari Szakszervezeti Szövetség beszámolója 98

12. Gázipari Szakszervezeti Szövetség beszámolója 102

13. Gumiipari Szakszervezeti Szövetség beszámolója . . . 106

14. Gyógyszeripari Szakszervezeti Szövetség beszámolója 110

15. Papíripari Dolgozók Szakszervezete beszámolója . . . 116

16. Rokonszakmák beszámolója 120

17. Vegyipari Szakszervezetek Szövetsége beszámolója 124

18. A VDSZ Ifjúsági Tagozatának beszámolója 128

19. A VDSZ Nőtagozatának beszámolója 132

20. A VDSZ Nyugdíjas Tagozatának beszámolója 136

21. A VDSZ Értelmiségi Tagozatának beszámolója . . . 140

22. A VDSZ Műszakos Tagozatának beszámolója 144

ELŐSZÓ

Tisztelt Küldött!
Kedves Kolléga!
Minden kedves Olvasó!

Öt év telt el a VDSZ 33. kongresszusa óta. Ez az öt év számos eseményt, akciót, tragédiát hordoz, aminek mi részesei, érintettjei voltunk. Kiadványunkkal ezeket a történéseket foglaljuk össze.

A VDSZ közössége ezen öt év alatt megerősödött, és tanúbizonyságot adott, ha kellett erejéről, szolidaritásáról, akcióképességéről.

A könyv első részében gazdasági szakemberek segítségével bemutatjuk azt a környezetet, amelyben a VDSZ működési területén lévő vállalakozásokban dolgozókat képviseljük. A gazdasági válság jelentősen érintette tagjainkat. Ebből indultunk ki könyvünk összeállításában.

A politikai és gazdasági környezet változása ebben a ciklusban tornádóként söpört végig országunkban. E könyv nem minősít, csak helyzetképet kívánunk adni, mit is tettünk ezalatt az idő alatt.

Remélem az illusztrációk felidézik az eltelt időszakhoz kapcsolódó emlékeket is, hiszen ez az öt év nem lett volna mozgalmas, ha nincs a VDSZ!

Jó lapozgatást!

SZÉKELY TAMÁS
VDSZ ELNÖKE

ÖSSZEFOGLALÓ

A vegyipar[1] a magyar feldolgozóipar hagyományosan fejlett ágazata, egyes, ma is működő üzemeinek története akár a múlt század harmincas évekig nyúlik vissza, illetve a hatvanas-hetvenes évtizedig. A kilencvenes évek elejei transzformációs válság ugyan a vegyipart is utolérte, számos vállalat szűnt meg, azonban az ágazatban a feldolgozóipari átlagnál több vállalatot sikerült megmenteni, amelyek ma, akár hazai, akár külföldi tulajdonban, magas színvonalon termelnek..

Az elmúlt 10 évben számos külföldi vállalat letelepedése, kapacitás-bővítése, illetve tőkeinjekciója járult hozzá az ágazat fejlődéséhez, exportjának növeléséhez. Emellett számos hazai tulajdonú nagy- és közepes vállalat tudott folyamatosan növekvő versenyképességet felmutatni. Az ágazatban a feldolgozóipari átlagnál magasabb a közép- és nagyvállalatok súlya, mind számszerint, mind a foglalkoztatásban és az árbevételben, ami jótékonyan hat a vegyipar erejére, fejlődési potenciáljára.

A vegyipar piacát nagyban meghatározza, hogy az ágazat túlnyomórészt közbenső, tovább-feldolgozásra kerülő termékeket gyárt, amelyeket lényegében a gazdaság minden ágazatában felhasználnak. Ezért a vegyipar többszörösen is érzékeny a gazdasági konjunktúra, valamint az egyes felhasználó ágazatok keresletének az alakulására, amelyeknek a termelési inputját a vegyipari termékek jelentik. A gyógyszeripar termékei ugyan végső felhasználásra kerülnek, az ágazat piaci helyzete azonban nagyban függ a belföldi szabályozás változásaitól. Ez az erős konjunkturális kitettség az ágazattól nagyfokú alkalmazkodási képességet követel meg.

A vegyipar ma a magyar feldolgozóipar gyorsan fejlődő ágazata. Részaránya a feldolgozóiparon belül az elmúlt 10 évben, és különösen a válság óta eltelt években tendenciaszerűen növekszik, 2012-ben már mind a termelésben, mind az exportban 15%-ot tett ki, a 2000. évi 11%-kal szemben.

A három ágazaton belül a vegyianyag és termék gyártása ágazat (TEÁOR 20) képviseli a legnagyobb súlyt. A széles spektrumú termelési szerkezettel bíró ágazaton belül a legnagyobb súlyt a vegyi alapanyagok gyártása, ezen belül is a gyors ütemben növekvő műanyag-alapanyagok gyártása képviseli.

A gyógyszeripar (TEÁOR 21) viszonylag kis súlya ellenére kiemelt szerepet játszik a magyar iparban. A gyógyszeriparban zajlik az ágazat kutatási-fejlesztési tevékenységének túlnyomó része, magas innováció-tartalmú termékeinek nagy része exportra kerül.

A gumi- és műanyagipar (TEÁOR 22) az elmúlt években különösen gyors ütemben bővült, jórészt a Magyarországra települt multinacionális gumigyártó vállalatok addicionális termelési kapacitásai révén. A műanyagipar még kevésbé tudott magához térni a válság óta, különösen a műanyag-építőipari termékek sínylették meg a magyar építőipar általános válságát az elmúlt 8 évben. Az építőipar gyors növekedése 2014-től azonban feltehetőleg ismét növekvő piacot teremt az ágazat termékei számára.

A vegyipari ágazatok exportja az elmúlt években a feldolgozóipari kivitel egyébként is magas növekedési ütemét is meghaladó dinamikával bővült. Ezzel nem csak a kivitel növekedéséhez járult hozzá, hanem a külkereskedelmi aktívum emelkedéséhez is, mivel az ágazat exportjának a növekedése jócskán meghaladta a vegyipari importét. 2013-ban magyar vegyipar a világ 181 országába exportált.

Meg kell említeni, hogy a magyar vegyipar termelése nem csak a magyar feldolgozóipari átlagnál mutatott lényegesen gyorsabb növekedést az elmúlt 10 évben, hanem az Európai Unió átlagos vegyipar termelésénél is messze magasabb dinamikájú volt.

Az ágazat mintegy 90 ezer embert foglalkoztat, a fajlagos foglalkoztatás csökkenő trendet mutat, ami a termelékenység javulására utal. A termelékenység javulása a versenyképesség fontos eleme, mindazonáltal az ágazat foglalkoztatási potenciáljának csökkenését jelzi. A nagyjából stagnáló foglalkoztatási szint ellenére az ágazat folyamatosan munkaerő-hiánnyal küzd. A munkaerő-ellátást a cégek jelentős mértékben saját képzéssel, illetve az oktatási intézményekkel való szoros együttműködéssel igyekeznek megoldani. Az utóbbi nem csak a munkaerő rendelkezésre állása, hanem felkészültségüknek a vállalatok igényeihez való alkalmazkodásban is nagy szerepet játszanak.

A széles értelemben vett vegyiparban a bérek a feldolgozóipari átlagnál magasabbak, bár a bérkülönbségek az egyes alágak között jelentősek. A feldolgozóipari átlagnál magasabb, különösen a gyógyszeriparban, a szellemi foglalkoztatottak aránya.

Az ágazatban történő folyamatos bővítések és technológiai beruházások következtében várhatóan a vegyipar súlya a jövőben tovább növekszik.

[1] *A kiadvány a vegyipart széles értelemben határozza meg. Vegyipar alatt a vegyi anyagok és termékek gyártását (TEÁOR 20), a gyógyszergyártást (TEÁOR 21) és a gumi és műanyag-gyártást (TEÁOR 22) érti*

1.

Főbb nemzetközi tendenciák a világ és Európa vegyiparában [2]

A vegyipari ágazatot – sok más ágazathoz hasonlóan – nagymértékben érintették az elmúlt néhány évtizedben lezajlott globalizációs átrendeződések. Az EU27 2002-ben még vezető vegyipari hatalom volt, az összes (belső és külső) vegyipari értékesítés 30,5%-ával, 2012-re viszont a harmadik helyre csúszott vissza a régiók versenyében (17,8%-kal). Ezzel szemben Kína részesedése a globális vegyipari értékesítésből drasztikusan megnőtt (a 2002. évi 8,7%-ról a 2012. évi 30,5%-ra). Ezen kívül a többi feltörekvő régió részesedése is nőtt, miközben kisebb-nagyobb mértékben nem csak az EU27, de az USA, valamint Japán részesedése is erőteljesen visszaesett. E relatív térvesztés az EU-vegyipar értékesítési értékének növekvő trendje mellett következett be, vagyis a feltörekvő régiókban sokkal erőteljesebb volt a növekedés. Más kérdés, hogy a robbanásszerű kínai fejlődés mögött is jelentős részben európai (és más fejlett térségbeli) vegyipari cégek állnak; ennyiben a fejlett térségeknek az értékesítési adatokból kiolvasható dominanciavesztése csak viszonylagos.

1.1. ábra: A főbb nemzetközi régiók és országok vegyiparának értékesítése

Országonkénti bontásban az Egyesült Államok foglalja el a második helyet Kína mögött, a harmadik Japán, amelyet negyedikként az EU vezető vegyipari hatalma, Németország követ, a világértékesítés 5,2%-ával (a hatodik helyen pedig Franciaország, a világértékesítés 2,6%-ával).

[2] *Jelen fejezet nagy részében leírtak – hacsak külön nem jelezzük – a szűk értelemben vett vegyiparra, vagyis a TEÁOR 20-as vegyi anyag, termék gyártása ágazatra vonatkoznak.*

Az *Európai Unión*, az egyik legfontosabb globális vegyipari csomóponton belül a vegyipar földrajzilag viszonylag koncentrált: 2012-ben a teljes uniós értékesítés 85%-a hét országhoz volt kapcsolható, jórészt ugyanazokhoz, amelyek a feldolgozóiparban is domináns pozíciót foglalnak el. Ezen belül Németország 29%-os részesedését Franciaország és Hollandia követi, az előbbi részesedése durván a felét, az utóbbié pedig a harmadát teszi ki a német részesedésnek. Magyarország a kevéssé jelentős vegyipari termelők közé tartozik: 0,9%-os részesedéssel, érezhetően lemaradva Lengyelország, és kissé Csehország mögött is.

1.2. ábra: Az EU-országok részesedése a vegyipari értékesítésből

Habár az uniós vegyipari értékesítés globális *súlya* csökken, az értékesítés volumenének trendje továbbra is növekvő. Ez nagyrészt az EU-országok *egymás közti* értékesítésének – és kisebb részben az EU-n *kívülre* történő értékesítésnek – az erőteljes bővüléséből adódott, miközben a *saját* országban megvalósult vegyipari értékesítés 18%-kal csökkent 2002 és 2012 között. A belföldi eladások csökkenése jelzi a vegyipari forgalom nemzetköziesedését, a vegyipari termékek – akár fogyasztási, akár termelési célú – felhasználásának globalizálódását. Az EU27-en *belüli* forgalom bővüléséhez az új tagállamokba történt termelés-kihelyezés és ezeknek az országoknak a vegyipari globális termelési láncokba való beépítése is nagyban hozzájárulhatott.

A vegyipari termékek *külkereskedelmét* tekintve az Európai Unió – szemben az összes (külső és belső) értékesítéssel – még mindig domináns szereplő: az uniós vegyipari (külső) export a világexport 42%-át tette ki 2012-ben (szemben a második helyezett, Ázsia által elért mintegy 35%-kal). A világimportban való 35%-os részesedés már elmarad az Ázsia által összesen produkált 39%-tól. Ennek következtében az Unió számára a vegyipari külkereskedelem évről évre többletet termel.

Az Európai Unió számára a vegyipar hagyományosan fontos exportágazat: a tágabban értelmezett (a műanyag- és gyógyszeripart is magában foglaló) vegyipar mind az export, mind pedig az exporttöbblet nagyságát tekintve a második legfontosabb termékcsoport a gépek és járművek mögött.

Az EU külső piacokra irányuló vegyipari exportjának és exporttöbbletének a növekedése nagyobbrészt az ún. felemelkedő régiókkal szemben következett be, miközben a japán és főleg az észak-amerikai relációban alig bővült a vegyipari termékek cseréje. A közelmúlt trendjét figyelembe véve Ázsia (még Japán és Kína nélkül is) hamarosan átveheti a második legfontosabb partnerrégió helyét Észak-Amerikától.

A jövőbeli pozíciókra nézve kedvezőtlen körülmény, hogy 2006 után az EU vegyiparának beruházási dinamikája jócskán elmaradt a versenytársakétól. Míg 2012-ben a széles értelemben vett EU-vegyipar beruházásainak értéke csupán 2%-kal volt magasabb, mint 2006-ban, addig Japánban 32%-os, az Egyesült Államokban pedig 90%-os növekedés ment végbe, nem beszélve például Kínáról, ahol a vegyipari beruházások értéke szinte megötszöröződött.

Ugyanakkor a K+F kiadások *abszolút* nagysága tekintetében az EU vegyipara éllovasnak számít – ez még 2012-ben is igaz volt, annak ellenére, hogy a 2006 és 2012 közötti növekedési ütem gyengébb volt, mint a versenytársak többségénél. Az innovációs képesség erősítése EU vegyipari ágazatában is az egyik kiemelt célkitűzés. A K+F kiadások intenzitását (árbevételhez viszonyított arányát) tekintve sem áll rosszul az EU, habár egyrészt jócskán elmarad a japán éllovas mögött, másrészt a hosszú távú trend csökkenő.

Az eddigieknél szélesebb értelemben vett, gyógyszergyártást is magában foglaló európai vegyipar a *környezeti fenntarthatóság* szempontjából meglehetősen jól teljesít: 1990 és 2011 között az üvegházhatás-gázok együttes kibocsátása (CO_2-ekvivalensben mérve) 53%-kal csökkent. Ez a jelentős csökkenés az ágazat termelésének számottevő növekedése mellett ment végbe, így a kibocsátásintenzitás (az üvegházhatású gázok termékegységre jutó kibocsátása) még erőteljesebben, 71%-kal csökkent 1990 és 2011 között.

2.

A magyar vegyipar a statisztikai adatok tükrében

2.1. A vegyipar helye a magyar feldolgozóipar termelésében
2.2. Foglalkoztatás, bérek
2.3. Beruházás

2.1. A vegyipar helye a magyar feldolgozóipar termelésében

A *vegyiparnak* többféle meghatározása létezik. A legszűkebb értelmezés kizárólag a „Vegyi anyagok és termékek gyártását" (TEÁOR 08' osztályozás szerinti 20 ágat) foglalja magában. Ebben a kiadványban ennél *szélesebb* körű meghatározást alkalmazunk: a gyógyszergyártást (TEÁOR 21) és a gumi és műanyag-gyártást (TEÁOR 22) is a vegyipari csoportba tartozónak tekintjük (részletesebben lásd az 1. keretes írást).

A VEGYIPAR MEGHATÁROZÁSA EBBEN A KIADVÁNYBAN

A vegyipar szélesebb meghatározása a TEÁOR 08' osztályozás szerinti *kétszámjegyű* nómenklatúrájában a „Vegyi anyagok és termékek gyártását" (TEÁOR 20), a gyógyszergyártást (TEÁOR 21) és a gumi és műanyag-gyártást (TEÁOR 22) tartalmazza. Ez gyakorlatilag megfelel a TEÁOR 08' osztályozás szerinti *kétbetűs* ágazatai közül a CE, CF és CG ágazatoknak, kivéve a nemfém-termékek gyártását, amely a CG ágazatnak része, az általunk alkalmazott TEÁOR 20-21-22 ágazatokba viszont nem tartozik bele. Az ilymódon meghatározott „vegyipar" a következő 2, illetve 3 számjegyű ágakat és alágazatokat tartalmazza:

20 **Vegyi anyagok és termékek gyártása**
- 20.1. Vegyi alapanyagok gyártása: ipari gáz, színezék, szerves és szervetlen vegyi anyagok gyártása, műtrágya, kaucsuk, műanyag-alapanyag
- 20.2. Mezőgazdasági vegyi termékek gyártása: növényvédő-szerek,
- 20.3. Festék, bevonó-anyag gyártása
- 20.4. Tisztítószer, testápolási cikkek gyártása
- 20.5. Egyéb vegyi termékek gyártása: robbanóanyagok, ragasztóanyagok, illóolaj
- 20.6. Vegyi szál

21 **Gyógyszerek gyártása**
- 21.1 Gyógyszeralapanyag-gyártás
- 21.2 Gyógyszerkészítmény gyártása

22 **Gumi-, műanyag termékek gyártása**
- 22.1 Gumitermék gyártása: gumiabroncs, gumitömlő és egyéb gumi-termék
- 22.2 Műanyag termék gyártása: műanyag lap, lemez, cső, fólia, profil, csomagolóeszköz, műanyag építőanyag.

A „vegyipar" ezen meghatározása nem tartalmazza a TEÁOR 19 „Kőolaj-feldolgozás" ágat, amelyet egyes esetekben szintén a vegyiparhoz szoktak sorolni.

A vegyipar a magyar feldolgozóipar gyorsan fejlődő ágazata, termelése az elmúlt évtizedben a feldolgozóipar egészénél gyorsabban növekedett.

A 3 vegyipari ág termelésének együttes részesedése a feldolgozó ipar termelésén belül 2012-ben pontosan 15%-ot tett ki, a második helyen áll a feldolgozóiparon belül, a gépkocsigyártás után. Részaránya, akár a 2000. évhez, akár a válság előtti utolsó békeévhez, 2008-hoz viszonyítjuk (11%), határozottan emelkedő.

Külön-külön a vegyipari ágak a feldolgozóipari termelés 3-6%-át képviselik, s valamennyi tekintetében megállapítható a részarányok emelkedő trendje. A legkisebb ágazat, a gyógyszeripar bruttó kibocsátásának feldolgozóipari részesedése 2000-2013 között 2%-ról 3,4%-ra nőtt, a szűken vett vegyipar (vegyi anyag, termék gyártása) pedig az évtized elején lépte át az 5%-os küszöböt (5-ről 6%-ra). A gumi- és műanyagtermékek gyártásának részesedése 2006-ban 4% fölé, 2012-ben pedig már 5% fölé emelkedett. (2.1. ábra)

2.1. ábra. A vegyipari ágazatok súlya a feldolgozóiparban

Nagyjából az előző évtized közepétől a vegyipari ágak együttes részesedése tendenciaszerűen emelkedni kezdett, vagyis *a vegyipar a feldolgozóipari átlagnál dinamikusabban fejlődött* az utóbbi 8-10 év során. Ugyanakkor az együttes részesedés növekedéséhez különböző időszakokban különböző ágazatok járultak hozzá (2.2. ábra). A gumi- és műanyagipar a globális válságot megelőző két-három évben, a vegyi termékek gyártása pedig főként 2010-et követően növelte részesedését a feldolgozó ipar termelésében, a gyógyszeripar részaránya pedig 2009-ben ugrott meg. A gyógyszeripar volt azon kevés ágazatok egyike, amelyek termelése nem esett vissza a válság alatt, miközben a feldolgozóipar egészének a bruttó kibocsátása – köztük a másik két vegyipari ágazaté is – számottevően visszaesett (majdnem 20%-kal).

2.2.ábra: A vegyipari ágak feldolgozóipari részesedése

A fenti részesedésekkel Magyarország vegyipara kifejezetten jó pozíciókkal bír **európai összevetésben** (2.3. ábra). A vegyi termékek gyártásának durván 5%-os részesedésével Magyarország nagyjából a középmezőnyben helyezkedik el az EU-országok között, míg a másik két vegyipari ágazat – különösen a gumi- és műanyagipar – részesedése egyértelműen túlszárnyalja a mediánértéket.

Figyelemre méltó, hogy a gumi- és műanyag termékek gyártásában az Európai Unióban 5 kelet-európai új tagállam, a 4 visegrádi ország és Szlovénia rendelkezik a legmagasabb feldolgozóipari részaránnyal, elsősorban a letelepedett külföldi vállalatoknak köszönhetően. A vegyi anyagok termelése Hollandiában (a feldolgozóipari termelés több mint 18%-a), a gyógyszeriparé Dániában rendelkezik a legmagasabb részaránnyal a feldolgozóiparban.

2.3.ábra: A vegyipari ágazatok súlya az európai országokban

Az elmúlt 13 évben a magyarországi vegyipar nagyobb mértékben tudta növelni a termelés volumenét, mint az Európai Unió 28 tagországának az átlaga (2.4. ábra). Az Eurostat adatai szerint a magyar gumiipar termelésének a volumene 2007-ben 90%-kal, a vegyi termék- és gyógyszergyártásé együttesen mintegy 25%-kal emelkedett a 2000. évi szinthez képest, ami jóval magasabb, mint az EU28 átlagában mért 22, illetve 16%-os növekedés. Ez a folyamat nagyjából egybeesett a teljes magyar feldolgozóipar válság előtti erős dinamikájával. A válság után azonban a magyar feldolgozóipar 2013-ig még nem nyerte vissza a válság évében elvesztett termelési volument (ez előreláthatólag 2014-ben következik be), míg a vegyipar termelése a 2009. évi átmeneti visszaesés után 2013-ra már jócskán meg tudta haladni a válság előtti szintet. Ezt a folyamatot az 5. ábra időbeli lefutásában is szemlélteti.

2.4. ábra: A vegyipari ágazatok termelési volumene

Megállapítható tehát, hogy a feldolgozóipar egészéhez hasonlóan a vegyipar *dinamikusabban fejlődött* Magyarországon, mint az EU-28 átlagában. Ám ha nem a bruttó termelési, hanem a hozzáadottérték-adatokat vesszük alapul, az előbbi megállapítás csak részben igaz. A gyógyszeriparban, valamint a gumi- és műanyagiparban a hozzáadott érték volumene tendenciáját tekintve gyorsabban nőtt, mint a bruttó kibocsátásé, és a hozzáadott érték növekedési üteme éppúgy felülmúlta az EU-28 átlagos növekedési ütemét, mint a bruttó termelés dinamikája.

Nem ez a helyzet azonban a vegyi anyagok, termékek gyártásánál. Ebben a heterogén iparágban a hozzáadott érték volumene 2000-et követően mindvégig a 2000-es szint alatt maradt, és ami a legfőbb, a 2009. évi drámai visszaesés után a hozzáadott érték volumene még tovább süllyedt, miközben a bruttó termelés volumene biztató fellendülést produkált. E fellendülés azonban az amúgy is alacsony ágazati szintű hozzáadottérték-tartalom további jelentős esése mellett következett be.

VEGYIPARI ANYAGOK ÉS TERMÉKEK GYÁRTÁSA (TEÁOR 20)

A vegyi anyagokat és termékeket gyártó iparág termelésének 75-85%-át egy alágazat, a *vegyi alapanyag gyártása teszi ki.* A vegyi alapanyagok gyártásának dinamikája tehát meghatározó az egész szakág termelésének alakulása szempontjából. 2000-es évek elejei enyhe visszaesés után a vegyi alapanyagok gyártása meredeken felfelé ívelt, a nemzetközi válság azonban az addigi növekedést gyakorlatilag lenullázta. 2013-ra azonban az ágazatnak sikerült ezt a veszteséget ledolgozni, és termelése 2013-ra ismét elérte a válság előtti szintet.

A vegyi alapanyagokon belül a magasan domináns (65-80%-os részesedésű) szakágazat, a *műanyag-alapanyagok* termelése mozgatja elsősorban az ágazat kibocsátását: az előbbi konzekvensen együtt mozog az utóbbival, habár gyakran kevésbé intenzív kilengésekkel (mint például 2005-ben, 2009-ben és 2013-ban). A vegyi alapanyagok termeléséhez sorolt szakágazatok többségének KSH által közölt idősora nagyon hiányos, az összes fontosabb (az alágazat termelésében legalább néhány évben 5% feletti részesedéssel bíró) szakágazat együttes vizsgálatához csak 2008-tól áll rendelkezésre adat valamennyi évre, ezért ezt az évet kell bázisévként használni.

Az így kapott ábrából látható, hogy a szakágazatok erősen divergáltak, ráadásul szinte kaotikusan ingadoztak a 2008 utáni periódusban. Egyrészt két szakágazatot (ipari gáz gyártása és szerves vegyi alapanyag gyártása, együttes részesedésük (a vegyi alapanyagok gyártásán belül több mint 10%-os) nem érintette a 2009. évi visszaesés. Másrészt, miközben az alágazat

2.5. ábra: Vegyi anyagok gyártása

egészére 2010-től kezdve a szerény – és 2012-ben átmenetileg elakadó – kilábalás volt a jellemző, addig e kilábalási trend gyakorlatilag a domináns szakágazatnak, a már említett műanyag-alapanyag iparnak tudható be. Az ipari gáz gyártása csak 2011-től kapcsolódott be az emelkedésbe, a szerves vegyi alapanyag gyártásában 2011-2012-ben drasztikus visszaesésre került sor, amelyet szélsőséges (kb. 50%-os) megugrás követett 2013-ban, a műtrágyagyártás pedig – noha csak átmenetileg – 36%-kal zuhant 2013-ban, az alágazat egészének élénk növekedésével párhuzamosan.

Az iparág termelésében 6-10%-os (csökkenő) részarányt képviselő *tisztítószer-testápolás* alágazat termelése jórészt ezzel ellentétes pályát járt be, amit jórészt az magyaráz, hogy ennek az alágnak a termelése jórészt a fogyasztói piacra irányul, ezért főként a háztartások fogyasztásának a függvénye. A 2000-es évek első fele még dinamikus növekedést hozott, amit a 2006-os első fiskális kiigazítási program megakasztott a lakossági jövedelmek csökkenése következtében. Ehhez jött még a 2009. évi válság késleltetett hatása 2010-ben, ami a 2000. évinél majdnem 20%-kal kisebb termelési volument eredményezett. A „tisztítószer-testápolás" ágazat termelése csak 2013-ban érte el a 2000. évi szintet, és még nagyon messze van a 2005. évi rekordszint megközelítésétől.

GYÓGYSZERIPAR

A gyógyszergyártásnak csak két alágazata van: a gyógyszeralapanyagok, illetőleg gyógyszerkészítmények gyártása. A termelés majdnem 100%-át azonban az utóbbi teszi ki, a gyógyszer-alapanyagok gyártása minimális részt képvisel az iparág termelésében. Ennek következtében hiába nőtt a gyógyszer-alapanyagok termelése több mint háromszorosára 2000-2012 között, az iparág termelési volumen-növekedését a gyógyszerkészítmények gyártásának a dinamikája határozta meg.

2.6. ábra: Gyógyszerek gyártása

GUMI- ÉS MŰANYAGIPAR

2.7.ábra: Gumi- és műanyag termékek gyártása

A gumi- és műanyagipar rendkívül összetett, és diverzifikált termelési profilú iparág. A vegyipar 3 iparága közül a magyar gumi- és műanyagipar 2007-ig a leggyorsabb ütemben, s egyben az európai átlagot is messze túszárnyaló mértékben bővült (9. ábra). Az iparág termelése Magyarországon mindössze 7 év alatt 90%-kal nőtt, miközben az iparág halmozott növekedése uniós szinten a 15%-ot sem érte el.

Ugyanakkor a 2009. évi nemzetközi válság a legnagyobb mértékben ezt az iparágat sújtotta, fő felvevőpiacának, a gépkocsigyártásnak az európai (és világméretű) összeomlása következtében. A gumigyártás azonban a visszaesést rendkívül gyorsan, lényegében 1 év alatt kiheverte, és a 2011. évi termelési szint már jócskán meghaladta a válság előttit. Az elmúlt évek gyors növekedése a Magyarországra települt külföldi gyártók új kapacitásainak beindításával, illetve a kapacitások jelentős bővítésével magyarázható.

A gumi- és műanyagipar két alágazatának a pályája a válságig nagyjából együtt mozgott, a műanyagipar lépést tudott tartani a gumiipar termelésének gyors növekedésével. A globális válság azonban a műanyagipart még jobban visszavetette, mint a gumiipart, ettől kezdve a két szakág pályája látványosan szétvált. Míg a gumitermékek termelése 2012-ben újabb csúcsot döntött, a műanyagipar termelése 2010-ben megrekedt, és még 2013-ban is jóval a válság alatti szinten stagnált.

A gumitermék-gyártás mindkét alága (gumiabroncs-gumitömlő valamint az egyéb gumi-termék gyártása) rendkívül gyors növekedést ért el az elmúlt mintegy másfél évtizedben. A gumiabroncs-gyártás volumene 2013-ban majdnem a négyszerese volt a 2000. évinek, a fellendülés különösen dinamikus volt a válság utáni években. Az egyéb gumitermék gyártása a válság előtt még látványosabb volt a gumiabroncsénál, a válság óta azonban már csak szerény növekedést tudott felmutatni.

Ami az iparág másik alágazatát, a *műanyagtermékek* gyártását illeti, a kép összetettebb. A műanyag-ágazat termelése 2013-ban összességében nem érte el a válság előtti szintet. Itt nagyjából mind a négy szakágazatban megfigyelhető volt – habár nagyon eltérő mértékben – a 2007-2008-ig tartó volumennövekedési trend, az ezt követő 2009. évi visszaesés és – négyből három szakágazatban – a kezdődő kilábalás 2010-ben, majd 2010-től a többé-kevésbé iránytalan – lényegében stagnáláshoz közeli – mozgás.

Ez utóbbi alól csak a csekély súlyú, korábban a szakágon belül a leglátványosabb felfutást produkáló, majd – a magyar építőipar teljesítményének zuhanórepülésével párhuzamosan – drasztikusan visszaeső műanyag építőanyag kivétel. Figyelemre méltó, hogy a műanyag építőanyag termelés látványos esése még 2013-ban is tartott, az építőipari kibocsátás élénk növekedése ellenére; e téren a fellendülés még várat magára. Nehezíti a műanyag építőanyagipar helyzetét, hogy termékeinek jelentős részét belföldi piacon értékesíti, tehát a belföldi piac zsugorodását a külföldi piacokra való értékesítés növelésével csak korlátozottan tudja ellensúlyozni.

A műanyag csomagolóeszközök termelése ezzel szemben az elmúlt 13 évben, kisebb-nagyobb visszaesésekkel ugyan, de trendjét tekintve folyamatos növekedést mutatott, s 2013-ra már a leggyorsabb növekedési ütemet érte el. Az ágazat termelésének volumene 2012-ben 80%-kal volt magasabb, mint 2000-ben, és 20%-kal haladta meg a válság előtti 2008 évi szintet.

AZ EXPORT A NÖVEKEDÉS HÚZÓEREJE

Amint az a magyar feldolgozóipar egészéről is elmondható, a vegyipar esetében is a növekedés hajtóerejeként mindhárom iparágban, jóformán megszakítás nélkül, az *exportértékesítés* szolgált. A belföldi értékesítés a 2000-tól mostanáig tartó periódus nagy részében stagnáló, vagy éppenséggel csökkenő tendenciát mutatott.

A *vegyi anyagok és termékek* valamivel több mint fele, a *gyógyszerkészítményeknek* majdnem 80%-a exportra került 2012-ben. Mindkét ágazatban az ütemesen emelkedő exportértékesítés és a stagnáló vagy tendenciaszerűen csökkenő belföldi értékesítés már a 2000 és 2007 közötti periódusban élesen szétvált. A belföldi értékesítés 2014 elején mindkét ágazatban némileg növekedésnek indult, az azonban még nem állapítható meg, hogy trendfordulóról vagy átmeneti emelkedésről van-e szó. A 2014. elejei növekedés azonban a gyógyszeriparban mindössze arra volt (eddig) elegendő, hogy a belföldi értékesítés volumene megközelítse a 2000. évi szintet. Figyelmeztető jel azonban, hogy a gyógyszerek külföldi értékesítésnek volumene terén 2013-tól a visszaesés jelei látszanak.

A gumi- és műanyagipar termékeinek 68,2%-át exportálta 2012-ben, az export részaránya folyamatosan nő. Itt kissé árnyaltabb a kép: az export- és belföldi értékesítés szétválására csak 2006 után került sor, miután a belföldi értékesítés 2007-ig bővülni tudott, ám ezt a globális válság idején drasztikus zuhanás követte. Mivel a gumitermékek legnagyobb részét képező gumiabroncsok értelemszerűen az autóiparban találnak gazdára, a belföldi értékesítésnek a többi vegyipari ágnál valamivel jobb helyzete jórészt a magyarországi telephellyel működő gépkocsigyártók felé való, és ezáltal belföldinek számító értékesítéssel magyarázható.

2.8. ábra: Belföldi és export értékesítés

2.2. Foglalkoztatás, bérek

FOGLALKOZTATÁS

A három vizsgált vegyipari ágazatban *alkalmazottak száma* – az Eurostat nemzetiszámla-statisztikájának adatai alapján – együttesen nagyjából 90 ezer főt tesz ki. Ezen belül messze a legnagyobb számú – 2007-től kezdve az összesített vegyipari létszám legalább felét kitevő –alkalmazottat a gumi- és műanyagipar foglalkoztat – ez utóbbinak durván háromnegyedét a műanyagipari alágazatban – míg a legkisebb (kb. 20 ezer főnyi) létszámot a vegyi anyag, termék gyártásában alkalmazzák.

2.9. A vegyipari alkalmazottak létszáma és súlya a feldolgozó iparban

A vegyiparban alkalmazottak részaránya 2012-ben a feldolgozóiparon belül alacsonyabb (11%) volt, mint a termelésben betöltött 15%-os részesedése. 2012-re a válság előtti évhez képest is 9 ezer fővel csökkent a vegyiparban alkalmazottak száma, miközben mind a bruttó termelés, mind a hozzáadott érték növekedett. Az alkalmazottak relatív számát tekintve tehát nem figyelhető meg a termelési részesedésnél az elmúlt években látható emelkedő trend, az ágazat hosszú távú foglalkoztatási potenciálja tendenciáját tekintve csökkenő.

A termelés és a hozzáadott-érték növekedése a foglalkoztatottak számának stagnálása mellett, a termelékenység emelkedésére utal. A gyógyszeriparban egyértelmű termelékenység-növekedés figyelhető meg az elmúlt másfél évtizedben és a gumi- és műanyagiparban is emelkedő trendet mutat az egy alkalmazottra eső hozzáadott érték. A vegyi anyagok és termékek gyártásában figyelhető meg egyedül a fajlagos hozzáadott-érték csökkenése a válság óta.

Az egy főre jutó hozzáadott érték az egyes vegyipari ágak között erősen különbözik. A válság előtt mindhárom iparág egy főre jutó hozzáadott-érték termelése meghaladta a feldolgozóipari átlagot, a válság óta azonban lényegesen alacsonyabb szinten tartósult. Legmagasabb, és a leggyorsabban növekvő a hozzáadott érték alapú termelékenység a gyógyszeriparban, 2012-re messze maga mögött hagyta a másik két vegyipari ágat és már meghaladta a feldolgozóipari átlag kétszeresét.

Eközben a 2000-ben még a legalacsonyabb termelékenységi szintet felmutató gumi- és műanyagipar – nagyjából a feldolgozóipari átlagnak megfelelő, azt minimálisan meghaladó – szerény halmozott termelékenységnövekedés mellett – lehagyta a vegyi anyag és termék szakágazatot.

BÉREK A VEGYIPARBAN

A vegyipar ágak bérszintje összességében jócskán meghaladja a feldolgozóipari átlagot. Ezen belül azonban a vizsgált vegyipari ágak *heterogén képet mutatnak.* A pénzbeli és nem pénzbeli béren kívüli juttatásokat is tartalmazó ún. bruttó munkajövedelem átlagos szintje a gumi- és műanyagiparban kissé elmarad a feldolgozóipari átlagtól, ezzel szemben a vegyi termékek gyártásában a munkajövedelemszint magasabb, a gyógyszeriparban pedig szinte nagyságrenddel magasabb a feldolgozóipari átlagnál.

Ha azonban nem a *nominális* bérszinteket, hanem a reálbérek változását vizsgáljuk, akkor a kép ellentmondásosabb. A vegyipari munkajövedelem fogyasztói árindexszel deflált reálértéke 2008 óta ugyanis majdnem minden évben elmaradt a feldolgozóipari átlagtól, még a viszonylag legmagasabb reáljövedelem-növekedést felmutatni képes gumi- és műanyagiparban is. Méginkább ez a helyzet a gyógyszeriparban, és különösen a vegyitermék ágazatban, ahol a 2013. évi reál-munkajövedelmek mindössze 5, illetve 4,2%-kal voltak magasabbak, mint 2008-ban.

2.10. A vegyipari bérek és munkajövedelmek

A TEÁOR nomenklatúra 2008. évi változása miatt a KSH által közölt vegyipari jövedelemadatok nem hasonlíthatóak össze a 2008 előttiekkel. Mindenestre a rendelkezésre álló részadatok alapján úgy becsülhető, hogy 2003-2008 között a gumi- és műanyagipari bérek jócskán elmaradtak a feldolgozóipari átlagtól, míg a gyógyszeripariak valamelyest meghaladták azt. Azaz, a 2008. utáni reálbéralakulás némiképpen az előző 5 évi változások korrekciójaként is felfogható ugyan, mindenesetre az elmúlt öt év gyenge jövedelemnövekedése igen kedvezőtlen tendenciát hordoz.

A bérszintek összehasonlításánál emellett figyelembe kell venni az *összetétel-hatást,* azaz a fizikai és a szellemi dolgozók arányát az egyes iparágakban. Míg a gumi- és műanyagiparban a szellemi dolgozók a teljes alkalmazotti létszám mindössze kb. 20%-át teszik ki, addig a vegyi termék gyártásában és a gyógyszeriparban arányuk sokkal magasabb: 2013-ban rendre 45, illetve 60%. A gyógyszeriparban, és kisebb mértékben a vegyi termékek gyártásában a szellemi (esetenként igen magasan kvalifikált) dolgozók magasabb részaránya némiképp magyarázza a bérszintek közötti eltérést.

Mindazonáltal, a bérszintek különbségére nem csak az összetétel-hatás ad magyarázatot. Ha külön vizsgáljuk a fizikai és a szellemi foglalkozásúak bérszintjét az egyes iparágakban, akkor is az az eredmény adódik, hogy korántsem csak az összetétel hatás eredménye az eltérő bérszínvonal. Mind a fizikai, mind a szellemi dolgozók terén visszaköszönnek az iparági bérkülönbségek: mindkét foglalkoztatotti csoportban a legalacsonyabb a munkajövedelem a gumi- és műanyagiparban, legmagasabb pedig a gyógyszeriparban. Említésre méltó, hogy a gumi- és műanyagiparban a fizikai foglalkozásúak esetében a munkajövedelem kevésbé marad el a másik két ágazatban mért jövedelemszinttől, mint a szellemi foglalkozásúak (és az ágazat egésze) esetében, így – szemben a szellemi dolgozókkal – a gumi- és műanyagipari fizikai dolgozók havi munkajövedelme gyakorlatilag megegyezik a megfelelő feldolgozóipari átlaggal.

2.11. Fizikai és szellemi foglalkozásúak bére a vegyiparban

Ugyanakkor az említett két vegyipari ágazatban nem csupán a munkajövedelem, hanem az egy főre jutó kibocsátás és hozzáadott érték is magasabb, mint a feldolgozóipar átlagában. Ha az Eurostat adatai alapján az egy foglalkoztatottra jutó (euróban mért) *hozzáadott értéket* vetjük össze az egy alkalmazottra jutó (euróban mért) *összes bérköltséggel* (ez a munkáltatói társadalombiztosítási járulékokat is tartalmazza), akkor kitűnik, hogy az így kapott ún. *bérhányad* a viszonylag magas bérszinttel jellemzett vegyi termék gyártása és még inkább a gyógyszeripar esetében *alacsonyabb,* mint a feldolgozóipar átlagában. Ugyanakkor a gumi- és műanyagiparban (ahol a bérszint alacsonyabbnak mutatkozott) az így számított bérhányad egészen a közelmúltig magasabb volt. Vagyis, a feldolgozóipari átlagnál magas bérszinttel jellemzett két vegyipari alág esetében nem állítható, hogy relatív bér-versenyképességi hátrány állna fenn a feldolgozóipar egészéhez képest.

2.12.ábra: Vegyipari ágak bérhányada

BÉRKÜLÖNBSÉGEK A VEGYIPARON BELÜL

A munkajövedelem szintje a vegyipari ágazatokon belül is jelentős különbségeket mutat. A gyógyszeriparon belül a gyógyszerkészítmények gyártásában a bruttó munkajövedelem szintje durván 45%-kal magasabb, mint a gyógyszeralapanyagok gyártásában. Ám miután az alkalmazottak mintegy 95%-a a gyógyszerkészítmények gyártásában dolgozik, ezért a gyógyszeripar egészének bér-, illetve munkajövedelem-szintjét is ez utóbbi szakág határozza meg.

2.13. ábra: Havi munkajövedelem a vegyi anyagok és termékek gyártásában

A vegyi anyagok, termékek gyártásában a munkajövedelem összege majdnem az összes szakágban konzisztensen magasabb a feldolgozóipari átlagnál, ám az alág kereseti szintjének átlagát legfőképpen a legnagyobb súlyt képviselő szakág, a vegyi alapanyag gyártása húzza felfelé. Ez utóbbinak az egy főre jutó jövedelemszintjét jelentős mértékben a legnagyobb súlyú komponens, a műanyag-alapanyag gyártása határozza meg; az alkalmazottak számát tekintve még érdemi súlyt képviselő két részágazat közül a szerves vegyi alapanyagok gyártásában a jövedelemszint stabilan a szakágazati átlag alatt maradt, míg az ipari gázok gyártásában a munkajövedelem szintje 2012-től kezdve emelkedett az átlag fölé a korábbi relatíve alacsony szintről

Amint láttuk korábban, a három vegyipari ágazat közül a legalacsonyabb – egyben a feldolgozóipari átlagnál is alacsonyabb – egy főre jutó bruttó munkajövedelmet a gumi- és műanyagiparban találjuk. E vegyipari ágazaton belül azonban a két alágazat élesen elkülönül: a műanyagiparban a bérszint jóval alacsonyabb, mint a gumiiparban; az utóbbiban az átlagos munkajövedelem szintje magasabb, az előbbiben pedig alacsonyabb a feldolgozóipari átlagnál. Az alacsonyabb bérszinttel jellemzett műanyagipar súlya lényegesen nagyobb az ágazaton belül, mint a gumiiparé, így az előbbi átlagot lehúzó hatása erőteljesebben érvényesül – emiatt marad el a gumi- és műanyagágazat átlaga észrevehetően a feldolgozóipari átlagtól.

Az egyes alágazatokat külön is szemügyre véve, a gumiipar –a magasabb bérszinttel jellemzett alágazat – két szakágazata közül a valamivel nagyobb súlyt képviselő egyéb gumitermék gyártásában a kereseti szint lényegesen alacsonyabb, mint a gumiabroncs, gumitömlő gyártásában. Az utóbbinál a bruttó munkajövedelem szintje jócskán (korábban majdnem 50%-kal, újabban valamivel több, mint 30%-kal) felülmúlja a feldolgozóipari átlagot, az előbbinél viszont alig-alig. Igaz, hogy 2009 és 2011 között a gumiabroncs-iparág bérszintjének nominális emelkedése megrekedt, így a két szakágazat közti bérszintkülönbség érezhetően összeszűkült.

2.14. ábra: Havi munkajövedelem a gumi- és műanyag termékek gyártásában

A gumi-műanyag komplexumon belül az alacsonyabb bérszintet produkáló műanyagipar részterületeinek bérszintjei között nincs látványos polarizáció, habár érezhetően elválik a magasabb bérszintet nyújtó műanyag lap, lemez, fólia, valamint a műanyag csomagolóeszközök gyártása (együttes súlyuk az alágazaton belül durván egyharmad), valamint az alacsonyabb bérszintet produkáló műanyag építőanyag, illetőleg az önmagában több mint 50%-os súlyú egyéb műanyag termékek gyártása. Ezek közül a legmagasabb bérszintű terület, a műanyag lap stb. gyártásában dolgozók bruttó munkajövedelmének a szintje nagyjából megfelel a feldolgozóipari átlagnak (e szakágazat csupán alig több mint 10%-kal részesedik a műanyagiparban alkalmazásban állókat tekintve), míg a többi területen a bérszint kisebb-nagyobb mértékben elmarad attól.

MUNKAERŐELLÁTÁS, SZAKKÉPZÉS

A vegyipari termelés és export gyors növekedése nem csak a munkaerő iránti mennyiségi igények növekedésével, hanem szakmai színvonalával kapcsolatos elvárások emelkedésével jár együtt. Az ágazat ugyanis csak úgy tudja megőrizni versenyképességét, ha folyamatosan a legmodernebb technológiákat alkalmazza, amihez a szakember-utánpótlásnak is igazodnia kell. A megbízható alapanyag-ellátás megszervezése, a korszerű logisztikai módszerek bevezetése és a mind bonyolultabb technológiai folyamatok kontrollálása miatt a vegyipar munkaerő igénye folyamatosan átalakul: a magas felkészültségű középfokú végzettségűek, valamint a szellemi foglalkozásúak aránya egyre emelkedik.

Az ágazat gyors növekedésével és a munkaerő felkészültségével kapcsolatos megváltozott minőségi igényekkel az iskolarendszerű szakember-utánpótlás nem tart lépést. Az ágazat krónikus munkaerőhiányának vannak intézményes, az oktatási rendszert érintő, valamint kínálati okai is.

Az ágazat munkaerő-ellátottsága szempontjából komoly probléma, hogy évekkel ezelőtt kikerült az iskolarendszerű képzések közül a vegyianyag-gyártó képzés, amely a vállalatok szakember-utánpótlásának bázisát jelentené. Jelenleg ezt a szakmát csak átképzés keretében lehet elsajátítatni. Ugyanakkor az átképző tanfolyamok hallgatói létszáma nem illeszkedik sem a vegyipar mennyiségi igényeihez sem annak regionális összetételéhez. A borsodi térség, a magyar vegyipar egyik központja, például a jelenleg képzett vegyipari szakmunkások és technikusok többszörösét is képes volna felvenni.

Emellett az elmúlt 10 év tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a felnőttképzés keretében folyamatosan csökkenő, 2013-ban már mindössze 420 óra időtartamban megvalósuló vegyianyag-gyártó képzés nem tudja biztosítani azt a magas szintű szaktudást, ami a világszínvonalú technológiák üzemeltetéséhez szükséges.

Célszerű lenne ezért a jelenleg OKJ-s tanfolyami keretek között megvalósuló vegyianyag-gyártó képzést visszatenni az iskolarendszerű képzések közé.

A szakember-utánpótlást nehezíti, hogy a fiatalok körében kicsi az érdeklődés nem csak a vegyipari szakma, hanem általában a reáltudományokkal összefüggő szakmák iránt is.

A vegyiparban is egyre inkább jellemző – amint a feldolgozóipar más gyorsan fejlődő ágazatában, pl a gépkocsi-gyártásban és a gépiparban is – a gyártó vállalatok és az oktatási intézmények közötti szorosabb együttműködés, annak érdekében, hogy itthon és külföldön egyaránt piacképes szaktudással rendelkező utánpótlást biztosítani lehessen.

A versenyszférának az oktatási intézményekkel való összefogására, a fiatalok számára a vegyipari szakmák iránti érdeklődés felkeltésére az ágazat vállalatai számos módszerrel élnek. Ennek formái:

- Közép- és felsőoktatásban résztvevő diákokat különböző – az állami oktatást kiegészítő – vállalati képzési programokba való bevonása annak érdekében, hogy korszerűbbé és piacképesebbé tegye a hazai vegyipari szakképzést.
- Pályaorientációs programok jegyében gyárlátogatásokat szerveznek, amelyek során a diákok megismerik az alapvető termelési és technológiai folyamatokat.
- Szakmai gyakorlati programok, amelyek keretében a diákok részt vehetnek a vállalat egyes funkcionális területeinek működtetésében és feladataiban
- Pályaválasztási tanácsadási napok, ahol egyetemi oktatók és a vállalat szakemberei tájékoztatják a diákokat a vegyipari szakma aktuális elvárásairól. A cél, hogy minél több fiatal válassza a vegyiparhoz kötődő szakmákat.
- Egyetemi oktatók és vállalati szakemberek bevonásával kémia és fizika szakkörök támogatása a helyi szakközépiskolákban, a természettudományok iránti érdeklődés felkeltése érdekében.
- A munkaerő saját kiképzése, számukra az oktatás költségeinek a fedezése.

A krónikus munkaerő-hiányt tehát a cégek jelentős része (nyilván a nagyobb vállalatok, amelyek ezt meg tudják finanszírozni) saját képzéssel igyekszik megoldani. Jellemző példája ennek a nagyvállalatok együttműködése a helyi egyetemekkel, akár kihelyezett tanszékek formájában (lásd például a Tiszai Vegyi Kombinát és a Debreceni Egyetem, vagy a Borsodchem és a Miskolci Egyetem együttműködését. A gyártó vállalatok és az egyetemek, képzőhelyek együttműködése azt célozza, hogy a hallgatók/tanulók magas színvonalú, a korszerű, gyakorlatorientált tudás szerezzenek, szakmai gyakorlaton vegyenek részt.

Az ilyen együttműködések kölcsönösen előnyösek mindkét félnek, mivel az egyetemek szaktanácsadási, szakértői tevékenységet nyújtanak a vegyipari vállalat számára, amelynek a szakemberei viszont részt vesznek az oktatásban. Ezáltal a vállalatok magasan kvalifikált munkaerő-utánpótláshoz jutnak, amelyek pontosan azzal a tudással rendelkeznek, amire a cégeknek szükségük van. Másrészt az egyetemről több gyakorlati ismerettel és tapasztalattal kikerülő pályakezdő mérnökök és vegyészek beilleszkedési-betanulási folyamata és ideje is gyorsabbá válik.

A megvalósuló gyakorlati képzés részeként a hallgatók rendelkezésére áll a vállalat területén megtalálható oktatóterem és laboratórium, a fiatal vegyészek és vegyészmérnökök a nyári időszakban gyakorlati képzésen vehetnek részt, illetve szakmai irányítást kapnak a diploma- és szakdolgozatok elkészítéséhez és a kapcsolódó munkák, értékelések elvégzéséhez.

Hasonló a helyzet a gyógyszerész, asszisztens illetve szakasszisztens utánpótlás terén, a szakmai álláspontja szerint. A gyógyszerészek iránti növekvő kereslettel nem tart lépést a képzés, az asszisztensek képzése pedig nem eléggé gyakorlat-orientált. A képzőhelyeknek nincs tanlaborjuk, az asszisztens-jelöltek egy részének pedig nincs patikai munkahelye.

2.3. Beruházás

2012-ben – a legfrissebb iparstatisztikai évkönyv adatai alapján – a három vegyipari alág[3] együttes beruházási teljesítményértéke mintegy 197 Mrd forintra, az az évi feldolgozóipari beruházás közel 17%-ára rúgott. A gumi-, műanyag- és nemfém ásványi termékek gyártásában a legmagasabb a beruházási szint, ezt követi a gyógyszergyártás, majd jóval lemaradva a vegyi anyag, termék gyártása. Ez azért figyelemre méltó, mert a termelési szint vonatkozásában a gyógyszeripar messze a legkisebb ágazat a három vegyipari alágon belül, vagyis méretéhez képest a gyógyszeripar kifejezetten beruházás-intenzív ágazatnak, míg a vegyi anyag, termék gyártása kevésbé beruházás-intenzív ágazatnak mutatkozik.

2.15. ábra: Beruházások a vegyiparban

2009-ben a három vegyipari alág együttes beruházási részesedése a 2012. évinél még magasabb, közel 26%-os volt[4] . A beruházási volumenek hektikusan ingadoztak, ám egészében véve a 2008-at követő évek mérlege viszonylag kedvezőtlen a vegyipari beruházások szempontjából. A beruházási volumen 2013-ban mindhárom vegyipari alágban alacsonyabb volt, mint 2008-ban, miközben a feldolgozóipar egészében ugyanezen időszak halmozott beruházás-növekedése –a drasztikus 2009. évi zuhanást követő folyamatos emelkedésnek köszönhetően – 2013-ra elérte a 10%-ot.

[3] Mivel ágazati (kétjegyű) TEÁOR-bontásban nem áll rendelkezésre beruházási adat, csak alág szerinti (kétbetűs) bontásban, ezért külön a gumi- és műanyagiparra nézve beruházási adat nem ismert, csak a gumi-, műanyag- és nemfém ásványi termékek gyártására.

[4] A 2010. évi iparstatisztikai évkönyv szerint.

A gyógyszeripar – ahogy a termelésben, úgy a beruházások tekintetében is – kimaradt a 2009. évi nagy visszaesésből, viszont több éves élénk (a feldolgozóipari átlagot meghaladó) beruházási aktivitás után 2012-2013-ban a gyógyszeripari beruházások zsugorodtak. Ezzel szemben a másik két vegyipari alágban a 2009. évi visszaesés után lassan megindult a kilábalás a beruházások terén, de közel sem olyan mértékben, mint a termelési volument tekintve: a beruházási volumen 2013-ban is 13, illetőleg 17%-kal elmaradt a vegyi termék gyártásában, valamint a gumi-, műanyag- és nemfém ásványi termékek gyártásában a 2008. évi szinthez képest.

3.

Külkereskedelem

3.1. A vegyipari ágazatok exportja
3.2. A vegyipari ágazatok importja és egyenlege

A vegyipari ágazatok exportja az elmúlt években a feldolgozóipari kivitel egyébként is magas növekedési ütemét is meghaladó dinamikával bővült. Ezzel nem csak a kivitel növekedéséhez járult hozzá, hanem a külkereskedelmi aktívum emelkedéséhez is, mivel az ágazat importjának növekedése jócskán elmaradt a kivitelétől.

A belföldi értékesítési lehetőségek drasztikus beszűkülése miatt az export növelése létkérdés volt a vegyipari vállalatok számára. Emellett több olyan külföldi vegyipari gyártó települt le Magyarországon, amely létesítésének célja eleve elsősorban a külföldi kereslet kielégítése volt.

A vegyipari kivitelnek[5] a teljes magyar exportban betöltött részarányát nagyban növelte az a fontos momentum, hogy az ágazat exportját a recesszió az átlagosnál kevésbé sújtotta. 2009-ben, a globális válság mélypontján a nemzetgazdasági kivitel volumene 12,7%-kal, a behozatalé 17,1%-kal volt alacsonyabb az előző évinél, a vegyipar exportja viszont mindössze 0,4%-kal, importja pedig 6,7%-kal csökkent. A vegyipari export és import ezt követően, 2009-2013 között is az átlagosnál dinamikusabban növekedett, növekedési üteme – egy év kivételével – meghaladta a teljes forgalomét.

3.1. ábra: A vegyipar exportjának és az importjának volumenindexei előző év=100%)

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika. Vegyipar SITC Rev. 3 szerint

[5] *Termékexport és -import adatok TEÁOR '08 szerint csoportosítva. Itt és a továbbiakban – ha külön nem jelezzük – vegyipar alatt a 20, 21, 22 TEÁOR '08 ágazatba tartozó termékeket értjük. A volumenváltozásról a KSH SITC áruosztályokra (SITC 1. pozíció) közöl adatot. A vegyipart a SITC 5 áruosztály (Vegyi áruk és hasonló termékek) képviseli*

3.1.
A vegyipari ágazatok exportja

2013-ban a vegyipar kivitele 3.670 milliárd Ft-ot (12,4 millió eurót), behozatala 3.451 milliárd Ft-ot (11,6 millió eurót) tett ki.

A vegyipari forgalom értéke 2008. évi bázison – Ft-ban és euróban egyaránt – jelentős mértékben emelkedett (3.1. táblázat és 3.2.a.-3.2.b. ábra). A vegyipari külkereskedelmi többlet 2013-ban 219 milliárd forintot (800 millió eurót tett ki).

3.1. táblázat: Vegyipari termékek külkereskedelmének értéke 2013-ban
TEÁOR '08 szerint 20, 21, 22 ágazatok

Évek	A forgalom értéke				Értékindex, 2008 = 100%			
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
	Milliárd Ft		Millió euró		Ft-alapon		Euró-alapon	
2008	2 406,9	2 041,1	9 591	8 124	100,0	100,0	100,0	100,0
2009	2 188,7	2 007,5	7 800	7 158	90,9	98,4	81,3	88,1
2010	2 614,4	2 452,8	9 492	8 902	108,6	120,2	99,0	109,6
2011	3 102,2	3 003,7	11 115	10 763	128,9	147,2	115,9	132,5
2012	3 242,2	3 357,5	11 205	11 598	134,7	164,5	116,8	142,8
2013	3 450,6	3 670,2	11 628	12 376	143,4	179,8	121,2	152,3

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

Míg a teljes magyar export 2013-ban, forintban mérve 32, euróban 11,4%-kal haladta meg a 2008. évi szintet, addig a vegyiparban a növekedés 80, illetve 52%-os volt (3.1. ábra). A dinamikus bővülésnek köszönhetően a vegyipar részesedése a nemzetgazdasági teljes termékexportból a 2008. évi 11,1%-ról 2013-ra 15,1%-ra, a teljes termékimportból 13%-ról 15,6%-ra emelkedett (3.2. táblázat).

A vegyiparnak a teljes magyar feldolgozóipari exportban betöltött részaránya meghaladja a termelésben, és még inkább a foglalkoztatásban betöltött részarányát.

3.2.a. ábra: Az export és az import *Ft* alapú értékindexei, 2008=100%

3.2.b. ábra: Az export és az import *euró* alapú értékindexei, 2008=100%

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

3.2. táblázat: Vegyipar részesedése a teljes termékexportból és -importból, %
(TEÁOR '08 szerint 20, 21, 22 ágazatok)

Évek	Termékexport				Termékimport			
	20 Vegyi anyag, termék	21 Gyógyszer	22 Gumi-, műanyag termék	**20+21+22 Vegyipar összesen**	20 Vegyi anyag, termék	21 Gyógyszers	22 Gumi-, műanyag termék	**20+21+22 Vegyipar összesen**
	Összes export = 100%				Összes import = 100%			
2008	4,8	3,2	3,1	**11,1**	6,2	3,3	3,5	**13,0**
2013	6,0	4,5	4,6	**15,1**	7,5	3,8	4,3	**15,6**

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

A három vegyipari ágazat 10 alágazata közül az exportált termékek zöme 4 alágazatba tartozik: a vegyi alapanyagok 2013-ban 28,8%-kal, a gyógyszerkészítmények 28,4%-kal, a műanyagtermékek 15,3%-kal, a gumitermékek pedig 15%-kal részesedtek a vegyipar összes exportjából. Az ötödik helyen álló tisztítószerek és testápolási cikkek részesedése már csak 2,8% volt. (3.3. ábra.)

3.3. ábra: A vegyi termékek exportjának megoszlása TEÁOR '08 alágazatai között, %
(TEÁOR '08 szerint 20, 21, 22 ágazatok)

2008 és 2013 között a három vizsgált vegyipari ágazat körében a gumitermékek és a gyógyszerkészítmények export-pozíciója erősödött a legnagyobb mértékben (+3,5-pontos, illetve +2%-pontos részesedés-emelkedés).

Miután a vegyipari alágazatok exportértékének növekedése 2008 és 2013 között csak két alágazatban, az exportban kis súlyú gyógyszeralapanyag-gyártásban (16,3%-os növekedés) és a vegyiszál-gyártásban (-16,8%-os csökkenés) maradt el a teljes magyar exportétól (32%), a nyolc másik vegyipari alágazat növelni tudta súlyát a teljes magyar exportban. (3.3. táblázat.)

3.3. táblázat: Vegyipar exportja alágazatok szerint a 2013. évi exportérték csökkenő sorrendjében (TEÁOR '08 szerint 20, 21, 22 ágazatok háromszámjegyű bontásban)

	Alágazatok kódja és megnevezése	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013/2008
		Milliárd Ft						
1	201 Vegyi alapanyag	694,7	563,2	741,6	877,6	967,1	1 056,9	152,1
2	212 Gyógyszerkészítmény	539,7	610,0	720,1	887,1	991,8	1 041,3	193,0
3	222 Műanyag termék	327.0	315,2	388,5	476,4	513,4	560,1	171,3
4	221 Gumitermék	240,1	257,7	326,2	443,2	515,3	549,7	228,9
5	204 Tisztítószer, testápolási cikk	102,7	108,6	115,8	136,8	165,3	219,5	213,8
6	205 Egyéb vegyi termék	40,6	49,3	51,3	65,2	69,3	106,4	261,8
7	202 Mezőgazdasági vegyi termék	32,7	38,9	36,6	45,2	52,2	56,0	171,2
8	211 Gyógyszeralapanyag	47,6	49,0	53,3	51,9	61,5	55,4	116,3
9	203 Festék, bevonó-anyag	11,9	11,8	13,7	15,2	18,0	21,5	181,6
10	206 Vegyi szál	4,1	3,8	6	5,1	3,5	3,4	83,2

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

Részletesebb bontásban vizsgálva megállapítható, hogy a dinamikus exportbővülés 2008 és 2013 között a 24 vegyipari szakágazat közül 11-nek volt köszönhető, közülük hat szakágazat exportja 2013-ban meghaladta a 100 milliárd Ft-ot (3.4. táblázat).

3.4. táblázat: Termékexport kiemelt vegyipari szakágazatok szerint 2013-ban Ft-ban (TEÁOR '08 szerint 20, 21, 22 ágazatok, négyszámjegyű bontásban)

Szakágazatok (Termék szerinti TEAOR'08)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Növekedés* %
2120 Gyógyszerkészítmény	539,7	610,0	720,1	887,1	991,8	**1 041,3**	193,0
2211 Gumiabroncs, gumitömlő	123,8	143,9	186,7	287,7	348,5	**371,3**	299,9
2229 Egyéb műanyag termék	134,5	127,3	174,5	220,9	240,9	**284,2**	211,4
2041 Tisztítószer	66,0	73,2	73,9	76,1	98,6	**119,0**	180,5
2222 Műanyag csomagolóeszköz	64,5	70,2	85,2	100,0	109,6	**117,7**	182,4
2042 Testápolási cikk	36,7	35,4	41,9	60,6	66,8	**100,5**	273,8

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

Figyelemre méltó, hogy az exportvolument hordozó mind a 6 termékféleség kivitelének értéke 2008-2013 között 2-3 szorosára nőtt.

Mint a 3.3 és 3.4 táblázat mutatja, az export húzóerejét a teljes vegyipari kivitel kb. 15%-át adó gumitermékek adták (TEÁOR 221), ezen belül a gumiabroncs, gumitömlő termékek (TEÁOR 2211), amelyek exportjának értéke majdnem megháromszorozódott 2008-2013 között. Ezt megközelítő ütemben bővült az exportban kisebb súlyt képviselő testápolási cikkeke exportja (TEÁOR 2042). a vegyipar kivitelében első helyen álló gyógyszerkészítmények exportja is majdnem megkétszereződött a vizsgált időszakban.

3.2.
A vegyipari ágazatok importja és egyenlege

A vegyipari **importban** is ugyanannak a négy alágazatnak a súlya meghatározó, mint az exportban. 2013-ban az importban az első helyen a vegyi alapanyagok (30%), második helyen a gyógyszerkészítmények szerepeltek (22%), harmadikon a műanyagtermékek (17%), míg a negyediken – „mindössze" 10%-kal – a gumiipari termékek következtek.

3.4. ábra: A vegyi termékek importja TEÁOR '08 alágazatok szerint, megoszlás, % (TEÁOR '08 szerint 20, 21, 22 ágazatok, háromszámjegyű bontásban)

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

Az exportnak az importnál gyorsabb növekedése következtében a vegyipar 2012-ben a korábbi külkereskedelmi hiányból többletre váltott (3.5.a. ábra). Ez a többlet 2012-ben 5,9%-kal, 2013-ban már 10,7%-kal járult hozzá a teljes termékforgalmi aktívumhoz.

3.5.a. ábra: A teljes és a vegyipari termékek külkereskedelmének egyenlege

3.5.b. ábra: Vegyipari termékek külkereskedelmi egyenlege kétszámjegyű TEÁOR szerint

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

A mérlegtöbblet tekintetében az egyes ágazatok pozíciója jelentősen különbözik. A gyógyszeripari, valamint a gumiipari termékek körében 2009-től kezdve évről évre növekvő aktívum termelődött 2013-ban a gyógyszerek kivitele már 845 millió euróval haladta meg az importot, míg a gumitermékek kereskedelmében 550 millió eurós többlet keletkezett. A vegyi anyagok és termékek forgalmában viszont minden évben tekintélyes – bár az elmúlt két évben számottevően csökkenő – passzívum keletkezett (3.5.b. ábra).

A magyar vegyipari termékek elsősorban Európában és ezen belül főképpen az Európai Unióban találnak felvevőpiacot. 2013-ban a három vizsgált vegyipari ágazat exportjának 90,8%-a irányult Európába, 70,7%-a az EU27-be. A behozatalban még magasabb, összesen 93,4% volt az Európából érkező termékek aránya, és 85,7% az Európai Unióból érkezőké.

Ezen belül a gyógyszeripar kivitelének regionális szerkezete eltér a többi ágazatétól. 2013-ban a gyógyszeripari termékek mindössze 47%-a került az EU27-en kívülre, ezen belül 12,3%-a nem-európai országba (3.6. ábra).

3.6. ábra: A vegyipari export megoszlása az EU27 és az EU-n kívüli országok között, %

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

Az egyes felvevőpiacokat tekintve a vegyipar exportja erősen diverzifikált. 2013-ban a magyar vegyipar a világ 181 országába exportált, 124-be 100 millió Ft feletti, 82-be pedig 1 milliárd Ft feletti értékben. A legfontosabb partner Németország volt 15%-os részesedéssel (552 milliárd Ft), súlya azonban ágazatonként jelentősen különbözött: a gumitermékek 25%-a, gyógyszereknek azonban mindössze 6,3%-a került a német piacra. Mindhárom ágazatról elmondható ugyanakkor, hogy a 10 legfontosabb exportpiaca között szerepel Románia és a visegrádi országok (Lengyelország, Csehország, Szlovákia), valamint a régi EU tagországok közül Olaszország és Franciaország. Két-két ágazatnál TOP-10-es exportpartner-ország Ausztria és Ukrajna (3.5. táblázat).

3. 5. táblázat: A 10 legfontosabb ország (TOP-10) a vegyi termékek kivitelében, 2013
(termékek TEÁOR '08 szerint)

Rang-szám	Vegyipar (20+21+22)		20 Vegyi anyag, termék gyártása		21 Gyógyszergyártás		22 Gumi-, műanyag termék gyártása	
	ország	részesedés %	ország	részesedés %	ország	részesedés %	ország	részesedés %
1	**Németország**	15,03	**Németország**	13,9	Oroszország	17,75	**Németország**	25,13
2	Románia	8,00	Lengyelország	9,3	Románia	9,86	Franciaország	7,72
3	Oroszország	7,08	Románia	8,6	Ukrajna	7,76	Ausztria	6,54
4	Lengyelország	6,57	Olaszország	8,2	**Németország**	6,33	Románia	5,40
5	Olaszország	5,85	Szlovákia	6,6	Franciaország	5,19	Olaszország	5,26
6	Franciaország	5,55	Csehország	5,9	Lengyelország	4,61	Csehország	5,06
7	Csehország	5,17	Ausztria	5,0	Csehország	4,31	Lengyelország	4,84
8	Szlovákia	4,92	Franciaország	4,2	Bulgária	3,76	Egyesült Királyság	4,51
9	Ukrajna	4,43	Szerbia	3,1	Szlovákia	3,25	Szlovákia	4,41
10	Ausztria	4,13	Törökország	3,0	Olaszország	3,25	Ukrajna	3,26
10 ország összesen		**66,71**		**87,7**		**66,07**		**72,12**

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

Kizárólag a vegyi anyag és termék gyártásához sorolható termékeknél szerepel a legfontosabb felvevőpiacok között Szerbia és Törökország, csak a gyógyszeripari termékek esetében pedig Oroszország és Bulgária és csak a gumi- és műanyagtermékeknél az Egyesült Királyság.

Sajátos a gyógyszeripari termékek exportjának ország-struktúrája: Oroszország messze a legfontosabb felvevőpiac (17,8%), a második legfontosabb Románia (9,9%) és Ukrajna a harmadik legnagyobb (7,8%). A piaci arányokból következően az orosz-ukrán konfliktus komoly negatív hatással lehet az ágazat kivitelére.

A vegyipar importja az exportnál kevésbé koncentrált: a TOP-10-be tartozó országok részesedése 6%-ponttal magasabb volt (73% a 67%-kal szemben), de az ország-szerkezete így is igen diverzifikált. Az összesen 107 feladó országból 67-ből érkezett 100 millió Ft-ot meghaladó import.

Vezető pozícióban az importban is Németország volt, az exportnál magasabb, 23,5%-os részesedéssel. Ezen túlmenően azonban az import TOP-10 ország-struktúrája jelentősen különbözik az exportétól:

- A legszembetűnőbb, hogy a gyógyszer-importban a TOP-10-ben nincs új EU-tagország, hét régi tagállam mellett Svájc, Szingapúr és India fért a 10 legfontosabb szállító ország közé. (A vezető pozíció Belgiumé.)
- A vegyi anyagok és termékek szállítói között hat régi EU-tagállam mellett Oroszország és a visegrádi országok szerepeltek (az előbbi a második helyen 8,6%-kal).
- A gumi- és műanyagipari termékek importjának 30%-a érkezett Németországból, 8-8%-a Romániából és Franciaországból. A TOP-10 szállító között utolsó helyen megjelent Kína (2,2%).

3. 6. táblázat: A 10 legfontosabb ország (TOP-10) a vegyi termékek importjában, 2013 (termékek TEÁOR '08 szerint)

Rang-szám	Vegyipar (20+21+22)		20 Vegyi anyag, termék gyártása		21 Gyógyszer-gyártás		22 Gumi-, műanyag termék gyártása	
	ország	részesedés %	ország	részesedés %	ország	részesedés %	ország	részesedés %
1	**Németország**	23,54	**Németország**	24,74	Belgium	16,86	**Németország**	30,26
2	Franciaország	7,65	Oroszország	8,62	Németország	13,69	Románia	8,03
3	Belgium	6,99	Olaszország	7,05	Franciaország	11,68	Franciaország	7,96
4	Ausztria	5,74	Hollandia	6,70	Egyesült Királyság	8,65	Lengyelország	7,60
5	Olaszország	5,59	Csehország	6,41	Hollandia	6,74	Csehország	6,88
6	Csehország	5,37	Ausztria	6,35	Svájc	5,57	Ausztria	6,63
7	Hollandia	5,27	Franciaország	5,41	Svédország	5,41	Olaszország	5,79
8	Lengyelország	5,00	Lengyelország	5,11	Szingapúr	3,93	Szlovákia	4,28
9	Oroszország	4,22	Szlovákia	4,79	Ausztria	3,57	Belgium	2,48
10	Egyesült Királyság	3,95	Belgium	4,51	India	2,51	Kína	2,21
10 ország összesen		**73,31**		**79,68**		**78,60**		**82,13**

Forrás: KSH, Külkereskedelmi statisztika

4.

Külföldi működőtőke a vegyiparban

A vegyipar a Magyarországra irányuló külföldi működőtőke befektetések kiemelt területe volt az elmúlt évtizedekben. Az ágazat részaránya a külföldi befektetésekben (részvény és egyéb részesedések) jócskán meghaladja a termelésben, illetve a foglalkoztatásban betöltött részesedését. 2012-ben a teljes feldolgozóipari külföldi működőtőke-állomány 20%-át regisztrálták a vegyiparban (miközben a termelésben és a foglalkoztatásban betöltött részaránya 15%). Legmagasabb a külföldi működőtőke fajlagos aránya a vegyipari ágazatok közül a legkisebb ágazatban a gyógyszeriparban. A nagy magyarországi gyógyszergyártók többsége külföldi vagy vegyes tulajdonban van, jórészt a régi nagy gyógyszeripari vállalatok privatizációja következtében. Emellett az ágazatban zöldmezős beruházások is történtek.

A gumi- és műanyagipar is a külföldi tőke kedvelt befektetési célpontja. Itt is szerepet játszott a privatizáció, emellett az elmúlt években több zöldmezős beruházás is megvalósult az ágazatban külföldi tőkével. 2015-től újabb külföldi tőkebefektetéssel megvalósuló gumiipari beruházás várható.

Fajlagosan a vegyi anyagok és termékek ágazatban a legalacsonyabb a külföldi tőke részesedése a feldolgozóipari befektetésekben. 2011-12-ben azonban a külföldi befektetések határozottan növekedtek az ágazatban, és – hasonlóan a gumiiparhoz – a 2014 őszén bejelentett új, külföldi tőkével létrehozott vegyipari üzemek tovább fogják növelni ezt az arányt.

1.1. ábra: A vegyipari közvetlen külföldi működőtőke részaránya a feldolgozóiparban

A külföldi tőke származási országok szerinti megoszlása igen változatos képet mutat. A magyar vegyipari ágazatban jelen van szinte mindegyik globális termelési és értékesítési hálózattal rendelkező nyugat-európai és amerikai multinacionális vállalat. Emellett több délkelet-ázsiai ország is képviselteti magát a befektetők között (pl. Kína, Dél-Korea, India).

A külföldi tőkevonzó képesség egyik fontos mérőszáma az újrabefektetett jövedelmek nagysága, amely azt mutatja, hogy a Magyarországon keletkezett jövedelmek mekkora részét forgatja vissza az itteni termelésbe a külföldi vállalat befektető. 2011-12-ben a vegyiparban az újra-befektetett jövedelmek megközelítették a 100 milliárd forintot, ami azt jelzi, hogy a külföldi befektetők nem elsősorban a profit kivitelében, hanem a Magyarországon való újra-befektetésében érdekeltek. Az újra-befektetett jövedelem különösen gyorsan nőtt a gumi- és műanyagiparban, de a gyógyszeriparban is növekszik a visszaforgatott jövedelmek nagysága.

5.

A vegyipar néhány jellemzője vállalatméret és tulajdonszerkezet alapján

5.1. A vállalatok száma, foglalkoztatási helyzete és tőkeellátottsága

5.2. A vegyipari vállalkozások árbevétele, jövedelmezősége méret- és tulajdoni kategóriák szerint

5.3. Adóterhelés

5.1. A vállalatok száma, foglalkoztatási helyzete és tőkeellátottsága

2012-ben **1844 kettős** könyvvitelt alkalmazó vállalkozás működött a 3 vegyipari ágazatban (TEÁOR 20, 21 és 22), amelyek a 2. keretes írásban leírt feltételeknek megfeleltek. Ez a feldolgozóipari vállalkozások számszerint 7,3%-át teszi ki (5.1. táblázat.) (Egyéni vállalkozókkal, egyszeres könyvvitelű cégekkel és a nemfém ásványi termék ágazatban működő cégekkel együtt a KSH 2012-ben 3600 feletti céget mutatott ki működő vállalkozásként az ágazatban). Mind a kétféle statisztikai forrás szerint a vegyiparban működő vállalkozások száma folyamatosan csökken az elmúlt évtizedben.

A VIZSGÁLT VEGYIPARI VÁLLALATOK KÖRE

Ez a fejezet a NAV/APEH anonimizált vállalati mérleg- és eredmény-kimutatásait feldolgozó adatbázison nyugszik. Elemzésünkben csak a *kettős könyvvitelt* alkalmazó társasági adóalanyok szerepelnek, amelyek a magyar vállalati szféra meghatározó részét alkotják. Nem szerepelnek tehát az elemzésben az egyszeres könyvvitelű vállalkozások (egyéni vállalkozók, esetenként betéti társaságok).

A kettős könyvvitelt alkalmazó cégek közül is az elemzéshez nem vettük figyelembe azokat a vállalkozásokat, amelyek létszáma, árbevétele, mérleg-főösszege és jegyzett tőkéje nem volt nullánál nagyobb, mivel ezeket nem tekintettük tényleges gazdasági tevékenységet kifejtő vállalkozásnak.

A szűkítés után 2008-ban 1918, 2009-ben 1829, 2012-ben pedig 1844 vegyipari (TEÁOR 20, 21, 22) vállalkozás maradt az ágazati adatállományban.

Ezen szűkítő feltételek miatt az itt közölt adatok nem egyeznek meg a KSH által közölt „Működő vállalkozások száma” statisztika adataival, mivel azok az egyszeres könyvvitelű cégekre és az egyéni vállalkozókra is kiterjednek, valamint minden olyan céget „működő vállalkozásnak” tekint, amely adott be mérleg- és eredmény-kimutatást, még ha az akár nullás is volt.

2012-ben a vizsgált vegyipari vállalkozások 63,6%-a mikrovállalkozás[6], 23,9%-a kisvállalkozás, 10,4%-a közepes és 2,2%-a nagyvállalat volt. Az ágazati sajátosságoknak (technológia, tőkeigény) tudható be, hogy a vegyipari vállalkozások között több közép- és nagyvállalat volt (együtt 12,6%), mint a nem vegyipari vállalkozások körében (6.1. táblázat).

Az 1844 vegyipari vállalat egyenlőtlenül oszlik meg az egyes ágazatok között. 2012-ben az összes vegyipari vállalkozásból 1362 a gumi- és műanyagtermékek gyártása ágazatban működött és csak 73 vállalkozás főtevénysége volt gyógyszergyártás, míg a vegyi anyag, termék gyártása ágazatban 409 vállalkozás termelt.

2012-ben az ágazatban összesen 40 nagyvállalat működött, közülük 23 cég 100%-ban külföldi, 10 pedig kizárólag hazai tulajdonban működött. Különösen figyelemre méltó a középvállalatok nagy súlya a vegyiparban: 2012-ben 191 középvállalat működött az ágazatban, számszerinti részarányuk az összes vegyipari vállalat között meghaladta a 10%-ot, miközben a nem vegyipari cégek körében ez a vállalatcsoport mindössze 6%-ot képviselt.

5.1. táblázat: A vegyipari és a nem vegyipari feldolgozóipari vállalkozások száma méret és tulajdoni kategória szerint 2012-ben

Méret-kategóriák	Tulajdoni kategóriák									
	100%-ban hazai		Többségben hazai		Többségben külföldi		100%-ban külföldi		Összes	
	Vegyi.	Nem vegyi.	Vegyi.	Nem vegyi.	Vegyi.	Nem vegyi.	Vegyi.	Nem vegyi.	Vegyi.	Nem vegyi.
	cégek száma, db									
1-9 fő	1 110	16 877	6	60	13	128	43	425	1 172	17 490
10-49 fő	358	3 874	6	65	21	140	56	348	441	4 427
50-249 fő	98	839	2	39	8	74	83	385	191	1 337
250 és több fő	10	92	2	15	5	21	23	160	40	288
Összes	**1 576**	**21 682**	**16**	**179**	**47**	**363**	**205**	**1 318**	**1 844**	**23 542**

Megjegyzés: Lásd az 5. lábjegyzetet.

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (NAV összesített adatok)

Nem csak a vegyipar egészére, hanem a 3 ágazatra egyenként is érvényes, hogy magasabb a közepes, illetve a nagyvállalatok számaránya, mint a feldolgozó ipar átlagában. Ezen belül a vegyi anyag és termék-gyártásban, valamint a gumi- és műanyaggyártásban nagyon hasonló a méret szerinti eloszlás, s mivel számszerint ez a két ágazat dominál az ágazatban, ezek határozzák meg a vegyipari átlagot is (5.1. ábra). A gyógyszeriparban ugyanakkor a közép- és nagyvállalkozások számaránya jóval magasabb, mint akár a vegyipar, akár a feldolgozóipari átlag, miközben a mikrovállalkozások részaránya jóval alacsonyabb annál.

[6] *Mikrovállalkozásnak az 1-9 főt, kisvállalatnak a 10-49 főt, középvállalatnak az 50-248, nagyvállalatnak pedig a 250 főnél többet foglalkoztató vállalatot tekintjük. A vállalati méretbesorolásnak a statisztikában létezik árbevétel, illetve mérlegfőösszegre vonatkozó feltétele is, ezekektől azonban itt eltekintünk.*

5.1. ábra: Vállalkozások száma és megoszlása méretkategóriák szerint 2012-ben, %

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (NAV összesített adatok)

A *tulajdoni* kategóriákat tekintve a vállalkozások zöme 100%-ban hazai tulajdonban működő vállalkozás. A vegyi anyag és termék, valamint a gumi és műanyagtermék gyártóinak megoszlása tulajdoni szerkezet szerint is nagyon hasonló: az előbbi ágazatban 84,4% kizárólag hazai tulajdonú vállalkozás, 4,4% vegyes tulajdonú és 11,2% működik kizárólag külföldi tőkével, míg az utóbbiban az arányszámok 86,6%, 2,5% és 11,1%. A gyógyszeriparban is a 100%-ban hazai tulajdonú vállalkozások vannak ugyan többségben (69,9%), de a másik két ágazaténál jóval magasabb a vegyes tulajdonú (15,1%) és magasabb a kizárólag külföldi tulajdonú (15,1%) vállalkozások részaránya (5.2. ábra).

5.2. ábra: Vállalkozások száma és megoszlása tulajdoni kategóriák szerint 2012-ben, %

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (NAV összesített adatok)

2012-ben a *vegyianyag és -termékek* gyártásában működő 409 vállalat között 8 nagyvállalat és 40 közepes méretű vállalat működött. A 8 nagyvállalatból 5 cég 100%-ban külföldi, 2 teljesen belföldi tulajdonban van, 1 pedig vegyes tulajdonú. A nagyvállalatok létszáma az ágazatban foglalkoztatottak mintegy felét teszi ki, a középvállalatoké további 28%-át. Az összfoglalkoztatottak tehát több mint háromnegyede a közép- és nagyvállalatoknál talál munkát az ágazatban. Más megközelítésben: a vegyipari termékeket és anyagokat gyártó ágazatban minden harmadik munkahely a 100%-ban külföldi cégekhez kötődik, míg a dolgozók több mint fele (58%-a) tisztán belföldi cégnél dolgozik.

5.2. táblázat: Vegyi anyag, termék gyártók száma, megoszlása és foglalkoztatotti létszáma 2012-ben

	100%-ban hazai		Vegyes tulajdon		100%-ban külföldi		összesen	
Vállalatméret	db	fogl.	db	fogl.	db	fogl.	db	fogl.
1-9 fő	241	754	9	43	9	37	259	834
10-49 fő	79	1 568	5	87	18	479	102	2 134
50-249 fő	23	2 216	3	242	14	1 336	40	3 794
250 és több fő	2	3 175	1	1 100	5	2 443	8	6 718
összesen	**345**	**7 713**	**18**	**1 472**	**46**	**4 295**	**409**	**13 480**

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (NAV összesített adatok)

A *gyógyszeripar* nem csak a cégek számát, hanem az állományi létszámot tekintve is jóval koncentráltabb: 2012-ben az 5 nagy gyógyszergyártó foglalkoztatta a munkaerő 81,5%-át és a 16 darab középvállalat a 14,1%-át. A mikro- és kisvállalkozások együtt mindössze 4,5%-kal részesedtek a létszámból. Az ágazatban működő 73 cég közül 2012-ben 5 nagyvállalat volt, amelyek közül 1 belföldi, 1 pedig külföldi tulajdonúnak számít, 3 pedig vegyes tulajdonú. (5.3. táblázat.) A vegyes tulajdon jelentős súlya miatt az ágazatban mind a tisztán hazai, mind a külföldi cégeknél dolgozók aránya viszonylag alacsony, a munkahelyek zöme a vegyes tulajdonú (jórészt nagy) cégekhez kötődik.

5.3. táblázat: A gyógyszergyártó cégek száma, megoszlása és foglalkoztatotti létszáma 2012-ben

	100%-ban hazai		Vegyes tulajdon		100%-ban külföldi		összesen	
Vállalatméret	db	fogl.	db	fogl.	db	fogl.	db	fogl.
1-9 fő	26	79	2	5	3	14	31	98
10-49 fő	15	402	4	88	2	47	21	537
50-249 fő	9	937	2	231	5	835	16	2 003
250 és több fő	1	276	3	10 912	1	417	5	11 605
összesen	**51**	**1 694**	**11**	**11 236**	**11**	**1 313**	**73**	**14 243**

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (NAV összesített adatok)

A mind a vállalatszámot, mind a foglalkoztatotti létszámot tekintve legkiterjedtebb ágazatban, *a gumi és műanyagiparban* 2012-ben 27 nagyvállalat tevékenykedett, közülük 17 külföldi, 7 pedig belföldi tőkével működött. A 27 nagyvállalat foglalkoztatta a munkaerő 38%-át, míg a 135 közepes méretű cég a további 36%-át. A mikro- és kisvállalkozások tehát mindössze a munkahelyek egynegyedét mondhatták magukénak. A méret- és

tulajdoni kategóriát is figyelembe véve a foglalkoztatottak 30%-át alkalmazták kizárólag külföldi nagy-, 18,8%-át pedig középvállalkozásnál. A 100%-ban hazai tulajdonú vállalkozások létszáma, amely a közép- és kisvállalatokba összpontosult, az ágazati összesből 43,2%-kal részesedett (5.4. táblázat).

5.4. táblázat: A gumi –és műanyagtermékeket gyártók száma, megoszlása és foglalkoztatotti létszáma 2012-ben

	100%-ban hazai		Vegyes tulajdon		100%-ban külföldi		összesen	
Vállalatméret	db	fogl.	db	fogl.	db	fogl.	db	fogl.
1-9 fő	843	2 643	8	38	31	115	882	2 796
10-49 fő	264	5 677	18	434	36	984	318	7 095
50-249 fő	66	6 206	5	525	64	7 354	135	14 085
250 és több fő	7	2 356	3	1 027	17	11 723	27	15 106
összesen	**1 180**	**16 882**	**34**	**2 024**	**148**	**20 176**	**1 362**	**39 082**

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (NAV összesített adatok)

ESZKÖZÉRTÉK, TŐKEELLÁTOTTSÁG

A vegyipari vállalkozások tevékenységéhez rendelkezésre álló **összes eszköz (mérleg-főösszeg)** 2012-ben a feldolgozóipari vállalkozások összes eszközének 21,7%-a volt – 4.235 milliárd Ft könyvszerinti értékkel. A vegyipari ágazatok kimagasló tőkeigényességét jelzi, hogy mind az egy vállalkozásra, mind az egy főre jutó eszközérték jóval magasabb a nem vegyipari vállalkozásokénál. Az 1 vállalkozásra jutó eszközérték a vegyiparban 2012-ben 230 milliárd Ft, szemben az egyéb feldolgozóipari ágazatok 65 milliárd Ft-os átlagánál, míg az egy főre jutó eszközérték a vegyiparban 6,3 milliárd Ft, az egyéb iparágakban 2,7 milliárd Ft volt.)

A magas tőkeigényesség alapjában véve magyarázza a vállalati szerkezetet a vegyiparban: az eszközök 74,9%-a a nagyvállalatoknál koncentrálódik, 18,7%-a a középvállalatok könyveiben szerepel és mindössze 6,4%-a a mikro- és kisvállalatokéban (5.3. ábra). Ez jóval erősebb tőkekoncentrációt jelez, mint ami a feldolgozóipar egészében jellemző.

5.3. ábra: Az összes eszköz (mérleg-főösszeg) ágazatok és méretkategóriák szerint 2012-ben, megoszlás, %

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (NAV összesített adatok)

Ugyanakkor az *átlagos* vegyipari eszköz-megoszlás a különböző méretű cégek között elfedi az ágazati sajátosságokat. Holott, az eszközök méret szerinti eloszlás a 3 vegyipari ágazatban erősen különbözik.

A *vegyi anyag és termék* gyártók esetében az eszközök (69%) koncentrálódik a nagyvállalatoknál, ami mind a vegyipari, mind a teljes feldolgozóipari átlagnál alacsonyabb arány. Ugyanakkor a kisvállalatok relatív eszközellátottsága különösen magas. A tulajdoni kategóriák közül – szemben a másik két vegyipari ágazattal – a kizárólag hazai tőkével működő vállalkozások részesedése messze a legmagasabb (a vegyiparra vonatkozó részesedés több mint kétszerese). 2012-ben a kétféle kategorizálást kombinálva az eszközökből legtöbb (43,8%) a 100%-ban hazai tulajdonú nagyvállalatokban volt (5.4. ábra).

A *gyógyszergyártás* összes eszközének 92%-a a nagyvállalatokban koncentrálódott, míg a kis- és mikro-vállalkozások részesedése alig volt több egy százaléknál. Az egy főre jutó eszközök mutatószámában nincs különbség.

A gumi- és műanyag termékek gyártása ágazatban, ahol jelentős számú kkv működik, a nyilvántartott eszközöknek csak 53,1%-a tartozott nagyvállalatokhoz, 30,8% középvállalatokhoz, ami jóval diverzifikáltabb eszközszerkezetet mutat, mint a feldolgozóiparban. A tulajdoni kategóriák közül a 100%-ban külföldi tulajdonú vállalkozások részesedése az eszközökből 70%-os, a 100%-ban hazaiaké 24,3%-os, a vegyeseké 4,4%-os. A két kategorizálás alapján 2012-ben a legnagyobb eszköz-részesedéssel a kizárólag külföldi tőkével működő nagyvállalatok rendelkeztek.

2012-ben, a NAV adatbázisának adatai alapján, a vegyipari vállalkozásokban 235 milliárd Ft **külföldi jegyzett tőke** volt, amely a feldolgozóipar külföldi (jegyzett) tőkéjéből 18,7%-ot képviselt. Ebből a vegyi anyag és termék gyártása 3,1%-kal, a gyógyszeripar 4,2%-kal, a gumi- és műanyag gyártás 11,5%-kal részesedett. A vegyipar összes jegyzett tőkéjének (345 milliárdnak) 68,2%-a volt külföldi. Ez a részarány alig marad el a többi feldolgozóipari ágazat mutatójától (68,9%).

5.4. ábra: Az összes eszköz (mérleg-főösszeg) ágazatok és tulajdoni kategóriák szerint 2012-ben, megoszlás, %

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (NAV összesített adatok)

Megállapítható ugyanakkor, hogy a vegyes tulajdon a vegyiparban is egyre kevésbé jellemző: a külföldi működő-tőke a vegyiparban is mindinkább a kizárólagosan külföldi tulajdonú vállalkozásokba koncentrálódik, fokozatosan csökken a vegyes vállalkozások részesedése a befektetett külföldi (jegyzett) tőkéből. Kivételt képeznek ez alól a tőzsdei cégek, ahol a vegyes tulajdon már eleve adottnak tekinthető. (A nem vegyipari feldolgozóipari cégekben 2008-ban a külföldi tőke 32%-a, 2012-ben 23%-a volt vegyes tulajdonú vállalatokban.)

A vegyi anyag és termék gyártásában a jegyzett tőke 36,2%-a volt külföldi, amelynek 93,8%-át 100%-ban külföldi tulajdonú vállalkozásokban és nagyobb részét (56,6%) középvállalatokban jegyezték. A *gyógyszeripar* jegyzett tőkéjében a külföldi 73,8%-kal részesedett – 69,8%-a kizárólag külföldi tulajdonú vállalkozásokban és csaknem egyharmada vegyes tulajdonú vállalkozásokban működött. Kisvállalkozások tőkéjéből a külföldi részesedés jelentéktelen, a közepesekéből viszont 68,4% és a nagyokéból 31,4%-os volt. A *gumi- és műanyagiparban* 2012-ben a külföldi tőke a jegyzett tőke 86,4%-át tette ki és csaknem kizárólagos külföldi vállalkozásokban (97,4%) volt. Szemben a másik két vegyipari ágazattal, a külföldi tőke nagyobb része a nagyvállalatok forrásai között szerepelt (57,9%).

5.2.
A vegyipari vállalkozások árbevétele, jövedelmezősége méret- és tulajdoni kategóriák szerint

A vegyipar **értékesítésének nettó árbevétele** 2008-ban 2518, 2012-ben 3593 milliárd Ft volt, a feldolgozóipar teljes árbevételének 11,8%, illetve 15,1%-a (lásd 2.1.pont).

5.6. táblázat: Az értékesítés nettó árbevételének megoszlása méretkategóriák között 2008-ban és 2012-ben, %

Ágazatok kódja és megnevezése (TEÁOR'08)		Méretkategóriák							
		Mikro-vállalkozások (1-9 fő)		Kis-vállalkozások (10-49 fő)		Közép-vállalkozások (50-249 fő)		Nagy-vállalkozások (250 és több fő)	
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012
20	20 Vegyi anyag, termék gyártása	2,4	1,7	7,5	5,1	14,7	21,8	75,3	71,4
21	21 Gyógyszergyártás	1,8	0,3	2,6	4,8	16,3	13,6	79,3	81,3
22	22 Gumi-, műanyag termék gy.	5,0	3,6	16,2	11,4	37,5	32,9	41,3	52,0
	Vegyipar (20+21+22)	**3,3**	**2,1**	**9,8**	**7,3**	**23,6**	**24,0**	**63,4**	**66,6**
	Nem vegyipari vállalkozások	3,5	3,5	8,5	8,0	14,9	16,8	73,2	71,8
Feldolgozóipari ágazatok összesen		3,4	3,3	8,6	7,9	15,9	17,9	72,1	71,0

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

A *vegyipar 2012. évi árbevételéből* a nagyvállalatok 66,6%-kal, a középvállalatok 24%-kal, a kisvállalkozások 7,3%-kal, a mikrovállalkozások 2,1%-kal részesedtek. 2008-hoz képest a nagyvállalatok és a középvállalatok súlya növekedett (3,2, illetve 0,4%-ponttal), míg a mikro- és kisvállalkozásoké valamelyest csökkent. Az egyéb feldolgozóipari ágazatokkal összehasonlítva, a vegyiparban a középvállalkozások magasabb és a nagyvállalkozások alacsonyabb részesedése az árbevételből mind 2008-ban mind 2012-ben megfigyelhető. Az eltérés elsősorban a gumiiparban a középvállalatok magas arányával magyarázható. Ha azonban a két felső méretkategóriát (azaz minden 50 fő feletti vállalatot) együtt vizsgálunk, akkor megállapítható, hogy a két méretkategória együttes súlya megegyezik a feldolgozóipari átlaggal.

5.7. táblázat: Az értékesítés nettó árbevételének megoszlása tulajdoni kategóriák között, 2012 (ágazat összes értékesítése=100%)

Ágazatok kódja és megnevezése (TEÁOR'08)		Tulajdoni kategóriák							
		100%-ban hazai tulajdon		Többségi hazai tulajdon		Többségi külföldi tulajdon		100%-ban külföldi tulajdon	
		2008	2012	2008	2012	2008	2012	2008	2012
20	20 Vegyi anyag, termék	37,1	42,1	31,4	25,6	1,3	0,5	30,2	31,7
21	21 Gyógyszergyártás	8,2	5,7	21,7	24,5	57,7	58,7	12,5	11,0
22	22 Gumi-, műanyag termék	31,5	23,7	4,1	0,4	6,8	4,1	57,6	71,8
	Vegyipar (20+21+22)	**29,2**	**27,6**	**19,2**	**16,3**	**14,7**	**14,4**	**36,9**	**41,6**
	Nem vegyipari ágazatok	21,4	28,4	5,1	1,7	22,7	19,7	50,8	50,2
Feldolgozóipari ágazatok összesen		22,4	28,3	6,7	3,9	21,7	18,9	49,2	48,9

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (összesített NAV adatok)

A tulajdoni kategóriák közül 2012-ben a kizárólag hazai tulajdonú vállalkozások 29,2%-kal, a kizárólag külföldiek 41,6%-kal, a vegyes tulajdonúk 30,7%-kal részesedtek a nettó árbevételből. 2008-hoz képest a 100%-ban hazai és a vegyes tulajdonban működők részesedése csökkent (-1,6 és -3,2%-pont) miközben a 100%-ban külföldi tulajdonúké növekedett (+4,7%-pont), azaz az összes értékesítést tekintve az elmúlt évek nyertesei a kizárólag külföldi tőkével működő cégek voltak.

A *vegyi anyag, termék gyártás* 2012. évi 1.526 milliárd Ft-os árbevételében a legalább 250 főt foglalkoztató vállalkozások részesedése 71%, a középvállalkozásoké 21,8%, a kisvállalkozásoké 5,1%, a mikroké 1,7% volt. 2008-hoz viszonyítva csak a középvállalatok részaránya növekedett (7,1%-ponttal), a másik három méretkategóriába tartozó vállalkozásoké csökkent – legnagyobb mértékben a nagyvállalatoké (-3,9%-pont). A tulajdoni kategóriák közül az árbevételből a legnagyobb rész a 100%-ban hazai tulajdonú vállalkozásokhoz tartozott mind 2008-ban, mind 2012-ben (37,1%, illetve 42,1%). A kizárólag hazai tulajdonú vállalkozások arányának növekedése a vegyes kategóriák rovására történt, a kizárólag külföldi tőkével működők valamelyest növelni tudták árbevételbeli súlyukat (30,2%-ról 31,7%-ra).

A *gyógyszeripar* 2012. évi 777 milliárd Ft árbevételéből a nagyvállalatok részesedése 81% (2008-ban 79,3%) volt, a legmagasabb a három vegyipari ágazat közül. A középvállalatok 13,6%-kal (2008-ban 16,3%-kal), a kicsik 4,8%-kal, a mikrok 0,3%-kal (2008-ban 2,6%, illetve 1,8%-kal) részesedtek. A gyógyszeripar árbevételének 83,2%-a 2012-ben vegyes tulajdonú vállalatokhoz, 11%-a 100%-ban külföldi vállalkozásokhoz, míg 5,7% 100%-ban hazaiakhoz tartozott. A két utóbbi csoport részaránya 2008-hoz képest csökkent. (6.6. és 6.7. táblázat.)

A gumi- és műanyagiparban a nagyvállalatok 2012-ben „csak" 52%-kal részesedtek az árbevételből, habár súlyuk 2008-hoz képest 10%-pontot emelkedett (amiben a Hankook szerepe nyilván nem elhanyagolható). A középvállalatok részesedése 32,9%, a kisvállalatoké 11,4%, a mikroké 3,6% volt – a részarány mindhárom kkv-kategória esetében alacsonyabb ugyan a 2008. évinél, a másik két vegyipari ágazatéhoz képest azonban változatlanul magasak. (5.6. táblázat).

5.6.a. ábra: A vegyipar export értéke
%-os megoszlás a méretkategóriák között

5.6.b. ábra: A vegyipar belföldi értékesítése
%-os megoszlás a méretkategóriák között

AZ EXPORT MEGOSZLÁSA VÁLLALATI KATEGÓRIÁNKÉNT

A vegyipar árbevételéből 2008-ban 54,4%, 2012-ben 63,8% származott exportból. Az exportarány növekedésének következtében a vegyipari exportarány 2012-ben már 1,3%-ponttal magasabb volt, mint a nem vegyipari ágazatoké, holott 2008-ban még 4,4%-pont különbség volt az utóbbiak javára. A kivitel súlya a gumi- és műanyaggyártásban (+2,1%-pont) és a gyógyszergyártásban (+1,3%-pont) emelkedett, a vegyi anyag, termék-gyártásban csökkent (-3,4%-pont). 2012-ben a vegyiparban a kivitel háromnegyedét nagyvállalatok, egyötödét középvállalatok értékesítették, a kisvállalatok termékei mindössze 3,5%-kal, a mikro-vállalkozásoké 0,6%-kal részesedtek a külföldi értékesítésből. 2008-hoz viszonyítva az export vállalatméret szerinti megoszlásában számottevő elmozdulás nem történt (5.6.a. ábra). 2012-ben az export mintegy fele (48,2%) tartozott 100%-ban külföldi, és 17,5%-a 100%-ban hazai tulajdonú vállalkozásokhoz. A vegyes tulajdonban működő vegyipari vállalkozások relatíve magas export-részesedését (34,3%) elsősorban a gyógyszeripar exportjának tulajdoni szerkezete magyarázza. (5.8. a. ábra.)

5.7.a. ábra: A 2012. évi export
%-os megoszlás méretkategóriánként

5.7.b. ábra: A 2012. évi belföldi értékesítés
%-os megoszlás a méretkategóriánként

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

A *vegyi anyag, termék* gyártása ágazat 2012. évi 790 milliárd Ft kiviteléből a nagyvállalatok 73,1%-kal, a középvállalatok 22,6%-kal részesedtek, a kis- és mikrovállalkozások együtt 4,3%-kal. Tulajdoni kategóriák közül a legnagyobb rész a 100%-ban hazai tulajdonú vállalkozásokhoz tartozott (39,2%), a 100%-ban külföldi tulajdonú cégek a második helyre szorultak (37,5%). A harmadik legnagyobb részesedés a többségi hazai tulajdonú cégeké (22,5%) és mindössze 0,7% tartozik többségi külföldi vállalkozásokhoz.

A *gyógyszeripar* 621 milliárd Ft-os 2012. évi exportjának 90,5%-a nagyvállalatoktól, 7,9%-a közepes vállalatoktól származott, a kis- és mikrovállalkozások szerepe marginális volt. Az export megoszlása tulajdonkategóriák szerint eltér a másik két ágazatétól: a vegyes tulajdonban – többségi hazaiban, vagy többségi külföldiben – működő cégek értékesítették a gyógyszeripari export 90,3%-át át, míg a 100%-ban külföldi tulajdonúak mindössze 8,6%-át és a 100%-ban hazai tulajdonú vállalkozások alig 1%-át. (Meghatározó súlya (62,1%) a többségi külföldi tulajdonú vállalkozásoknak volt.)

A *gumi- és műanyaggyártás* 2012. évi 884 milliárd Ft kiviteléből a nagyvállalatok 66%-kal, a középvállalatok 29%-kal részesedtek (5.7.a. táblázat). Az exportteljesítmény egyértelműen a kizárólag külföldi tőkével működő vállalkozásoktól függött, amelyek az ágazat exportjának 85,5%-át értékesítették 2012-ben. (5.8.a. táblázat.)

5.8.a. ábra: A 2012. évi export
%-os megoszlása tulajdoni kategóriák között

5.8.b. ábra: A 2012. évi belföldi értékesítés
%-os megoszlása tulajdoni kategóriák között

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

A vegyipari vállalkozásoknak belföldről mintegy 1300 milliárd Ft árbevétele származott, amellyel 2012-ben a feldolgozóipar **belföldi értékesítéséből** 14,6%-kal részesedtek. A vegyipar belföldi árbevételéből 56,7% a vegyi anyag, termék gyártása, 13,3% a gyógyszergyártás, 38,9% a gumi- és műanyaggyártás ágazathoz tartozott.

A vegyipar belföldi értékesítésében is a nagyvállalatok voltak a meghatározó piaci szereplők, de jóval erősebb a kisebb vállalkozások pozíciója, mint a kivitelben: Hazai piacra 52:48 arányban szállítottak a nagyvállalatok és a kkv-k, míg az exportban ez az arány 75:25 volt. A középvállalatok súlya a vegyipar belföldi eladásaiban 30%-os – lásd a 5.7.b. ábrát. Bár belföldön a mikro- és kisvállalkozások pozíciója jóval erősebb, mint az exportbeli, az arányok 2008 és 2012 között a közép- és nagyvállalatok javára mozdultak el – ez utóbbiak együttes részaránya 2008-ban 78%, 2012-ben 81% volt. Tulajdoni kategóriák szerint a belföldi értékesítésben ugyanezen évek alatt az arányok kismértékben a kizárólag hazai tőkével működő vállalkozások javára változtak – részesedésük a 2008. évi 39,9%-ról 2012-ben 45,6%-ra emelkedett

A *vegyi anyagok és termékek gyártása* ágazatban a belföldi értékesítési arányok 2012-ben nem különböztek számottevően az ágazat exportértékesítésére jellemzőtől, azaz a nagy-vállalatok voltak domináns pozícióban (70%), mögöttük a középvállalatok súlya számottevő (21%).

A *gyógyszergyártás* belföldi értékesítése méretkategóriákat tekintve megtartotta ugyan a „szokásos" sorrendet, a különbségek azonban a vállalatcsoportok részaránya között nem óriásiak, a nagyvállalatok pozíciója az exportbelinél sokkal kevésbé meghatározó (nagy-

45%, közép- 36%, kis- 19%, mikro-vállalkozás 1%). A tulajdoni kategóriák közül, ahogyan a kivitelben is, a többségi külföldi tulajdonú vegyes vállalkozások részesedése volt a legmagasabb, de itt mindössze 45%, miközben 24%-kal részesedtek a 100%-ban hazai tulajdonú vállalkozások, megelőzve a 21%-kal részesedő 100%-ban külföldi vállalkozásokat.

A belföldi értékesítés szerkezetét méretkategóriák szerint tekintve „kakukktojás" a gumi- és *műanyaggyártás,* amelynek értékesítésében a legnagyobb súlya a középvállalatoknak van (43%), mögöttük jelentős különbséggel következnek a kisvállalkozások (25%) és csak utánuk a nagyvállalatok (22%). A tulajdoni kategóriák közül a belföldi értékesítés a „széleken" koncentrálódik: 54,5%-kal részesednek a kizárólag hazai tőkével működő vállalkozások és 42%-kal a kizárólag külföldi tőkével működők. (5.8.b ábra.)

ÜZEMI EREDMÉNY

Az **üzemi eredmény** 2012-ben a vegyipari vállalkozások csaknem háromnegyedénél pozitív volt. 2008-hoz viszonyítva a nyereséges vállalkozások aránya kismértékben csökkent, a nyereséges vállalkozások aránya azonban a vegyiparban 2008-ban és 2012-ben még így is magasabb volt, mint a nem vegyipari feldolgozóipari vállalkozások körében: 2008-ban 4%-ponttal, 2012-ben 5%-ponttal (5.8. táblázat).

5.8. táblázat: Az üzemi szinten nyereséges és veszteséges vállalkozások száma és aránya

Ágazatok (TEÁOR '08)	2008			2012		
	Vállalkozások száma	Nyereséges (üzleti)	Veszteséges (üzleti)	Vállalkozások száma	Nyereséges (üzleti)	Veszteséges (üzleti)
	db	vállalkozások aránya, %		db	vállalkozások aránya, %	
20 Vegyi anyag, termék	404	78,0	22,0	409	77,5	22,5
21 Gyógyszergyártás	73	74,0	26,0	73	71,2	28,8
22 Gumi-, műanyag termék	1 441	74,7	25,3	1 362	72,6	27,4
Vegyipar (20+21+22)	**1 918**	**75,3**	**24,7**	**1 844**	**73,6**	**26,4**
Nem vegyipari ágazatok	24 164	71,3	28,7	23 542	68,6	31,4
Feldolgozóipari ágazatok	26 082	71,6	28,4	25 386	69,0	31,0

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

A nyereséges vállalkozások a vegyiparban üzemi szinten 2012-ben 291,5 milliárd Ft nyereséget, a veszteségesek pedig 45 milliárd Ft veszteséget halmoztak fel. A vegyipari ágazatok közül nyereség elsősorban a gyógyszer- és a gumi- és műanyagiparban, a veszteség a vegyi anyag- és termék gyártásában termelődött (5.9. ábra).

5.9. ábra: Üzemi szintű eredmény, nyereség és veszteség a vegyiparban 2012-ben

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

Az üzemi veszteség aránya (veszteség a nyereség %-ában) a vegyipar egészében 2012-ben a nem vegyipari vállalkozásokénál alacsonyabb volt: a megtermelt nyereség 15%-át „vitte el" a veszteséges vállalkozások negatív üzemi/üzleti eredménye, míg a nem vegyipari ágazatoknál a nyereség 19%-át. A veszteség aránya a mikro- és kisvállalkozások körében magas, a közép- és nagyvállalatok körében viszonylag alacsony volt. A vegyipari ágazatok közül kivételt jelent a vegyi agyag és termék gyártása ágazat, amelyben a helyzet fordított, a közép- és főképpen a nagyvállalatoknál sokkal magasabb a veszteség aránya a nyereséghez képest, mint a kis- és a mikrovállalkozásoknál. (5.9. táblázat.)

5. 9. táblázat: Üzemi veszteség az üzemi nyereség %-ában 2012-ben

Ágazatok	Méretkategóriák				Összes vállalkozás
	Mikrovállalkozás (1-9 fő)	Kisvállalkozás (10-49 fő)	Középvállalkozás (50-249 fő)	Nagyvállalkozás (250 és több fő)	
20 Vegyi anyag, termék gyártása	14,3	10,7	50,3	63,0	52,9
21 Gyógyszergyártás	41,3	14,4	5,4	0,0	1,0
22 Gumi-, műanyag termék gyártása	40,7	20,9	15,9	5,5	10,1
Vegyipar (20+21+22)	**30,6**	**16,3**	**21,5**	**13,4**	**15,4**
Nem vegyipari ágazatok	45,3	26,9	33,2	13,7	19,0
Feldolgozóipar összesen	43,9	25,4	30,2	13,6	18,3

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

Az **üzemi/üzleti szintű jövedelmezőség** (üzemi eredmény az árbevétel százalékában) 2012-ben a vegyiparban viszonylag magas volt: 6,9% szemben a nem vegyipari ágazatok 4,6%-os átlagával. A vegyipar egészének EBIT-szintű jövedelmezősége magasabb volt a kizárólag, vagy többségben külföldi tőkével működő vállalkozások körében, mint a kizárólag, vagy többségben hazai tőkével működő vállalkozások csoportjában. Emellett a 100%-ban, vagy többségben külföldi tőkével működő vállalkozások körében a jövedelmezőség szintje jelentős mértékben a nem vegyipari vállalkozásoké felett volt, míg a kizárólag, vagy többségben hazai tulajdonú vállalkozások körében alatta.

A vegyipar 2012. évi jövedelmezőségi mutatói ágazatok, méret- és tulajdoni kategóriák szerint jelentősen differenciálódtak:

- A *gyógyszeripar* jövedelmezősége kifejezetten magas volt (15,6%). Az ágazat kiemelkedő – a vegyipari átlag duplája feletti – mutatója a közép- és nagyvállalatok eredményéből (14,9%-os, illetve 16,5%-os jövedelmezőség) következett. A nagyvállalati kategóriára vonatkozónál is magasabb jövedelmezőségi szintet értek el a többségben és kizárólag külföldi tőkével működő gyógyszeripari vállalkozások (17,9% és 18,2%).

- A *vegyi anyagok, termékek gyártása* mindössze 1,9%-os árbevétel-arányos eredményt realizált. Az ágazat alacsony jövedelmezősége elsősorban a nagyvállalati körhöz tartozó jelentős veszteség következménye (5.9. ábra és 5.10. táblázat). A tulajdoni kategóriák közül a többségi hazai tulajdonú cégeknél negatív (-4,4%), a 100%-ban hazaiak csoportjában is csak 2,4%-os volt az ágazati jövedelmezőség, a többségi és a kizárólagosan külföldi tőkével működő vállalkozások csoportja viszont a 6,1%-os, illetve 6,4%-os jövedelmezőséget ért el. (5.10. táblázat.)

- A *gumi- és műanyagiparban* 7,4%-os, valamelyest vegyipari átlag feletti EBIT-szintű ágazati jövedelmezőséget értek el, köszönhetően a nagyvállalatok 10%-os üzemi szintű jövedelmezőségének. Tulajdoni kategóriák szerint a külföldi tőkével működő vállalkozások jövedelmezősége volt kedvezőbb – minél magasabb volt a kategória külföldi-tőke-aránya, annál magasabb volt az üzemi szintű jövedelmezőség. (5.10. táblázat.)

5.10. táblázat: Üzemi/üzleti (EBIT) szintű ágazati jövedelmezőség 2012-ben méret- és tulajdoni kategóriák szerint

Ágazatok	Üzemi eredmény/értékesítés nettó árbevétele, %				
	1-9 fő	10-49 fő	50-249 fő	250 és több	Összes
20 Vegyi anyag, termék gyártása	7,4	7,5	2,1	1,3	1,9
21 Gyógyszergyártás	6,2	3,9	14,9	16,5	15,6
22 Gumi-, műanyag termék gyártása	4,2	4,7	4,6	10,0	7,4
Vegyipar (20+21+22)	**5,4**	**5,4**	**4,9**	**7,8**	**6,9**
Nem vegyipari ágazatok	4,2	4,5	3,1	5,0	4,6
Feldolgozóipar összesen	4,3	4,6	3,5	5,4	5,0
	100%-ban hazai	**Többségben hazai**	**Többségben külföldi**	**100%-ban külföldi**	**Összes**
20 Vegyi anyag, termék gyártása	2,4	-4,4	6,1	6,4	1,9
21 Gyógyszergyártás	11,2	10,0	17,9	18,2	15,6
22 Gumi-, műanyag termék gyártása	4,2	4,9	6,5	8,6	7,4
Vegyipar (20+21+22)	**3,3**	**0,3**	**16,6**	**8,4**	**6,9**
Nem vegyipari ágazatok	4,6	0,7	3,3	5,3	4,6
Feldolgozóipar összesen	4,4	0,5	4,8	5,7	5,0

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

Ha az üzemi szinten **nyereséges és veszteséges vállalkozásokat** szétválasztjuk, 2012-ben a vegyiparban az árbevétel 71%-a tartozott üzemi szinten nyereséges vállalkozásokhoz, ami elmaradt a nem vegyipari ágazatok 83%-os arányától. Az alacsony mutató okozója a vegyi anyag és termék gyártása ágazat, amelynek – a vegyiparban legnagyobb – árbevételéből csak 42% tartozott nyereséges vállalkozásokhoz. (A gyógyszeriparban 99,4%, a gumi- és műanyagiparban 88,3%.) A nyereséges vegyipari vállalkozások jövedelmezőségi szintje 2012-ben 11,4%-re emelkedett, a veszteséges vállalkozások pedig 4,3%-os veszteséget szenvedtek el (5.11. táblázat). A vegyiparban 2012-ben a nyereséges és a veszteséges vállalkozáscsoport pozíciója is kedvezőbb volt a nem vegyipari ágazatokénál – magasabb nyereségszint és alacsonyabb veszteségszint jellemezte. (A gyógyszergyártás kiugróan magas veszteség-szintje a veszteséges-csoportban az ágazat egészének eredményét csekély mértékben befolyásolja, mivel mindössze az árbevétel 0,6%-ára rakódó nem jelentős összeg.)

5.11. táblázat: Árbevétel-arányos üzemi eredmény nyereséges és veszteséges vállalkozásoknál, 2012

Kód	Ágazatok	Az árbevétel megoszlása		Árbevétel-arányos		
		nyereséges vállalkozások	veszteséges vállalkozások	üzleti nyereség (nyereségeseknél)	üzleti veszteség (veszteségeseknél)	üzleti eredmény
		%		%		
20	Vegyi anyag, termék gy.	41,6	58,4	9,8	-3,7	1,9
21	Gyógyszergyártás	99,4	0,6	15,9	-26,1	15,6
22	Gumi-, műanyag termék gy.	88,3	11,7	9,4	-7,2	7,4
	Vegyipar (20+21+22)	**70,9**	**29,1**	**11,4**	**-4,3**	**6,9**
	Nem vegyipari ágazatok	83,4	16,6	6,8	-6,5	4,6
Feldolgozóipari ágazatok összesen		81,6	18,4	7,4	-6,0	5,0

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

Az **eszközarányos üzemi szintű jövedelmezőség** 2012-ben a nagy eszközigényű vegyiparban alacsonyabb volt, mint a nem vegyipari feldolgozóipari ágazatok átlagában (5,8% szemben 6,1%-kal), a nyereséges vegyipari vállalkozások nyereség-szintje (9,2%) azonban kismértékben meghaladta a nem vegyipariak átlagát (9,0%).

5.12. táblázat: Eszközarányos üzemi eredmény nyereséges és veszteséges vállalkozásoknál, 2012

Ágazat kódja és megnevezése (TEÁOR'08)		Eszközök megoszlása		Eszközarányos		
		Eszközökből nyereségeseknél	Eszközökből veszteségeseknél	üzemi/üzleti nyereség	üzemi/üzleti veszteség	üzemi/üzleti eredmény
		%		%		
20	Vegyi anyag, termék	34,4	65,6	12,9	-3,6	2,1
21	Gyógyszers	99,2	0,8	6,9	-8,3	6,7
22	Gumi-, műanyag termék	87,7	12,3	11,8	-8,5	9,3
	Vegyipar (20+21+22)	**74,9**	**25,1**	**9,2**	**-4,2**	**5,8**
	Nem vegyipari ágazatok	83,7	16,3	9,0	-8,8	6,1
Feldolgozóipari ágazatok összesen		81,8	18,2	9,1	-7,4	6,1

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

A VEGYIPARI ÁGAZATOK KÖZÜL

- a nyereséges *gyógyszeripari* vállalkozások eszközarányos üzemi eredménye (6,9%) a felét sem éri el az árbevétel-arányos nyereségszintjének (15,9%), ugyanakkor az eszközökből mindössze 0,6%-kal rendelkező veszteséges vállalkozások veszteség szintje viszonylag magas (8,3%),

- a vegyi anyagok, termékek gyártása ágazat nyereséges és veszteséges vállalkozásainak (és együtt is) eszközarányos üzemi szintű jövedelmezősége árnyalatnyival kedvezőbb az árbevétel-arányosnál (magasabb pozitív és alacsonyabb negatív mutatószámok),

- a gumi és műanyagtermékek gyártása ágazat összességében eszközarányosan jobb eredményt ért el, mint árbevétel-arányosan (9,3% a 7,4%-kal szemben). Mind a nyereséges, mind a veszteséges vállalkozások mutatója magasabb volt (11,8%-os nyereség szemben 9,4%-os nyereséggel és 8,5%-os veszteség a 7,2%-os veszteséggel szemben) – az előbbieké kedvezőbb, az utóbbiaké kedvezőtlenebb eszközarányos jövedelmezőségi szintet jelzett az árbevétel-arányosnál. (5.11. és 5.12. táblázat.)

Az **adózás előtti eredmény** (üzemi eredmény + pénzügyi eredmény + rendkívüli eredmény) 2012-ben a vegyipari vállalkozások 75,5%-ánál, míg a nem vegyipari feldolgozóipari vállalkozások 70,1%-nál volt pozitív. A vegyipari ágazatok közül a vegyi anyag, termék gyártásában volt az adózás előtt nyereséges vállalkozások aránya a legmagasabb (79,5%) és a gyógyszeriparban a legalacsonyabb (71,2%). A vegyipar adózás előtti eredménye 2012-ben 336,4 milliárd Ft-ot tett ki, amely 369,8 milliárd nyereségből és 33,4 milliárd Ft veszteségből tevődött össze. A nyereségből és még inkább a veszteségből legnagyobb arányban a vegyi anyag, termék gyártása részesedett (38,7%, illetve 62,2%), a gyógyszergyártás nyeresége a vegyiparinak 32%-át, vesztesége 3,6%-át tette ki. A gumi- és műanyaggyártás súlya a nyereségben és a veszteségben is hasonló mértékű volt – az előbbiben 29,3%, az utóbbiban 34,2%.

Az **adózás előtti eredmény szintű jövedelmezőség** az üzemi szintűnél rendszerint magasabb, mivel a pénzügyi műveletek kiadásai a vállalkozások többségénél meghaladják a bevételekét és a negatív pénzügyi egyenleget csak esetenként ellensúlyozza a rendkívüli bevételek és kiadások pozitív egyenlege. 2012-ben a vegyipar pénzügyi eredménye negatív volt ugyan – 23 milliárd Ft pénzügyi bevétel állt szemben 40 milliárd Ft kiadással – az adózás előtti eredmény harmadik tétele, a rendkívüli eredmény azonban kiemelkedően magas volt (106 milliárd Ft.) A kiemelkedő méretű pozitív eredmény zöme (104 milliárd Ft) a vegyi anyag, termék gyártásában keletkezett és megtöbbszörözte az ágazat pozitív üzemi eredményét. A következő táblázatban (zárójelek között) feltüntettük azt az adózás előtti jövedelmezőségi szintet is, amelyet akkor kaptunk, ha a vegyi anyag, termék gyártása ágazat rendkívüli eredményét nem vettük figyelembe. (5.13. táblázat.)

5.13. táblázat: Adózás előtti eredmény az árbevétel %-ában*, 2012 (EBT-szintű jövedelmezőség)

Ágazatok	Méretkategóriák szerint				Összes
	Mikro-vállalkozás (1-9 fő)	Kis-vállalkozás (10-49 fő)	Közép-vállalkozás (50-249 fő)	Nagy-vállalkozás (250 és több fő)	
20 Vegyi anyag, termék gyártása	5,9	7,0	2,9	9,7 (0,5) **	8.0 (1,5)**
21 Gyógyszergyártás	8,0	4,0	13,7	16,0	15,1
22 Gumi-, műanyag termék gy.	3,2	4,4	4,2	10,6	7,5
Vegyipar (20+21+22)	**4,3**	**5,1**	**4,8**	**11,6 (7,4)****	**9,4 (6,6)****
Nem vegyipari ágazatok	4,0	4,2	2,7	3,2	3,2
Feldolgozóipar összesen	4,0	4,4	3,1	4,4	4,2

** A mutatót az összesített eredmény (nyereségek + veszteségek) és az összesített nettó árbevétel hányadosaként számítottuk.*
*** A zárójelben szereplő jövedelmezőségi mutató számításához nem vettük figyelembe a vegyi anyag és vegyi termék ágazatban szereplő extrém mértékű rendkívüli eredményt, amely az egész vegyipar EBT-szintű eredményét is jelentősen módosítja.*
Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

Az adózás előtti jövedelmezőség alapján a vegyipari ágazatok a nyereségességi sorrendje és jövedelmezőségi szintje 2012-ben különbözött az üzemi szintű jövedelmezőségétől (5.10. és 5.13. táblázat):

- A *vegyi anyag, termék gyártása* ágazatban – a negatív pénzügyi és az óriási pozitív rendkívüli eredmény hatására – az EBT-szintű jövedelmezőség 8%, holott üzemi szinten mindössze 1,9% volt. (Ha eltekintünk a rendkívüli bevételi többlettől, a szint 1,5%, alacsonyabb az üzemi szintűnél.)

- A gyógyszeripar adózás előtti jövedelmezősége mindössze 0,5%-ponttal alacsonyabb az üzemi szintű jövedelmezőségénél. Méretkategóriákat tekintve a mikro- és kisvállalkozások csoportjában az üzeminél magasabb, a közép- és nagyvállalatoknál alacsonyabb.

- A gumi- és műanyagiparban az adózás előtti árbevétel-arányos ágazati jövedelmezőség 0,1%-ponttal magasabb az üzeminél, ami abból fakad, hogy a nagyvállalatok esetében 10%-os üzemi szintű jövedelmezőséget 10,6%-os adózás előtti-szintű követett. A kkv méretkategóriákban az üzemi szintű jövedelmezőség magasabb volt.

Az adózás előtti eredmény **a társaságiadó-fizetési kötelezettség** megállapításához kiindulási alap, de nem az adófizetés tényleges alapja. Ez utóbbi az adózás előtti eredményt növelő és csökkentő tételekkel végzett korrekció után jön létre és alapul szolgál a számított adó megállapításához. A tényleges társaságiadó-fizetési kötelezettség a számított adónak az adókedvezményekkel és mentességekkel való csökkentése után áll elő. Egy vállalatnak – adott évi eredménye után – adófizetési kötelezettsége akkor keletkezik, ha adóalapja pozitív. 2012-ben a vegyipari vállalkozások 93,3%-a, a nem vegyipari feldolgozóipariak 93%-a pozitív adóalappal rendelkezett, azaz keletkezett társasági adófizetési kötelezettsége. A vegyipari ágazatok között a társaságiadó-fizetésre kötelezett vállalkozások számaránya tekintetében 2012-ben nem volt érdemi különbség.

A vegyipari vállalkozások *számított adóalapja* – miután a vegyiparban és mindhárom ágazatában az adóalap csökkentő tételek értéke magasabb volt, mint az adóalap növelőké – 2012-ben az adózás előtti eredményhez viszonyítva a gyógyszeriparban 50%, a gumi- és műanyagiparban 83,4%, a vegyi anyag, termék gyártása ágazatban 95,8%, a vegyipar egészében 72%, a nem vegyipari feldolgozóipari vállalkozásokban 75,8% volt. (5.14. táblázat.) (Minél alacsonyabb az arányszám, annál alacsonyabb lehet az adózás előtti nyereségre vetített mutatók értéke az adóalapra vetített adóterhelési mutatókhoz viszonyítva.)

5.14. táblázat: A pozitív adóalappal rendelkező vállalkozások adóterhelése

Ágazatok	Adózás előtti eredmény (EBT)	Számított adó alapja	Számított adó	Adófizetési kötelezettség	Számított adó EBT-re vetítve	Számított adó adóalapra vetítve	Tényleges adóterhelés EBT-re vetítve	Tényleges adóterhelés adóalapra vetítve
	Milliárd Ft				%			
20 Vegyi anyag, termék gyártása	58,37	55,90	9,18	3,06	15,7	*16,4*	5,2	5,5
21 Gyógyszergyártás	117,81	58,95	10,60	6,15	9,0	*18,0*	5,2	10,4
22 Gumi-, műanyag termék gyártása	104,33	87,02	13,87	7,33	13,3	*15,9*	7,0	8,4
Vegyipar (20+21+22)	**280,51**	**201,87**	33,64	**16,54**	**12,0**	***16,7***	**5,9**	**8,2**
Nem vegyipari ágazatok	789,46	598,23	87,68	62,79	11,1	*14,7*	8,0	10,5
Feldolgozóipar összesen	1069,96	800,09	121,33	79,33	11,3	*15,2*	7,4	9,9

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

A vegyipar és a vegyipari ágazatok 2012. évi *tényleges adóterhelése* alacsonyabb volt a nem vegyipari ágazatokénál – az adóterhelést akár az adózás előtti eredményhez, akár a számított adóalaphoz viszonyítjuk –, a számított adóval számolva viszont az adóterhelés mutatója magasabb (5.14. táblázat). Az *adóalapra vetített számított adókulcs* mértéke attól függ, milyen

arányban oszlik meg az adóalap 10%-kal és 19%-kal adózó részre.[7] (A magasabb számított átlagos adókulcsok a nagyvállalatok erősebb pozícióját is jelzik az adott szegmensben, mint például a vegyiparban és ágazataiban). A számított és a tényleges adóterhelés különbsége az *adókedvezmények* következménye, amelyek aránya az adóalaphoz mérve a vegyiparban és ágazataiban magasabb volt, mint a nem vegyipari ágazatokban átlagosan.

A vegyipari ágazatok 2012. évi tényleges adóterhelését méret és tulajdoni kategóriák szerint bontva (5.15. és 5.16. táblázat) jól látszik, hogy az *adóterhelést elsősorban a vállalat mérete* befolyásolja:

- Egyrészt a mikro- és kisvállalkozások adóterhelése, miután zömük csak 10%-kal adózik, a különböző ágazatokban csaknem teljesen azonos mértékű és – a jellemzően 500 millió Ft alatti adóalap miatt – közel van a 10%-os hivatalos adókulcshoz.

- Másrészt a nagyvállalatok kategóriájában – amelyben a vállalkozások gyakran egyedi módon juthatnak speciális adóalap-csökkentési lehetőségekhez, de még inkább a számított adót csökkentő adókedvezményhez – az adóterhelés az ágazatok között jelentős mértékben különbözik. Kiemelkedően alacsony adóterhelést 2012-ben a vegyi anyag, termék gyártása ágazat nagyvállalataira (2,9%), illetve 100%-ban hazai tulajdonú vállalataira (3,6%) vonatkozóan találtunk.

5.3. Adóterhelés

5.15. táblázat: Adóterhelés 2012-ben a pozitív adóalappal rendelkező vállalkozások adóalapjára vetítve méretkategóriák szerint

Ágazatok	Méretkategóriák létszám alapján				
	1-9 fő	10-49 fő	50-249 fő	250 és több fő	Összes
	Adófizetési kötelezettség/adóalap, %				
20 Vegyi anyag, termék gyártása	9,19	8,59	9,72	2,87	5,48
21 Gyógyszergyártás	9,63	8,63	8,03	10,93	10,44
22 Gumi-, műanyag termék gyártása	9,89	8,60	11,64	7,24	8,42
Vegyipar (20+21+22)	**9,60**	**8,60**	**10,24**	**7,47**	**8,19**
Nem vegyipari ágazatok	9,36	8,76	9,05	11,52	10,50
Feldolgozóipar összesen	9,39	8,74	9,36	10,37	9,92

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

[7] *A társasági adó általános mértéke 2012-ben (is) 19%, de az adóalap 500 millió Ft-ot meg nem haladó részére – feltételek nélkül – 10%.*

5.16. táblázat: Adóterhelés 2012-ben a pozitív adóalappal rendelkező vállalkozások adóalapjára vetítve tulajdoni kategóriák szerint

Ágazatok	Tulajdoni kategóriák				
	100%-ban hazai	Többségben hazai	Többségben külföldi	100%-ban külföldi	Összes
	adófizetési kötelezettség/adóalap, %				
20 Vegyi anyag, termék gyártása	3,62	10,00	6,10	7,17	5,48
21 Gyógyszergyártás	7,66	3,85	12,31	7,96	10,44
22 Gumi-, műanyag termék gyártása	**8,48**	**8,04**	**12,01**	**8,23**	**8,42**
Vegyipar (20+21+22)	**5,38**	**4,12**	**12,22**	**7,93**	**8,19**
Nem vegyipari ágazatok	8,10	6,92	12,05	11,67	10,50
Feldolgozóipar összesen	7,62	5,47	12,11	10,71	9,92

Forrás: Kopint-Tárki adatbázis (Összesített NAV adatok)

6.

Piaci pozíciók, piaci szabályozás

6.1. A vegyipar és a fenntartható fejlődés – eredmények és tendenciák
6.2. Kutatás-fejlesztés

6.1. A vegyipar és a fenntartható fejlődés – eredmények és tendenciák

A vegyipar nélkülözhetetlen alapanyagokat, termékeket nyújt. Tulajdonképpen egyszerre okoz környezeti problémákat – input és output oldalon is jelentősen terheli a környezetet – és vállal részt mindinkább azok megoldásában (pl. műanyagok újrahasznosítása).

A veszélyes anyagok és technológiák miatti kedvezőtlen környezeti és környezet-egészségügyi változások (esetenként katasztrófák) kockázatai miatt a világ fejlett országaiban – releváns nemzetközi megállapodások és uniós jogszabályok szerint – a termékek teljes életciklusa alatt a megelőzés és a szennyező fizet elve kiemelt szerepet kapnak.

A Felelős Gondoskodás (Responsible Care) program (amelynek Magyarország is tagja) a vegyipar önkéntességen alapuló nemzetközi kezdeményezése. Az ágazat elkötelezte magát a szigorú önellenőrzések mellett annak érdekében, hogy egészségügyi, biztonsági és környezetvédelmi teljesítményét minden vonatkozásban növelje.

AZ ÁGAZAT KÖRNYEZETVÉDELMI TELJESÍTMÉNYE

A vegyipar környezetvédelmi teljesítményének bemutatásához nem elegendőek a kifejezetten szűk körben rendelkezésre álló környezeti statisztikák, a fő környezeti célokat igazolni hivatott emissziós/imissziós mutatók. Az elmúlt 10 évben az ágazat környezetvédelmi teljesítménye inkább a hatósági kontrollt megalapozó, a felelősséget továbbfejlesztő szabályozási eszközök rendkívül nagy adat- és információ-igényének kielégítéséhez, a kapcsolódó szervezeti átalakításához, a szükséges technológiai fejlesztésekhez, kutatásokhoz kötődött. A környezetvédelmi szabályozásnak (és annak határterületei, mint környezet-egészségügy, katasztrófavédelem) széles spektruma vonatkozik az ágazatra, amelynek csak a legfontosabb vonásait tudjuk bemutatni.

- **A REACH rendelet alkalmazása**

A REACH a vegyi anyagokra vonatkozó EU rendelet (1907/2006/EC), mely 2007. június 1-jén lépett életbe. A jogszabály által kötelezett ipari szereplőknek, így alapvetően a vegyi anyagot gyártóknak, importálóknak és továbbfelhasználóknak eleget kell tenniük a rendelet előírásainak. A regisztráció a vegyi anyagok tulajdonságait feltáró vizsgálatokat,

valamint a felhasználáshoz kapcsolódó kockázatbecsléseket és a szükséges kockázatkezelő intézkedéseket tartalmazó dokumentáció benyújtását jelenti az Európai Vegyi Anyag Ügynökséghez (ECHA). A REACH a teljes értékesítési láncra nézve határoz meg kötelezettségeket, biztosítva az információáramlást a szereplők között, ami által lehetővé válik a vegyi anyagok és az azokból előállított árucikkek biztonságos használata és a felelősségmegoszlási kérdések elkerülése.

Bevezetése fokozatos, követi a veszélyesség mértékét és a mennyiséget. (Egyes becslések [8] szerint a REACH közvetlen költségei az első években a vegyipar éves értékesítésének 0,11-0,36 %-a körüli nagyságrendet tesznek ki, összhangban a nyugat-európai 0,05-0,35 %-kal.).

2013. június 1-ig került sor az évente 100–1000 tonna mennyiségben gyártott vagy behozott anyagok regisztrációjára, mely nagyságrendileg 2700 anyagot jelent. Következő határidő 2018. június 1. (évente 1–100 tonna mennyiségben gyártott vagy behozott anyagokra) és elsősorban kis- és közepes vállalkozásokat érinti, melyek számára a MAVESZ tanácsadást biztosít.

- **A biocid termékek**

A biocid termékeket az emberek, állatok, anyagok és árucikkek káros mikroorganizmusokkal (pl. élősködőkkel vagy baktériumokkal) szembeni védelmére használják, amit a biocid termékben lévő hatóanyag tesz lehetővé. A biocid termékekre vonatkozó 528/2012/EU rendelet (BPR) célja a biocid termékek piaca működésének javítása az EU-ban, egyúttal biztosítva az emberek és a környezet magas szintű védelmét. Több vegyi anyagot előállító alágazatot (növényvédőszergyártás, gyógyszergyártás) érint.

A rendelet 2013 szeptemberétől hatályos, bizonyos rendelkezései átmeneti időszakot követően lépnek érvénybe. Forgalomba kerülés előtt minden biocid terméket engedélyeztetni kell és az adott biocid termékben lévő hatóanyagot előzetesen jóvá kell hagyatni.

A BPR célja, hogy uniós szinten összehangolja a piacot, leegyszerűsítse a hatóanyagok jóváhagyását és a biocid termékek engedélyezését, és határidőket szabjon meg a tagállamok által elvégzendő értékelésre, elbírálásra és döntéshozatalra.

- **Az EU klíma- és energiapolitikája**

Az energia-intenzív vegyipari ágazatban az energia költségek alakulása a versenyképességet jelentősen befolyásolja, így a gazdasági és a környezeti érdekek sokszor ellentétesek (a bizonytalanságot az uniós tagállamok esetenkénti energiatámogatási intézkedései is mutatják).

[8] *ÖKO Környezeti, Gazdasági, Technológiai Rt.: „Az Európai Unió tervezett új vegyi anyag szabályozásának (REACH) gazdasági, környezeti, illetve egészségügyi hatásvizsgálata", Budapest, (2005. 05.) 61. oldal*

Az EU klíma- és energiapolitikája egyértelműen az energia árának emelése felé hat, ami a gazdasági szereplők energiahatékonysági intézkedéseit megalapozza. A jórészt tagállami döntésekkel bevezetett közvetlen adók (karbonadó, energiaadó stb.) mellett a széndioxid kvótákra kidolgozott kereskedelmi rendszer egységes bevezetését irányozza elő (Európai Unió Emisszió-kereskedelmi rendszer, továbbiakban EU ETS), mely vegyipari tevékenységekre is vonatkozik[9] .

Az EU ETS több adminisztratív és pénzügyi jellegű kötelezettség teljesítését várja el: üvegházhatású gáz-kibocsátási engedély (ÜHG-engedély) kérelmezése, egyes változások bejelentése, a kibocsátások nyomon követése, jelentése, a hitelesítőkkel való szerződéskötés, további ad-hoc adatszolgáltatási kötelezettségek, szükség esetén kibocsátásaik fedezetére kvótavásárlás, számlanyitás a forgalmi jegyzékben, számlavezetési és felügyeleti díj megfizetése –, amelyek alól nem mentesülhetnek. A rendszer fokozatos CO_2 csökkenést képes megvalósítani és jutalmazza a fejlesztéseket.

Az EU ETS jelenlegi, harmadik kereskedési időszaka 2013- 2020 közé esik. Ezen időszak újdonsága többek között az, hogy a kibocsátási egységek nemzeti határértékeit egyetlen uniós határérték váltja fel, melyek tendenciája csökkenő (évi 1,74 százalékkal).

A gazdaságokat érintő válság visszaveti az üvegházhatású gázok kibocsátását is. Az igényekhez képesti jelentős kvótakínálat miatt az ETS szerepe nem a várakozások szerint alakul, az árak messze elmaradnak a feltételezettől. Mindez a tervezett új energiatakarékos technológiák fejlesztéseit akadályozza.

ÜVEGHÁZHATÁSÚ GÁZOK KIBOCSÁTÁSA [10]

Az üvegházhatású gázok kibocsátásának legnagyobb arányú visszaesése az elmúlt két évtizedben az ipari szektorban, azon belül a nem energetikai eredetű kibocsátások területén következett be hazánkban. 2011-ben e szektor számított a harmadik legnagyobb kibocsátónak Magyarországon, a teljes kibocsátáshoz 10,0%-kal járult hozzá. A legjelentősebb üvegházhatású gáz az ipari tevékenységek során is a CO_2, amely 81%-ban járul hozzá a szektor kibocsátásához. Az ipari alágazatokat tekintve a legnagyobb kibocsátás a vas- és acélgyártás során keletkezik (36,6%), ezt követi az a vegyipar (20,1%), az F-gázok felhasználása (18,1%), a nem-energetikai tüzelőanyag-felhasználás (15,5%), valamint az ásványi termékek előállítása.

[9] *Érintett: salétromsav előállítása (szén-dioxid és dinitrogén-oxid), adipinsav előállítása (szén-dioxid és dinitrogén-oxid), glioxál és glioxilsav előállítása (szén-dioxid és dinitrogén-oxid), ammónia előállítása (szén-dioxid), nátrium-karbonát (Na2CO3) és nátrium-hidrogén-karbonát (NaHCO3) előállítása (szén-dioxid, ömlesztett szerves vegyszerek előállítása 100tonna/napot meghaladó gyártókapacitással (szén-dioxid).*

[10] *Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia 2014-2025 kitekintéssel 2050-re. Szakpolitikai vitaanyag, 2013*

A szektor kibocsátása kevesebb, mint felére csökkent 1990-hez képest (ábra), 2005 óta 32%-os volt a visszaesés. A csökkenés kezdetben az ipari termelés – rendszerváltást követő – zuhanásával, azt követően az erőforrás-hatékonyság javulásával indokolható. 2010-ben némi növekedés volt kimutatható, amit alapvetően a vegyipar 15,7%-os növekedése magyaráz, hiszen minden más ágazatban csökkentek a kibocsátások. Vélhetően nincs szó trendfordulóról, mivel az ipari kibocsátások 2010 és 2011 között ismét 5,4%-al csökkentek.

6.1.ábra: Az üvegházhatású gázok kibocsátásának alakulása az ipari folyamatok szektorban

Forrás: Országos Meterológiai Szolgálat

Az ipari folyamatokból származó kibocsátás nem csökkenthető egy adott fajlagos szint alá pusztán a hatékonyság növelésével, miután az a nyersanyagok technológiai feldolgozása során keletkezik. Ezen határon túl csak az adott végtermék helyettesítésével, takarékosabb használatával érhető el további kibocsátás-csökkentés.

● Hulladék

Hulladékok, veszélyes hulladékok a legkülönbözőbb formában keletkezhetnek a vegyipari üzemekben: gázok, folyadékok, szilárd anyagok és zagyok. A hulladékkezelés hierarchiáját mutatja a „4 R", sorrendben: hulladékképződés mennyiségének csökkentése -REDUCE, újrahasználat – REUSE, újrafeldolgozás – RECYCLE, visszanyerés -RECOVER.

A megelőzés, csökkentés érdekében a vegyipari cégek több intézkedést hozhatnak (számítógépes irányítás, szabályozás, tervezés; zárt folyamatok a víz és vegyszer használatánál; hulladékok visszavezetése a termelési folyamatba; új környezetkímélő technológiák és legjobb elérhető technikák alkalmazás stb.)

Általában a termékek iránti felelősség szigorodása miatt a vegyipari termékek teljes életciklusa alatt is jelentkeznek kötelezettségek (pl: környezetvédelmi termékdíj a gumiabroncsra).

A hulladékszabályozás várható szigorodása szerint 2015-ig – többek között – elkülönített hulladékgyűjtési rendszert kell létrehozni, a hulladékhierarchia rendszert tovább kell fejleszteni, szabályozottak lesznek a hulladékstátusz megszűnésének esetei, a hulladéklerakási járulék emelkedik. Az évi 100 kg–200 kg közötti veszélyes hulladék képződése esetén rendszeres adatszolgáltatás szükséges. 2015-től a veszélyes hulladékot kezelők naponta elektronikusan szolgáltatnak majd adatot.

● Az ipari kibocsátási irányelv (IED)

Az IED (2010/75/EU) irányelv lényege megegyezik az IPPC (Integrated Pollution and Prevention Contol) alapelveivel. E szerint a legnagyobb környezeti terhelést okozó technológiákra integrált (egységes környezethasználati) engedélyt kell beszerezni. A megelőzés elve többek között a kibocsátásoknál, a hulladék minimalizálásánál, az energiahatékonyságnál, kártérítési felelősség viselésénél a teljes életciklusban elvárt.

Alapeleme a BAT (Best Available Techniques), vagyis az elérhető legjobb technikák alkalmazásának előmozdítása (létesítmény technikai jellemzői, helyi környezeti jellemzők, földrajzi elhelyezkedés stb.). A vegyipar számára például stratégiai kérdés a szilárd szénhidrogénektől való függés oldása a megújuló, bioalapú nyersanyagok előállításának növelésével, ami egyben a BAT elvárásait is kielégíti.

Az IED az egyes ágazatok kibocsátási határértékeit szigorítja. Bevezeti az ellenőrzés minimum követelményeit. Részletes szabályokat állít fel a talaj- és a felszín alatti vizek védelmével és a talajszennyezések helyreállításával kapcsolatban. Emellett az üzemeltető felelősségét is meghatározza. A nyilvánosság részvételét lehetővé teszi.

TENDENCIÁK

A hazai vegyipari cégek számára nem lehet kérdés, hogy megfelelnek-e az elvárásoknak, mivel a szankciók komolyak és esetenként a működés feltételét jelentik. Ezek azonban a kisközepes cégek számára igen nagy erőfeszítést jelentenek. A következményeket alaposan mérlegelő gondolkodás és termékek/tevékenységek elterjesztése rendkívül sok feladatot és költséget terhel az ágazatra és a szabályozási tendenciák újabb kihívásokat jeleznek.

A kötelező szabályozás mellett meg kell említeni, hogy a vegyipar szereplői önkéntesen is vállalnak intézkedéseket. A Felelős Gondoskodás programot 1985-ben indította el Kanadában az ottani nemzeti vegyipari szövetség. Nem sokra rá az Európai Vegyipari Tanács (CEFIC) átvette a programot. Ehhez a MAVESZ és tagvállalatai a 90-es évek elején kapcsolódtak és jelenleg több mint 30 vállalkozás vesz részt benne. A Magyar Vegyipari Szövetség 2014-ben indítja tagjai számára független, külső auditorokkal a „Felelős Gondoskodás" tanúsítvány megszerzéséhez szükséges programját. Az ISO 14001- és/vagy az EMAS-tanúsítványt a Felelős Gondoskodás program elismeri. Az ilyen tanúsítvánnyal rendelkező vállalatok egyben a Felelős Gondoskodás program által támasztott követelményeknek egy részét is teljesítették.

6.2.
Kutatás-fejlesztés

A vegyipar tőke- és innováció-intenzív iparágnak számít, viszont az innováció távolról sem azonos szerepet játszik a három vegyipari ágazatban. A KSH 2012-es évi kutatás-fejlesztési kiadásokra vonatkozó adatai szerint a három vegyipari ágazat összesen közel 58 Mrd forintot fordított K+F kiadásokra, ám ennek 92%-át a gyógyszeriparban költötték el, és csak 4-4%-át a másik két ágazatban. Holott a kibocsátási értéket tekintve a gyógyszeripar a legkisebb a három ágazat közül, az itt regisztrált K+F kiadások értéke toronymagasan kiemelkedik a másik két ágazathoz képest. A hazai gyógyszergyárak mintegy 60 milliárd forint kutatás-fejlesztési kiadása a teljes hazai kutatás-fejlesztés 18%-át, a feldolgozóipari K+F ráfordításoknak pedig közel 50%-át adta.

Kétségtelen, hogy a gyógyszeripar az az ágazat, amelyben a folyamatos fejlesztés a fennmaradás, és az exportképesség fenntartásának az alapköve. Enélkül, vagy akár csak a fejlesztési tevékenység lassításával a magyar gyógyszeripar nagyon hamar elvesztené versenyképességét

Miközben a vegyi termék gyártásához és a gumi- és műanyagiparhoz kapcsolható K+F kiadásoknak az egész feldolgozóipar K+F kiadásaihoz viszonyított aránya kisebb, mint a két vegyipari ágazat kibocsátásának a feldolgozóipari összkibocsátásához viszonyított aránya, addig a gyógyszeriparnak a feldolgozóipari K+F részesedése több mint tízszer akkora, mint a feldolgozóipari termelésben való részesedése.

Hasonló képet kapunk, ha az összes értékesítéshez viszonyított K+F intenzitást vesszük szemügyre: a vegyi anyag, termék gyártása, illetőleg a gumi- és műanyagipar K+F intenzitása igen alacsony a feldolgozóipari átlaghoz képest. Ugyanakkor a gyógyszeriparban mért K+F intenzitás – azzal együtt, hogy a magyar gyógyszeriparban a generikus termékek gyártása a domináns, nem pedig új vegyületek előállítása – kiugróan magas a magyar feldolgozóipari átlaghoz viszonyítva.

A vegyipari innovációk elsősorban új eljárások, új technológiák alkalmazására, valamint új termékek kifejlesztésére irányul. Az innovációs képesség erősítését igényli az egyre szigorúbb környezetvédelmi előírások betartása, környezet-kímélő eljárások hatékonyabb felhasználása. A vegyipar az előző európai támogatási költségvetési ciklusban is részesült beruházási-innovációs támogatásban, a 2014-2020 közötti új tervezési ciklusban pedig az Európai Unió 2020 stratégiai célkitűzéseibe határozottan beleillik a környezetkímélő, energia-takarékos, innovatív vegyipari beruházások támogatása.

Kitörési pontot jelenthet a multinacionális vegyipari cégek kutatási bázisának Magyarországra vonzása, a már itt lévő külföldi vállalatok innovatív tevékenységének minél nagyobb részben a magyar piacon való megvalósítása.

Az ország innovációs képességének javításához tartozik, hogy a vegyipari cégek, elsősorban a gyógyszeripar szoros kapcsolatot tart a felsőoktatási intézményekkel, hozzájárul az oktatás színvonalának az emeléséhez, az újszerű technológiák oktatásához.

Ebben az összefüggésben aggasztó tényező a gyógyszeriparnak, a hazai kutatás-fejlesztés fő húzóerejének korábban adott kutatástámogatási adókedvezmények megszüntetése.

7.

Az érdekegyeztetéstől a gazdasági és társadalmi párbeszédig

A beszámolási időszakban a – korábban nemzetközileg is elismert – hazai érdekegyeztetési rendszert a kormány drasztikusan átalakította.

A rendszerváltástól az érdekegyeztetés tripartit intézményrendszere változó hatékonysággal ugyan, de folyamatosan működött. Az Országos Érdekegyeztető Tanács plenáris ülése, szakbizottságai rendszeresen, akár heti gyakorisággal működtek. A konzultációk, tárgyalások tematikája kiterjedt a jogszabályalkotásnak a munka világát közvetlenül érintő részére, a gazdaságpolitikára, valamint olyan, átfogó társadalompolitikai kérdésekre, mint például a társadalombiztosítás, oktatás, szociálpolitika. Az OÉT állandó szerepet kapott a nyilvánosságban, és – különösen a fontosabb témákban, mint a minimálbér, bérajánlás, nyugdíjügyek stb. – közfigyelmet élvezett.

Az érdekegyeztetés intézményesülése szerves fejlődésen keresztül ment végbe. A megállapodásos, a felek által egymást kölcsönösen legitimáló rendszertől – a szakszervezetek által mindig is igényelt – törvényi szabályozásig vezetett az út. Az Országos Érdekegyeztető Tanácsról szóló 2009. évi LXXIII. törvény meghatározta a szociális partnerek körét, a fórum hatáskörét és kompetenciáinak szintjét, valamint pénzügyi forrásokat garantált a résztvevők számára a szakmai felkészültség megfelelő színvonalának biztosításához. A szociális partnerek első ízben nyerték el a jogot objektív kritériumrendszer teljesítésével az OÉT munkájában való részvételre.

A 2010-es országgyűlési választásokat követően a kormány kezdetben még alacsony intenzitással, de működtette az OÉT-et, azonban nyilvánvalóvá tette, hogy az európai modellre és a hatékonyság növelésére hivatkozva hamarosan felszámolja azt.

A 2011. évi XCIII. törvény a Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanácsról európai példákra hivatkozva új, reprezentatív konzultációs intézményt alapított, és egyben megszüntette az Országos Érdekegyeztető Tanácsot. Hasonló sorsra jutott a Gazdasági és Szociális Tanács is, amely korábban éppen a hivatkozott európai modell alapján működött.

A Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács jellemzője, hogy elvileg autonóm, résztvevői között a kormány nem szerepel. Az NGTT nemzeti, stratégiai kérdésekről tárgyal, ennek okán a munkaadói és munkavállalói érdekképviseleti szervezetek mellett tagjai az országos gazdasági kamarák, a nemzetpolitika területén tevékenykedő civil szervezetek, az elismert egyházak, valamint a tudomány hazai és határon túli magyar képviselői. Bár nem a hagyományos tripartit elven működik, sőt, annak feloldására törekszik, a munkaadói és munkavállalói szervezetek megmérettetésére a korábbi OÉT kritériumokat alkalmazzák. A civil szervezetek képviselőinek kiválasztására használt kritériumok a mai napig ismeretlenek, végeredményben egyfajta ideológiai szűrőként működtek.

Az autonóm, hatékony működés sokszor sérül. A kormány, bár nem tagja a fórumnak, meghatározó befolyást gyakorol a napirendre, tárgyalást kérve az általa fontosnak tartott témákban. A munkavállalói oldal napirendi javaslatai gyakran fennakadnak a többiek ellenállásán. Az egykulcsos adóval kapcsolatos elemzést és javaslatot tartalmazó előterjesztésünk ugyanakkor a kormány obstrukciójának esett áldozatul, mivel több, hosszabb tárgyalást igénylő napirendet is felvetetett elé, amivel a határozatképtelenségig nyújtották az ülést. Az Európai Bizottság ajánlásai esetében a munkavállalói oldal minden elemében ellentétes javaslatot nyújtott be, mint amelyet a kamarák által benyújtott, a többség által elfogadott anyag tartalmazott. Az ülések nem nyilvánosak, bár évente az NGTT jelentést nyújt be a parlamentnek, ami természetesen a nyilvánosságot nem pótolja.

A munkavállalói oldal állandóan napirenden tartotta kezdeményezését az NGTT megreformálására, ami végül is sikerrel járt, az oldalak bizottságot hoztak létre annak kimunkálására. Ez kiemelt fontosságú, hiszen ma ez az egyetlen elismert és reprezentativitáson alapuló párbeszédintézmény hazánkban. Úgy tűnik, a szereplők egy része partner az intézmény megújításában. Ennek példája a munkavállalói oldal kezdeményezésére létrejött, a hazai szegénység elemző bemutatására létrehozott bizottság.

Említést kell tennünk még egy intézményről, a Versenyszféra és a Kormány Állandó Konzultációs Fórumáról is. A VKF sajátossága, hogy tripartit, szereplői az új Munka törvénykönyvével kapcsolatos tárgyalásokon résztvevő, az azt lezáró megállapodást aláíró, kiválasztott szervezetek. A VKF nem reprezentálja sem a munkavállalói, sem a munkáltatói szervezeteket, ad-hoc jelleggel ülésezik, tárgyalásainak tematikája szűk körű, annak eredményéről a döntést a fontosabb ügyekben (mint például a minimálbér, garantált bérminimum) az NGTT jogosult meghozni.

8.

A VDSZ nemzetközi kapcsolatai

KÉTOLDALÚ KAPCSOLATOK

A VDSZ hagyományainak megfelelően elsősorban a szomszédos országok, valamint a VDSZ működési területét érintő tulajdonosi szerkezettől függő szakszervezeti kapcsolatait erősítette meg. Ennek köszönhetően több alkalommal tudtunk kétoldalú partneri kapcsolatunkon keresztül helyi problémákat kezelni.

EURÓPAI KAPCSOLATOK

A VDSZ az EMCEF-en belül betöltött szerepéből adódóan aktívan közreműködött az EMCEF, az Európai Vasas Szakszervezeti Szövetség és az Európai Textil, Ruházati, Bőr Szakszervezeti Szövetségének egyesülési folyamatában.

A 2012-ben létre jött IndustriALL Európa Szövetségben a VDSZ a VB tagsága mellett – regionális képviselőként – az ügyvezető elnökségnek is tagja. Az európai szociális párbeszéd bizottságokban jelen vagyunk, a vegyipari, a papíripari és megszűnéséig a gázipari ágazati szociális párbeszéd bizottság munkájában veszünk, vettünk részt. Több alkalommal soros elnöki teendőket láttunk el.

Az ágazatok számára e bizottságokban való szerep megerősíti az európai érdekképviseleti jelenlétünket, igaz munkáltatói oldalról csak a vegyipari ÁPB-ben van jelen magyar résztvevő.

A VDSZ tagszervezeteinek delegáltjai aktív munkát végeznek a multinacionális vállalatok európai üzemi tanácsaiban, valamint a vállalatok szociális munkabizottságaiban.

Magyarország uniós elnöksége idejére az Európai Szakszervezeti Szövetég (ETUC) nemzetközi demonstrációt szervezett a 6 konföderáció közreműködésével. A VDSZ a 2011. április 9-i megmozduláson jelentős számban képviseltette magát.

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

A VDSZ az ICEM tagjaként támogatta és tevékenyen közreműködött az ICEM, a Nemzetközi Vasas Szakszervezeti Szövetség és a Nemzetközi Textil, Ruházati, Bőr Szakszervezeti Szövetségének egyesülési folyamatában.

2012-ben jött létre az IndustriALL Global Union, amelyben a VDSZ a magyarországi szervezetek képviselete mellett a régió vegyipari képviseletét is ellátja a végrehajtó bizottságban.

A nemzetközi szövetségen belül a VDSZ állandó tagságot kapott a vegyipari szociális párbeszéd fórumon való részvételre, amelyet az ENSZ Nemzetközi Munkaügyi Szervezete, az ILO biztosított számunkra.

Az IndustriALL és a VDSZ szervezésében 2013-ban Magyarországon tartottuk a Gumiipari Világkonferenciát, melyen 20 ország több mint 100 küldöttje vett részt.

A rendezvény sikeres lebonyolítása jelentős elismerést biztosított szakszervezetünknek, és lehetőséget adott arra, hogy az Európán belüli és kívüli gumiipari vállalkozások magyarországi munkaügyi kapcsolatairól széles körben is tapasztalatot cseréljünk.

Az IndustriALL Global fontos partnere a VDSZ-nek, hiszen az Európán kívüli befektetések során Magyarországra érkező vállalatoknál működő szakszervezeti partnereket e szervezeten keresztül érjük el.

Az IndustriALL égisze alatt létre jött Gyógyszeripari Ágazati Párbeszéd Bizottságban a VDSZ szintén képviseleti jogot szerzett. Ez különösen fontos szerep lehet, hiszen Magyarországon jelentős a gyógyszeripari jelenlét, és magas a foglalkoztatottak létszáma is.

9.

A VDSZ szervezeti élete

A VDSZ 2009–2014 közötti időszakban kiemelt szerepet töltött be a magyar szakszervezeti mozgalomban.

A tagszervezetek bevonásával számos akcióban, demonstrációban, sportrendezvényen és egyéb kulturális rendezvényen szervezőként, résztvevőként voltunk jelen.

A VDSZ 2014-ben hetedik alkalommal rendezte meg szokásos, igen sikeres sport- és egészségnapját. Budapest hatszor, Tiszaújváros egyszer volt a rendezvény helyszíne, minden alkalommal több ezer tagunk volt aktív részese az eseménynek.

A 2010-es kormányváltást követően számos demonstrációt kellett szerveznünk a munkavilágát érintő negatív változások miatt.

A kormány első intézkedései közé tartozott a magán-nyugdíjpénztárak felszámolása, amely során 3 millió ember 3000 milliárd forint értékű megtakarítását államosították. A szakszervezetek közül egyedüliként a VDSZ kezdeményezett akciót, annak érdekében, hogy valamilyen formában legalább kísérletet tegyen a pénztártagok megtakarításainak megmentésére. Az Alkotmánybíróság jogkörének módosítása következtében végül is semmilyen eredményt nem tudtunk e kérdésben felmutatni. Ezen akciónak köszönhetően viszont a VDSZ komoly nyilvánosságot kapott, és ismertsége is jelentősen megnőtt.

Szolidaritásunkat fejeztük ki számos alkalommal a rendvédelmi dolgozókat érintő nyugdíjátalakítás elleni demonstrációkon, mert sejteni véltük, hogy az intézkedési hullámok minket is érinteni fognak. A kormányzat ekkor szüntette meg a korengedményes nyugdíjazási formát is, amely a 2008-as gazdasági válság idején jó foglalkoztatáspolitikai eszköznek bizonyult. A VDSZ számos szakmai anyag kidolgozásában részt vett és minden lehetséges fórumon képviselte a visszaállításának fontosságát.

Az új Munka törvénykönyve előkészítő munkálatai során már tudtuk, hogy nem csak a munkavállalókat, de a szakszervezeteket is komoly hátrány éri annak bevezetésével. Tiltakozási sorozatot indítottunk az időközben, VDSZ kezdeményezésre létrejött Állandó Ágazati Konzultációs Fórumba tömörült ágazati szakszervezetekkel. E csoportosulásból alakult ki 2011 nyarára az a 99 civil szervezetből álló akcióegység, amely 2011. október elsején közel 60 ezer fős demonstrációt szervezett az új Munka törvénykönyve bevezetése ellen. A tiltakozások ellenére igen jelentős negatív változásokkal 2012. január elsejétől új Munka törvénykönyve született.

E törvénynek köszönhetően a VDSZ átalakította képzési szerkezetét, mert új alapokra kellett helyezni a tisztségviselők munka világát érintő ismereteit. Ennek fontosságát belátva 2011-ben és 2012-ben rekord nagyságban vettek részt kollégáink a főleg Balatonszemesen lebonyolított képzéseken.

A munkaidőkedvezmény drasztikus csökkenésének köszönhetően 2013-ban 30%-kal kevesebben vettek részt tisztségviselőink az oktatásban.

A VDSZ taglétszáma a 2008-2010 között lezajlott gazdasági válság okozta munkavállalói létszámcsökkenés, valamint a nyugdíjrendszer átalakítása előtti nyugdíjba vonulási lehetőségek kihasználásának köszönhetően csökkenő tendenciát mutatott. A ciklus második felében az új belépők számának növekedésével ez a trend megfordult. Az elmúlt öt évben a VDSZ taglétszáma összességében nem csökkent olyan mértékben, mint a többi ágazatban.

Több tagtoborzó akciónak köszönhetően, valamint a reprezentativitás új feltételeinek, a 10%-os szervezettségi küszöb elérésének érdekében tényleges taglétszám-növekedést értünk el. A szervezetalakításnál már figyelembe vesszük az új jogszabályi környezetet és ennek megfelelően alakítjuk szervezeti struktúránkat. Megnövekedett az egyéni tagok száma, amely megerősítette a szórványtagság számára alakított alapszervezetünk szükségességét.

A VDSZ ma Magyarországon a legnagyobb ipari szakszervezet, régiónkat tekintve pedig a legnagyobb vegyész szakszervezet.

Szervezettségünk – az országos átlagot jóval meghaladó – közel 40%-os.

Legszervezettebb ágazatunk a gázipar és a papíripar 50-50%-os mértékkel. Legnagyobb taglétszámmal a gyógyszeripari ágazat rendelkezik.

A legszétaprózottabb ágazatunk a vegyipar, ahol a szervezettség 34%-os, de a VDSZ működési területén lévő vállalkozások ebben az ágazatban meghaladják a 60 céget.

A VDSZ aktív szerepet vállal a munkavédelem fontosságának elismerése érdekében. Akcióprogramot indítottunk. Sajnálatos módon a VDSZ működési területén több halálos baleset következett be. Ezen események is arra késztettek bennünket, hogy megerősítsük a munkavédelem területét. Képviselettel rendelkezünk az Országos Munkavédelmi Bizottságban, és a tisztségviselők képzésében nagyobb hangsúlyt helyezünk a munkavédelmi ismeretek oktatására, illetve a munkavédelmi képviselők felkészítésére is.

VDSZ kezdeményezésre két alkalommal is akciót hirdettünk a kormány „konzultációs leveleinek" begyűjtésére. Ennek bevételéből első alkalommal a Minden Gyerek Lakjon Jól Alapítványt, második alkalommal az Esztergomi Óvárosi Óvodát támogattuk.

A VDSZ számos szolidaritási akcióban, demonstrációban támogatta a bányaiparban, a közszférában és a közrádióban hátrányt ért dolgozókat, vagy a kormányzati intézkedések során hátrányt ért ágazatokat.

A jogi környezet változásaira szervezetileg is reagálnunk kellett. A szakszervezetekre vonatkozó új jogszabályoknak köszönhetően a VDSZ 5 évenkénti kongresszusi ciklusát módosítani kellett, így évente tartunk küldöttértekezletet és 5 évente tisztújító küldöttértekezletet.

A VDSZ érdekegyeztetésben elfoglalt helye elsősorban az ágazati szinten van. A munkáltatói szövetségek közül érdemben a MAVESZ és a MAGYOSZ az a partner, akikkel megállapodások születtek. A Magyar Gázipari Egyesület megszűnt, a HUNGAMOSZ érdemi tevékenysége gyengült, a MAGUSZ pedig elveszítette a gumiiparban korábban betöltött szerepét. Az elmúlt öt évben az érdekegyeztetési feladatok részben az Ágazati Párbeszéd Bizottságok keretében zajlottak, de a koordináció és az érdemi munka nem került ki a szövetség égisze alól.

A VDSZ történelmi helyzetéből fakadóan a 2009. évi 33. kongresszus határozatának és programjának egyik fő elemére sok energiát fordított. A VDSZ az Autonóm Szakszervezetek Szövetségének tagszervezeteként és a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének alapítójaként jelentős szerepet vállalt a konföderációk egyesülési munkájában. A VDSZ 12 év után ismét elnöki posthoz jutott az Autonóm Szakszervezetek Szövetségében. Elsősorban ennek köszönhető, hogy 2013. május elsején a két szövetség mellett a Szakszervezetek Együttműködési Fórumával közösen bejelentették az egyesülést, és 2013. december 6-án létrejött a Magyar Szakszervezeti Szövetség. Igaz, hogy a megalakulásától eltelt időben számos lépés történt a valódi jogutódlással történő beolvadásra, de a túlzó elvárásoknak is köszönhetően, eddig nem sikerült az új szövetséget valódi szerepkörbe helyezni.

Mivel az Autonóm Szakszervezeti Szövetség a 2011. december 2-án megszűnt Országos Érdekegyeztető Tanács óta nem jut szerephez sem az OKÉT-ban, sem a VKF-ben, igen nehéz szerepet tölt be a konföderációk között. Ennek ellenére, a VDSZ háttérben kifejtett aktív közreműködésének is köszönhetően, fenn tudott maradni.

Ágazati szinten is megkezdődött az egyes szövetségekkel a szorosabb együttműködésről szóló megállapodások, illetve egy esetleges ipari szövetséggé fuzionáló érdekképviselet létrehozásának előkészülete. Ennek tényleges megvalósulása még további sokkal mélyebb és konkrétabb egyeztetéseket igényel.

A VDSZ életének meghatározó elemévé vált a kommunikáció. Tagjainkat elsősorban elektronikusan, illetve újságunk, a Vegyipari Dolgozó segítségével érjük el. Az internetes felületen már az 5. generációs honlapunk működik, amely integrálódott a Facebook közösségi oldalon található VDSZ felülettel. Ezen kívül számos megoldást és alkalmazást használunk. 2014-ben elsőként a VDSZ indította el okostelefon alkalmazását, ennek segítségével közvetlen elérésünk van a mobil eszközöket használókkal.

A VDSZ tömegkommunikációban való megjelenése – a megváltozott sajtókörnyezet ismeretében is – nőtt az elmúlt években.

10.

A VDSZ gazdálkodása

A 2009–2014 közötti időszakban a VDSZ soha nem látott ingatlanfelújítási és beruházási ciklust zárt. Összesen 164 millió forintot meghaladó összeget fordítottunk a VDSZ ingatlanjaira.

A balatonszemesi üdülő és oktatási központ értékét, az állagmegóváson túl, a szobák minőségi fokozatának javításával jelentősen emelte a VDSZ.

Balatonvilágosi komfortnélküli üdülőingatlanunkat 2014 nyarára újítottuk fel, biztosítva ezzel szakszervezeti tagjaink kedvezményes nyaraláshoz való juttatását.

A veszteséges gazdálkodás elkerülésének érdekében a balatonföldvári és miskolctapolcai ingatlanjainkra üzemeltetési szerződést kötöttünk, ezzel lecsökkentve a két ingatlan fenntartási költségeit.

A VDSZ budapesti székházának fokozatos felújítási és beruházási munkálatainak eredményeként a ciklus végére az épület teljes nyílászárócseréjén, a lift felújításán és a belső lépcsőház, valamint a tanácsterem esztétikai és funkcionális megújításán vagyunk túl.

A szövetség gazdálkodása kiegyensúlyozott és biztonságos. Évente könyvvizsgáló hitelesíti mérlegünket.

11.

Alumíniumipari Szakszervezeti Szövetség beszámolója

- Az Alcoa csoporthoz tartozó (tartozott) SAPA cégekkel a **kormány stratégiai partneri megállapodást írt alá,** illetve **állami támogatásokat** is kaptak beruházásaikhoz. Mivel a termékeink európai, amerikai piacra kerülnek, a hazai környezet kevésbé befolyásolja a működésünket. Jelenleg úgy néz ki, hogy helyzetünk a hengerelt termékek gyártása tekintetében stabil az Alcoán belül, az ez évi rendelésállomány szinte minden gépcsoportra maximálisan lekötött.

- Az Mt. változás kapcsán nálunk is megindultak a törekvések egyes üzletágak irányából a kollektív szerződések módosítására, esetleges felmondására. **Változott a KSZ-ben a műszakpótlék mértéke,** törvény szerinti, de vezérigazgatói rendelkezés alapján mindenhol a „régi" műszakpótlékot alkalmazzák. A törzsgárda szabályozás kikerült a KSZ-ből, vezérigazgatói utasítás alapján működik, kibővített tartalommal és jelentősen megemelt összegekkel. Korábban a 20 és 40 éves munkaviszony volt elismerve, jelenleg 20 évtől 5 évente emelkedik, különböző elismerésekkel, 20 évtől ünnepélyes vacsora és fix pénzösszeg a jutalom, amely kb. háromszorosa az előzőnek és a közbeni 5 éves elismerések is pluszok.

- Minden munkavállalóra **életbiztosítást** kötöttek, amely nem csak baleset, hanem természetes halál esetén is fizet (igaz ekkor csak 1 millió Ft-ot), de megmaradt, hogy az elhunyt munkatárs örököseinek a végkielégítés kifizetésre kerül. A 2013-as változás során, mikor már tisztázódott, hogy az egészségpénztári befizetés is beletartozik a cafeteria keretbe, de az egészségbiztosítás nem, így a társaság váltott és a Vitamin (4000 Ft/hó) helyett a Medicover Egészségbiztosítóval minden munkatársunkra megkötötte a „fehér csomagot".

- A **létszámunk úgy néz ki,** stabilizálódik, inkább az a probléma, hogy nem enged az európai vezetés saját létszámot bővíteni. A szolgáltató központ valószínűleg fejlődni fog, újabb szolgáltatásokat telepítenek ide Európából és Amerikából. A szakszervezeti tagság csökkenő tendenciát mutat. A bérmunkásokból nem nagyon érdemes szakszervezeti tagokat szervezni. A lehetőség a szolgáltató központban lévő fiatalok beszervezésében rejlene, de nehéz őket megszólítani.

- **Többszöri sikertelen próbálkozás volt** a társaság részéről **befektetőket idecsábítani,** miután a MAL Zrt. eladott bennünket. Az előremenekülés és a munkahelyek megtartása érdekében, a tulajdonos beleegyezésével és anyagi támogatásával kb. 4 Mrd Ft-os beruházásba kezdtek, amelynek próbaüzembe helyezése is megtörtént 2014 márciusára. Ehhez 9,6 M Ft állami

támogatást is kaptak a Széchenyi-terv alapján. Az új Properczi beindulásával egy minőségileg sokkal jobb termék előállítása lehetséges, ez még sajnos a próbagyártás fázisában van.

- **BÉR:** 2008-ban 5,5 %, majd 2009-ben 3,5 %, aztán egy nagy szünet, ill. a kötelező bérkompenzációt megadták azoknak a dolgozóknak, akiknek 202.000 Ft alatt volt a bérük 2012-ben. 2013 év végén 22.000 Ft/fő átlag, egyszeri kifizetés történt. A nagyobb béremelés lehetősége csak az új beruházás beindulásával, a rendelésállomány megtartásával lehetséges. Tőkeszegény cég és rengeteg banki tartozással mégis minden évben leült az érdekképviselet a vállalat vezetésével. (Inotal)

2014-ben szintén egyszeri kifizetésként, alapbérének 5 %-a került kifizetésre mindenkinek, 1,1 % az üzemvezetők premizálási keretösszege, 1,39 % a felzárkóztatásra, mert nagyon nagyok a bérkülönbségek egyes üzemek és a munkavállalók között. Ez az összeg a második negyedévben kerül kifizetésre. Ezen összeg a 2013. dec. 31-i bérköltség százalékában értendő. A 2014-es év további időszakára is (III-IV.né.) van lehetőség a negyedéves eredmények felülvizsgálatának figyelembe vételével.

- VBK-keretünk 360 000 Ft/fő/év. KSZ-t módosítottunk az Mt. változásai után, de itt nálunk megmaradtak a műszakpótlékok, nem csökkentették. Működésünket nem lehetetlenítik el, partnerként kezelnek bennünket.

- **ÁGAZATI SZINTŰ ELVÁRÁSOK:** Korengedmény visszaállítása, a korkedvezmény megtartása, ebbe a témában a kormányzatot bevonni. Minden lehetséges megoldást megkeresni a munkahelyek megtartása, létrehozása érdekében. A bérek és az élelmiszerárak közötti elfogadható egyensúly kiharcolása, pl. élelmiszerek áfájának csökkentése.

FŐBB GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK

- A **LE BELIER ZRT:** a foglalkoztatottak száma kb. 750 fő, lassan növekszik, jelenleg folyamatban van egy 7,5 Mrd-os kapacitás- és termékbővítő beruházás, várható befejezése az év vége, és kb. 100-150 fő plusz munkahelyet fog jelenteni. Az idei évben is sikerült elfogadható bérmegállapodást kötni. 3,3 %-os alapbéremelés és 10%-os VSZJ keretnövelést (400 ezer Ft/fő/év), egyéb bérelemek szintén 3,3 %- al növekedtek. A kapcsolat a menedzsmenttel megfelelő.

- A **MAL:** létszáma jelenleg ~ 650 fő. A 2010-es vörös iszap katasztrófa következményeit a társaság ma is nyögi, 2013.02.27-től felszámolás alatt áll. Állami segítséggel (kiemelt stratégiai vállalati státuszt kapott, a munkahelyek megőrzése céllal) sikerült fenntartani a termelés folytonosságát, úgy hogy a cég végrehajtott egy jelentős reorganizációt, ami technológiaváltást jelentett. Sajnálatos, hogy ezzel együtt járt a magyarországi bauxitbányászat és bauxitfeldolgozás megszűnése, és ezzel együtt megszűnt kb. 450 munkahely is. A folyamat még tart és további 100-150 munkahely megszűnése még várható. A cég a piacait megőrizte, az értékesítés átmeneti visszaesése után lassú növekedést mutat. Változást a felszámolás befejezéseként a MAL várható piaci értékesítése fog jelenteni, ezzel együtt a tulajdonosi szerkezet változása is várható. Időpontja még nem ismert. A felszámoló biztossal a szakszervezetünknek jó a kapcsolata. Sikerült elérni, hogy a KSZ a felszámolást követően érvényben maradt, ami a leépítésre került kollégáinknak az Mt-hez képest lényegesen magasabb végkielégítést jelentett, illetve a dolgozók számára a KSZ plusz juttatásai is megmaradtak. Az sajnálatos, hogy a katasztrófa óta először a katasztrófa miatt, majd a felszámolás miatt a bérezési helyzeten nem sikerült javítani. A minimálbérváltozás törvényi kötelezettségeit a Társaság is végrehajtotta, ez jelentős bérfeszültségeket okoz. A társaság értékesítése várhatóan munkajogi jogutódlás nélkül valósul meg.

- A **GÉPÉSZETI SZOLGÁLTATÓ KFT.:** létszáma ~ 50 fő, a szervezettség itt, ~ 70 %-os. Az ügyvezetéssel a kapcsolatunk megfelelő.

- **NEMESVÁMOSI SZERVEZET:** 2011 elején Mexikóba helyezték az anyagyártást. Ezzel egy időben elkezdődött a titán szegecsgyártás felfuttatása. Tavaly ill. idén egy-egy új gyártmány érkezett. Összességében a 2009. évi mélypont után lassú, majd egyre gyorsuló fellendülést tapasztalunk. Az új Mt. miatt kötött új KSZ a régihez képest kedvezőtlenebb. 2012-ben titkárváltás történt.

KÉSZÍTETTE: EISENBERGER MÁRTON

12.

Gázipari Szakszervezeti Szövetség beszámolója

- A VDSZ 33. kongresszusát megelőzően 2009 szeptemberében tartotta küldött értekezletét a Gázipari Szakszervezeti Szövetség. Az értekezleten elfogadásra került egy öt éves program, amely több ponton kapcsolódik a VDSZ-éhez. Ennek a programnak a mottója: Célunk a Gázipar erősítése, Energia ipari együttműködés.

- **Célul tűztük ki a munkahelyek stabilitásának a megtartását, a kiszámíthatóság növelését,** a **munkahelyek számának megőrzését.** Erősíteni kívántuk az érdekérvényesítést, a tagság megtartását, a tisztségviselők utánpótlását és képzését. Figyelmet szenteltünk a bérek alakulására, és a helyi kollektív szerződések meglétére. Fenn kívántuk tartani a szociális párbeszéd intézményét, foglalkozni akartunk a szakképzés és az oktatás gáziparon belüli helyzetével. Fontosnak tartottuk a kapcsolatok ápolását az ágazaton belül működő üzemi tanácsokkal és munkavédelmi bizottságokkal, az energia szektor és a közszolgáltatás érdekképviseleteivel, és az európai szintű szociális párbeszéd intézményével.

- **Oktatás és képzés** területén részt vettünk az ÁPB-k által létrehozott Szakképzési Munkabizottság munkájában. Ez a fórum egy ajánlást kívánt előkészíteni a 2010-től működő kormány részére, abból a célból, hogy a szakképzés helyzetét javítsa. Sajnos a munka nem talált érdemben meghallgatásra, a hatalom a képzés reformját más irányba képzelte el. Oktatásokat szerveztünk és oktatásokra küldtük szakszervezeti tisztségviselőinket. Összehangoltuk a munkát a gáziparon belül működő üzemi tanácsok, munkavédelmi bizottságok és szakszervezetek között, minden évben létrehoztunk egy-egy találkozót.

- Felülvizsgáltuk a meglévő **kollektív szerződéseket** és érdekképviseleti megállapodásokat. A kollektív szerződések felülvizsgálata azért aktuális a gáziparon belül, mert az elmúlt évek szerkezeti átalakításai miatt, a gázszolgáltató társaságok szétváltak és kisebb társaságokká alakultak. Ezért új megállapodásokat kellett és kell kötni a jövőben. Az új Munka törvénykönyve változásai ismételt kihívást jelentettek a KSZ-ek megtartásában. Ez a munka sikeresen végbement minden gázszolgáltató társaságnál. Az Ágazati Kollektív szerződés is érvényben maradt, bár az elmúlt évek alatt nem sikerült több tartalommal feltölteni. A szervezeti változások (jogi szétválasztás) miatt kikerült társaságokat is be kívántuk vonni a KSZ-be aláíró félként, de ez a törekvésünk egyelőre nem járt sikerrel.

- A szakág **taglétszáma** szinten maradt az elmúlt években. Ez egyrészt köszönhető annak a folyamatos ér-

dekképviseleti munkának, amit a szakág és a tagszervezetei elvégeztek a munkahelyeken, másrészt az elmúlt évben indított tagszervezési kampány miatt sikerült növelni a szakszervezeti tagok számát. El kell mondani, hogy a gáziparon belül a nagy létszám leépítések már korábban megvalósultak, ezért ilyen nem volt a közelmúltban. Viszont a nyugdíjba vonulás miatti létszám csak kis mértékben kerül pótlásra, vagyis a létszám folyamatosan csökken.

- Az elmúlt évben sikeres **bértárgyalásokat** folytattak le szakszervezeteink. Általában az országos bérajánlásnak megfelelő megállapodásokat kötöttünk. Sajnos ez az elmúlt évben már nagyon nehezen sikerült, ebben az évben pedig nem is valósult meg. A gázipari társaságok szorongatott helyzetbe kerültek, a politika negatívan befolyásolja a társaságok anyagi helyzetét, ami rontja a tárgyalások pozitív kimenetelének lehetőségét.

- A **Gázipari Alágazati Párbeszéd Bizottság** programjának keretében konferenciát szerveztünk az ágazatunk demográfiai helyzetének elemzésére, majd egy másik alkalommal áttekintettük a szakképzés és a szakember utánpótlás aktuális kérdéseit. Sajnos a Gázipari ÁPB a munkaadói oldal teljes passzivitása miatt 2011. év végével megszűnt. Ezért azokat a programokat, amiket ebben a formában szerettünk volna megvalósítani, most át kell alakítanunk és önállóan, önerőből kell véghezvinni.

- **Sikeres kapcsolatfelvétel** indult el a **vezetékes szolgáltatók szakszervezetei** között. Közös konferenciát szerveztünk a víz, villamos energia és gázipar részvételével. Közreműködtünk a VDSZ és az Egyesült Villamosenergia-ipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége között megkötött Együttműködési megállapodás létrejöttében. Bekapcsolódtunk két projekt munkájába, ahol együtt tudunk működni a villamosenergia-ipari dolgozók szakszervezeteivel. A projekt a szociális párbeszéd javítását kívánja segíteni.

- Folyamatosan részt veszünk a **nemzetközi szociális párbeszéd intézményrendszerének** munkájában az Európai Gázipari ÁPB-n keresztül és a gázipari társaságok európai üzemi tanácsainak tagjain keresztül. Az EUGÁPB munkája is felfüggesztésre került, a munkaadói oldal passzivitása miatt. 2011 szeptemberében került sor Balatonszemesen a húsz éves Gázipari Szakszervezeti Szövetségről megemlékező ünnepi ülésre, ahová meghívtuk az alapító tagokat is.

- Folyamatosan **részt veszünk a VDSZ elnökségének a munkájában.** Véleményt formálunk a különböző kérdésekben, és segítjük a döntéseket. Tagjainkkal megjelentünk azokon a demonstrációkon, amelyeken a VDSZ részt vett.

- A közel jövőben meg kell keresni azokat a lehetőségeket, amelyekkel alkalmazkodni tudunk a törvényi változásokhoz. A gáziparon belül **gyökeres változásokra lehet számítani,** nekünk erre fel kell készülni. Eltökélt szándékunk a **szakszervezeti egység fenntartása.** Tovább akarjuk folytatni azt a munkát, amit az üzemi tanácsok, munkavédelmi bizottságok és a szakszervezet képviselőivel elkezdtünk, az érdekképviseleti megállapodások területén. Tárgyalásokat kívánunk folytatni a gázipar társaságainak vezetőivel, annak reményében, hogy ismét beinduljon az Ágazati Párbeszéd Bizottság.

- Tevékenységünkhöz eddig is igénybe vettük a VDSZ munkáját. **Szakmai és jogi segítséget** kaptunk sok esetben, erre a jövőben is számítunk. Támogatjuk azt a törekvést, ami az országos szintű szakszervezeti átalakulások területén végbemegy. Fontosnak tartjuk az országos kapcsolatok kiépítését, az együttműködést, de emellett a VDSZ önállóságát is meg kell őrizni.

KÉSZÍTETTE: VARGA GYULA

13.

Gumiipari Szakszervezeti beszámolója

A gumiipar 2009 és 2014 között nagyon nagy változásokon ment át. A gazdasági válság jelentősen megváltoztatta a Magyarországon jelenlevő gumiipari cégek gazdasági potenciálját. Két új, a világpiacon jelentős szereplő – Bridgestone, Hankook – futatta fel magyarországi telephelyein a termelést. Mindkét cég stratégiai megállapodást kötött a kormánnyal, jelenleg is folynak új beruházások jelentős állami támogatással, itt a foglalkoztatottak száma is jelentősen növekedett.

Sajnos a „régi" cégeknél nem mindenhol ilyen jó a helyzet. Két cégnél is csoportos létszámleépítést és tevékenység-átszervezést jelentettek be. Az ágazatban foglalkoztatottak létszáma ennek ellenére 2014-ben emelkedett, de sajnos a szakszervezeti jelenlét nem. A két új gumiipari cég vezetése igen komoly ellenállást tanúsít a szakszervezet működésével szemben, akadályozza munkáját.

Az ágazati szakszervezet egy új taggal bővült: a dunaföldvári gumiüzemben megalakult tagszervezet csatlakozott az ágazathoz.

A gumiiparra általánosságban jellemző, hogy még mindig nem érte el a 2007 évi szintet. Európai szinten jellemzően túlkapacitások vannak. Azoknál a vállalatoknál ahol komoly kapacitásnövelő beruházások történnek, ott általában piaci részesedés átrendeződése/növekedés volt az elmúlt időszakban. A foglalkoztatottak 10-15%-a kölcsönzött munkaerő.

Az elmúlt kormányzati ciklusban megváltozott Munka törvénykönyve miatt a legtöbb kollektív szerződés nem változott jelentősen, de sajnos van negatív példa is.

Az ágazathoz tartozó vállalatoknál minden évben volt megállapodás a béremelések mértékéről.

Munkáltatói oldalon szétvált két szereplőre az érdekképviselet:

- A jellemzően abroncsgyártással és értékesítéssel foglalkozó vállatok megalapították a Hungarian Tire Association (HTA) nevű szervezetet. Hivatalos ágazati kapcsolatunk nincs vele. A többi gyártó (jellemzően kisebb magyar vállalkozások) megmaradtak a MAGUSZ-ban. Kapcsolatunk van, de ágazati szintű egyeztetések jelenleg nem folynak.

Ágazati kollektív szerződés megkötésére nincs esély, ebben a szervezeti struktúrában a munkáltatók részéről nincs ilyen szándék.

CÉGES HELYZETKÉP

MICHELIN

Egyik legjelentősebben megváltozott cég. A gazdasági válság kezdetekor a vezetés a foglalkoztatotti létszám megtartása mellett döntött a termelési igények radikális csök-

kenése ellenére. Az elhúzódó válság hatására komoly európai átszervezésbe kezdett, ami a magyarországi szervezeteit jelentősen érintette. Megszűnt, mint régiós központ (Bukarestbe került a régiós irányítás), illetve 2014-ben bejelentette a budapesti termelés teljes leállítását. Ezek a tényezők kb. 560 fő elbocsátását fogja eredményezni (részben már megtörtént) 2015 közepéig. Komoly termelő kapacitása maradt Nyíregyházán, ahol remélhetően további fejlesztések történnek a jövőben.

A megmaradó három egységénél kb. 1100 főt fog foglalkoztatni Magyarországon a jövőben. A szakszervezeti szervezettség jó – köszönhetően a kiugróan magas taglétszámú nyíregyházi egységnek –, a szociális kapcsolatok rendezettek, rendszeres konzultáció zajlik a felek között (de a régiós központ megszűnése azért érezhetően nehezebbé tette a tárgyalási lehetőségeket). A budapesti szakszervezet valószínűleg 2015-ben megszűnik.

Az elmúlt időszakban minden évben eredményes volt a bértárgyalás. A kollektív szerződést idáig nem érintették hátrányosan az elmúlt időszak törvényi változásai.

BRIDGESTONE

A gazdasági válság hatására elhalasztott, a termelés növelését célzó beruházását végül is a ciklus végére megvalósítja. A kormánnyal stratégiai megállapodást kötött, a beruházáshoz komoly állami támogatást is kapott. A foglalkoztatottak létszáma a jelenlegi kb. 500 főről 2015-re kb. 1000 főre fog emelkedni az új gyáregységnek köszönhetően.

Azon munkáltatók közé tartozik, ahol komoly gond van a szociális párbeszéddel. A választott szakszervezeti tisztségviselőket rendszeresen éri munkáltatói támadás. Az elmúlt években ezért sokszor került „alvó" állapotba a helyi szakszervezet (tisztségviselők távozása miatt), jelenleg egy újraépítési ciklusban van. Kollektív szerződés nincs.

VIBRACOUSTIC

Bár 2012-ben még esetleges beruházásról beszéltek, a tulajdonosváltás után helyzetük radikálisan megváltozott. A termelést az új tulajdonos Törökországba viszi, csak egy logisztikai és fejlesztő részleget hagy a tervek szerint Magyarországon. Így a válság előtti 450 fős létszám várhatóan 80 főre csökken majd le. A termelés áthelyezése 1 éve zajlik, a leállítás határideje folyamatosan húzódik, így a dolgozók elbocsátásának időpontja is. A leállítás ellenére bértárgyalás van ebben az évben, a megvalósításának időpontja még kérdéses. A várhatóan maradó szakszervezeti tagok létszáma alapján remélhetően a tagszervezet fennmarad.

CONTINENTAL

A csoport magyarországi alkalmazotti létszáma kb. 6000 fő. Ebből a VDSZ érdekeltségébe 4 gyár tartozik, az itt alkalmazott létszám ~3100 fő (15%-a bérelt munkaerő). Az elmúlt évben a magyarországi szervezetek Központi Üzemi Tanácsot hoztak létre, melynek vezetője Radics Gábor (a szegedi szakszervezeti titkár és az Üzemi Tanács elnöke) lett. A partneri viszony a munkáltató és a munkavállalók képviselői között nagyon eltérőek, van ahol kiemelkedően jó, de vannak nagyon rossz tapasztalatok is. Ez azért meglepő, mert a cég nemzetközi szinten deklaráltan nagy figyelmet fordít a szociális kapcsolatokra.

Szeged

Stabil a termelési helyzet (az olajipar beszállítójaként a válság nem érintette olyan szinten, mint a többi területet), egyedül a heveder üzletágban volt termelés-ingadozás az évek alatt, de jól prosperáló, nyereséges cég. Jelenleg 600 főt alkalmaznak, a törvényi változások miatt nem volt KSZ- módosítás. Bértárgyalás és megállapodás van minden évben. A párbeszéd a munkáltatóval jó, rendszeres és eredményes. A taglétszám stabil.

Makó, Vác

Nyereséges telephelyek, beruházások indulása (kapacitásnövelés, műszaki fejlesztés) volt jellemző az elmúlt ciklusban. Azokhoz a telephelyekhez tartoznak, ahol folyamatos a konfliktus a munkáltató képviselője és a szakszervezet között. Tavaly a munkáltató egyoldalúan felmondta a KSZ bértárgyalásra vonatkozó részét (!), és csak az üzemi tanáccsal állapodott meg (törvénytelenül). A vezető tisztségviselőket folyamatosan támadás éri, ennek ellenére stabil taglétszámmal rendelkeznek és komoly eredményeket érnek el. Az elmúlt időszakban a szakszervezet sikeres megállapodást kötött a kölcsönzött munkavállalók anyacégével, hogy rájuk is vonatkozzon a KSZ (a VDSZ-en belüli elsőként!). Sajnos az elmúlt időszakban a vállalat más kölcsönző céggel szerződött, aki nem hajlandó erről tárgyalni.

TAURIL

Nyereséges cég, viszonylag stabil piaci háttérrel. Jelenleg már működik egy külföldi érdekeltségük is, de a pesti is magas kiterheltség mellet működik. Alkalmazotti létszám ~450 fő. Minden évben volt bérmegállapodás.

HANKOOK

A legnagyobb abroncsgyártó kapacitással rendelkező gyáregység az ágazatban, egész évben maximális kiterheltséggel működik. A következő egység (amihez szintén állami támogatást kaptak) próbagyártás szakaszában van. A beüzemelés végére a foglalkoztatotti létszám kb. 3000 fő lesz.

A munkáltató szakszervezet ellenessége továbbra sem változik – legutoljára a szakszervezet választott vezető tisztségviselőjét rendkívüli felmondással elbocsátották – és jelenleg más peres eljárások is vannak a szakszervezet és a Hankook között.

Az elmúlt időszakban több kísérlet volt KSZ tárgyalásra, de a munkáltató folyamatosan elzárkózik ettől. Ennek ellenére – a VDSZ szerepének köszönhetően – az ágazaton belül viszonylag magas százalékos béremelést tudtak elérni (igaz, hogy a kereseti alap a többi szereplőhöz képest alacsonyabb szintről indult). Mivel hamarosan az egyik legnagyobb gumiipari cég lesz Magyarországon a foglalkoztatottak létszámot tekintve, továbbra is stratégiailag fontos a szakszervezeti jelenlét az üzemen belül.

KÉSZÍTETTE: PÁLVÖLGYI RICHÁRD

14.

Gyógyszeripari Szakszervezeti Szövetség beszámolója

Az elmúlt években a gyógyszeripari cégek 71 %-a árbevételük alapján az első 100 magyarországi társaság között található. A „TOP 100"-as listán 5 nagy gyógyszeripari cég szerepel, míg az ágazat 7 cégének részesedése (a „TOP 500"-on belül) 2,7 %. Sokatmondó adat, hogy ebben a körben az export aránya árbevételükön belül 75 % közelében mozog.

A magyarországi gyógyszeriparban különösebb átrendeződés az elmúlt években nem történt. A meghatározó „négy nagy" uralja a terepet, ezen túlmenően a kisebb, pár termékkel a piacon lévő cégek helyzetében sincs különösebb változás (ami jónak is mondható, hiszen ha nem is növekedtek, de nem is szűntek meg). Az utóbbi 1-2 évben romlott a helyzet (lásd később). A tulajdonosi szerkezetben sem történt mérvadó változás, többségében az eddigi szakmai befektetők tulajdonában vannak a társaságok, kivéve a 25 %-os állami tulajdonban lévő Richtert.

Azt mindenképp hangsúlyozni kell, hogy az elmúlt 2-3 évben folyamatosan romlott az iparág helyzete, csak és kizárólag az állam megszorító intézkedés-csomagjainak köszönhetően. Joggal állíthatjuk, hogy kísérleti nyúlnak tekintette a kormány az iparágat, hiszen a gyógyszer-gazdaságossági törvény bevezetése előre vetítette a különadók rendszerének kiépülését. A Gyógyszeripari Szakszervezet közösen a MAGYOSZ-szal többször, több fórumon tiltakozott ezen intézkedések ellen, természetesen teljesen sikertelenül. (Talán „sikernek" az tekintethető, hogy az átlagnál nagyobb közfigyelmet sikerült irányítunk magunkra.)

Az utóbbi 5 évben a meglévő adók folyamatosan szigorodtak, ill. újak kerültek bevezetésre. Ezek közül is kiemelkedik a 12 %-os forgalomarányos adó, ill. az orvos- és patikalátogatókra kivetett 5 MFt/fő fejpénz. A „fejlődés töretlen", a 12 %-ból 20 %, az 5 MFt/főből 10 MFt/fő lett. 2010-ben még ezen adók részben, vagy egészében visszaigényelhetők voltak a K+F tevékenység függvényében. 2011-ben egy új elem is bekerült a rendszerbe, az un. „vaklicit" (amely az árajánlatok egy formája). Ennek a bevezetése akár tragikus következménnyel is járhat az iparágra, hiszen ez azt jelenti, hogy 1-2 termékkel piacon lévő külföldi gyártó – általában kínai, indiai – drasztikusan lenyomhatja az árakat. Ennek következménye egyértelmű: belföldön a termék olyan olcsóvá válik, hogy nem érdemes gyártani, ezen kívül az a veszély is fennáll, hogy exportra sem gyártható, hiszen ott is ilyen áron kellene eladni. Több nagy társaság is jelezte, hogy ez termékportfólió-tisztítást, gyártásleállítást eredményezhet, ami végső soron a foglalkoztatást veszélyezteti.

Úgy érezzük, hogy a gyógyszeripar megítélése a közvéleményben kicsit olyan, mint a bankoké. Tisztességtelenséget, gátlástalanságokat feltételeznek rólunk, holott a magyarországi gyógyszergyárak kényesen ügyelnek az etikus, törvényes gazdálkodásra, e mellett a társadalmi felelősségvállalás

mértéke is kiemelkedő minden hazai működésű vállalatnál. Ebbe a körbe tartozik a munkavállalókkal való törődés, mely ugyan hagy kívánni valót maga után a szakszervezetek megítélése szerint, de összességében jóval az országos átlag felett van.

A gyógyszeripar magas nyereséggel dolgozik, ez tény. De ez biztosít forrást egyrészt a magas kutatási-fejlesztési (K+F) költségekre, másrészt a különlegesen magas, minden más szektort messze felülmúló költségvetési befizetésekre. Ennek a nyereségnek az elvonása adminisztratív eszközökkel azt jelenti, hogy az iparág nem tud kutatni, fejleszteni, s ez megfojtja a jövőnket. Alig van más olyan jelentős iparág, amelyikben a K+F annyira meghatározó lenne, mint nálunk. 4-5 évesnél idősebb termékekkel ma már nem lehet megmaradni a piacon. Ha nem lesz a hazai gyógyszeriparnak forrása arra, hogy kutasson, fejlesszen, akkor nem lesz az általunk előállított termékekhez hozzáadott értékünk, egyszerű bérmunkásokká válunk.

Az utóbbi 2 évben a K+F tevékenységre fordított összegek újra levonhatók az említett adókból, ez valamelyest lélegzethez juttatta iparágunkat.

A hazai gyógyszergyártás ma már nyereségének több, mint 80 %-át külföldi eladásokból szerzi meg, ugyanakkor az így megtermelt nyereségének jelentős részét Magyarországon fekteti be. Ez az érték a nagy gyógyszergyárak esetében 90 % körüli, ami esélyt ad arra, hogy munkahelyeink nagy többsége a jövőben is megmaradhasson. Ez éppen fordítottja annak, amit a „multik" általában tesznek, azaz a magyarországi eladásaikból származó nyereséget elviszik tőlünk.

Megjegyezni kívánjuk, hogy az iparban ténylegesen foglalkoztatottakon túl – indirekt módon – megközelítőleg 40 ezer főnek biztosít munkát (beszállító, fuvarozó, szolgáltató, stb.).

A Gyógyszeripari Szakszervezeti Szövetség igyekezett folyamatosan képben lenni, mint a VDSZ egyik meghatározó ágazata kezdeményezőként lépett fel fontos szakszervezet-politikai kérdésekben. Ilyen például a mindenki számára létfontosságú ágazati szakszervezeti együttműködés erősítése, egységes konföderáció létrehozása.

Gyógyszeripari kezdeményezésként indult a műszakos felmérés, amely minden vegyipari területről sok fontos információval szolgált.

A VDSZ sport- és kulturális életében is jelen vagyunk, lásd horgászverseny, egészségnap, kispályás focibajnokság, sakkverseny. A VDSZ Ifjúsági, Nő, Értelmiségi és Műszakos Tagozatában meghatározó szerepet játszanak a gyógyszeripari delegáltak.

Az 5 éves ciklus elején nagy lelkesedéssel és munkával – rengeteg bejelentőlap aláírásával és pecsételésével – újjá alakítottuk a Gyógyszeripari Alágazati Párbeszéd Bizottságot, amelynek munkájához naivul nagy reményeket fűztünk. Jelenlegi eredmény nulla, teljes csőd.

A Gyógyszeripari Szakszervezeti Szövetség és a MAGYOSZ között évek óta él egy ágazati (alágazati) (több munkáltatóra kiterjedő) kollektív szerződés. Már az elnevezések közötti zavar is bizonyítja, hogy a KSZ jogi státusza sem egyértelmű. A szerződés nagy vonalakban a társaságok működésének jó részét lefedi és a helyi kollektív szerződésekhez hasonlóan több fontos témát – keretszerűen – szabályoz. Ezen túlmenően minden évben bér- és jóléti kérdésekben külön állapodunk meg. Jelenleg ennek a kollektív szerződésnek egyetlen előnye és pozitívuma, hogy létezik. Ezek a megbeszélések alkalmat adnak arra, hogy a szakszervezetek, a társaságok gondjait, problémáit megbeszéljük, jelezzük az egyes szakszervezetek által problémásnak vélt gondokat, feszültségeket. Minden évnek nagy nekibuzdulással indulunk, mondván alapjaiban újítjuk meg ezt a szerződést és az évek óta felmerült, felhalmozódott változásokhoz igazítjuk. Ez eddig nem sikerült, a 2011-2012. évi Munka törvénykönyve sem kényszerített ki alapvető változást, de legalább a megújított KSZ-t 2013-ban sikerült elfogadtatnunk.

Meg kell jegyezni, hogy már jelenleg is van olyan tagszervezetünk, ahol a munkáltató felmondta a hatályos helyi kollektív szerződést, azzal az indoklással, hogy elfogadja az új Munka törvénykönyvében foglalt feltételrendszert, de mást nem biztosít.

JELENLEGI HELYZET:

- A magyarországi gyógyszeripar ugyanazokkal a gondokkal küszködik, mint az előző időszakban. A gyógyszergazdaságossági törvény, ill. az azóta hozott kormányzati intézkedések folyamatosan „sarcolják" a gyógyszeripart. Bár eltérő mértékben, de a vállalatokat 10 milliárdos nagyságrendű **elvonások** terhelik. Azok a félelmek, amelyeket megfogalmaztunk az előző években, ma már sajnos „realizálódtak".
- Több területen van példa arra, hogy a cégek 5-10-es nagyságrendben termékeket vontak ki a magyar piacról. Ez csak a jobbik eset, mert így a termék gyártása megmaradt, és az exportra való forgalmazása nem szűnt meg. Van olyan társaság, amely a teljes kutatást leállította és külföldre vitte, van ahol a bérelt munkaerők létszámát töredékére csökkentették és szinte mindenhol a létszámgazdálkodásban szigorításokat vezettek be. Különösen igaz ez az orvos-patikalátogató hálózatra, köszönhetően a 10 MFt/fős különadónak. Meg kell jegyezni, hogy azokat a több éve beindult beruházásokat, amelyeket elterveztek, befejezték. Amennyiben ezek kifutnak egyetlen nagyobb társaság sem jelezte az elkövetkezendő évekre újabb nagyberuházás indítását. Tehát a jövő felélése megkezdődött!

Szinte minden tagvállalatnál 2013–2014-ben megindult a „lopakodó" létszámleépítés, („önkéntes távozás" program, nyugdíjba vonulók nem, vagy csak részleges pótlása, stb.) ám van ahol több száz fős elbocsájtást jelentettek be.

- A kisebbek-nagyobbak egyaránt igyekeznek valamilyen **túlélő stratégiát kialakítani.** Egy-két kivételtől eltekintve a szakszervezetek és a munkáltatók kapcsolata megfelelő, ezt az is bizonyítja, hogy az új Mt. negatív hatásait túlnyomó többségében sikerült kivédeni az eddigi tárgyalások során.
- Változatlanul zajlik a gyógyszeripar feketebáránykénti való beállítása, mint a legnagyobb extraprofitot előállító ágazat.

A felsorolt gondok, problémák változatlanul fennállnak és sajnos meg is fognak maradni. Remélhetőleg valamennyit tisztítani fog a képen az önálló **gyógyszeripari stratégia.** Jelenleg erről még nagyon kevés információ áll rendelkezésre. Ez az egyik olyan témakör, amellyel mindenféleképp foglalkozni szeretnénk a Gyógyszeripari Alágazati Párbeszéd Bizottságban. Másik ilyen téma az **Ágazati Kollektív Szerződés,** amelyet mindenképpen fenn kívánunk tartani, a gyógyszeripar presztízse, a munkavállalók érdeke megköveteli az ágazati szintű megállapodást.

KÉSZÍTETTE: POSZTÓS ENDRE

15.

Papíripari Dolgozók Szakszervezete beszámolója

- Az elmúlt időszakban a PDSZ területén is az új Mt. és a 16%-os SZJA bevezetése jelentette a legnagyobb problémát. **Az új Mt. hatására a** munkáltatók kezdeményezték a helyi KSZ-ek módosítását. Az újra kötött KSZ-ek természetesen nem a munkavállalók előnyére változtak. A munkáltatók kihasználták minden, az új Mt. adta lehetőséget a munkavállalók jogainak csökkentésére. Ezzel fokozták a munkavállalók munkahelyük elvesztése miatti félelmét. Ennek következtében a szakszervezetek munkája is megnehezedett. A dolgozók nehezebben mondják el a problémájukat. Az üzemi tanácsok jogkörének kiszélesítése sem javította a szakszervezetek helyzetét. De az ütkel való szorosabb kapcsolat segített a helyzet kezelésében.

- Több **papíripari gyár bezárása** (Lábatlan, Fűzfő, Szolnok) ugyan nem az utóbbi 3 évben történt, de rányomta a bélyegét a PDSZ jelenlegi helyzetére.

A PDSZ legnagyobb munkáltatója **a DUNAPACK Kft.** A Dunapack Kft. Magyarországon 3 telephellyel rendelkezik: Csepel, Dunaújváros és Nyíregyháza, 50% körüli piaci részesedésével piacvezető Magyarországon. Közvetlen dolgozóinak létszáma meghaladja az 500-at. Az elmúlt 3 évben erősen érezte-te a hatását a pénzügyi válság, amelynek negatív hatásait viszonylag sikeresen el tudtuk kerülni. Ezen időszak alatt nagyon hektikusan alakultak a papírárak, de a trend egyértelműen emelkedő pályát mutat.

- Hasonló **bizonytalanságot produkált a forint árfolyama** is. Ezen hatásokat tetézte az általános bizonytalanság és recesszió a magyar gazdaságban, számos korábbi vevőnk megszűntette a tevékenységét, a maradók közül sokan likviditási gondokkal küzdenek.

- Mindezek ellenére az elmúlt időszakban a Dunapack Kft. **fokozta termelését,** növelte a piaci részesedését, mind a belföldi-, mind az export piacokon is. Ezen időszakban nagyobb létszámleépítésre nem került sor. A béremelések elérték az országos átlagot, 2014-ben jóval az elmúlt évi infláció fölött emelkedett. A cégcsoport folyamatosan fejlődik, jelenleg is komoly beruházások zajlanak szinte mindegyik üzemünkben. Nyíregyházán pl. 5 millió eurónak megfelelő fejlesztés valósul meg az idén.

- A **Halaspack** szintén jó eredményeket tudott felmutatni, német tulajdonban van, a bérfejlesztések elérték az országos szintet. Egy új termék bevezetésével tovább stabilizálódott a piaci helyzetük.

- Nehezebb helyzetben van a **Diósgyőri Papírgyár** és **Duna-Vitex.** A DIPA állami tulajdonban van. Nehezebb a szakszervezetnek az érdekérvényesítése.

- A PDSZ szervezettsége jelentősen nem változott. Kis mértékben nőtt a taglétszám. Sajnos problémát jelent az **utánpótlás** kérdése. Nagyon kevesen vállalnak feladatot a szakszervezetben. Van olyan alapszervezetünk, ahol hónapok óta nincs, aki vállalja a titkári feladatot. Munkánkban nagy hangsúlyt kell helyezni arra, hogy vonzóvá tegyük a szakszervezeti munkát.

KÉSZÍTETTE: HEGYI JÓZSEF

16.

Rokonszakmák beszámolója

A Magyar Vegyipari, Energiaipari és Rokon Szakmákban Dolgozók Szakszervezeti Szövetségéhez tartozó rokon szakmák:

ELŐZMÉNYEK

- **Korábban jegyzett, de megszűnt szervezetek:**

1. HANNA Instruments Hungary Kft. Szeged
2. NORDENIA Hungary Kft. Szada
3. Pipelife Hungary Műanyagipari Kft. Debrecen
4. SARA LEE Kávé és Tea Zrt. Budapest
5. Vegyépszer Hungary Zrt. Budapest
6. ALTRAD-alucon Kft. Hódmezővásárhely

Az **Alucon Kft.** szakszervezeti képviselője Rébék Istvánné, alkalmazottak létszáma 30 fő, a szakszervezeti tagok száma 12 fő volt. Építőipari alumínium- és acélállvány gyártásával foglalkoztak. Francia tulajdonos biztosította a kis létszám munkáját.

Vegyépszer Szakszervezeti Intéző Bizottsága: A szebb napokat is látott 6000-7000 fős Vegyépszer csődvédelembe menekült. A Fővárosi Bíróság döntése értelmében a csődvédelem 2012 májusáig meghosszabbításra került, amelyet a hitelezők elfogadtak. A Vegyépszernél a szakszervezet 2011. december 31-én megszűnt. 29 fő a Vegyépszer szerelőkből összeállt Vetraforsz Kft-ben alakította újjá a szakszervezetet. A tagok létszáma 21 fő. A kft. Kazincbarcika telephellyel rendelkezik, ebből adódóan a helyi Kazincbarcikai Vegyész Szakszervezethez csatlakoztak. A Vetraforsz Kft-nél a Vegyépszernél megkötött KSZ-t 2012. első félévéig meghosszabbították.

JELENLEGI ÁLLAPOT

- **1., Balatoni Hajózási Zrt. Siófok**
- **2., IBIDEN Hungary Kft. Dunavarsány**
- **3., Douwe Egberts Kávé és Tea Zrt. Budapest**

- A szövetségünkhöz tartozó szakszervezetekkel, mint képviselő telefonon, e-mail-en és bizonyos rendezvényeken személyesen tudom tartani a kapcsolatot, egyéb módja nem megoldott.

- A VDSZ a rokonszakmák képviselőinek e-mail-en keresztül a szükséges információkat, anyagokat megküldi.

- Demonstrációra, egyéb rendezvényekre nehéz a tagságot beszervezni, többek között a váltó műszakbeosztás miatt.

- **Balatoni Hajózás Demokratikus Független Szakszervezete:** az állandó foglalkoztatottak létszáma 280 fő. A társaságnál két szakszervezet működik. A BHDSZ nagyrészt hajós munkavállalók és kisebb létszámban pénztárosok (taglétszám 74 fő). A BHSZ nagyrészt ipari dolgozók (taglétszám 55 fő). Jelenleg érvényes kollektív szerződéssel rendelkeznek. Az idei tárgyalás eredményeként náluk is szigorodott az elfogadott kollektív szerződés. 3%-os béremelés volt januárra visszamenőleg, amely egy sikeres nyár után további +2%-kal nőhet.

- **IBIDEN Dunavarsányi Filter Szűrő Szakszervezet:** 2004-ben alakult. A társaság diesel részecskeszűrő gyártásával foglalkozik, három létesítményből áll, az együttes létszám meghaladja a 2000 főt, a szakszervezeti tagok száma kb. 190 fő. A taglétszám növelését napi feladatnak tekintik. A munkavállalók részére szerveztek családi programokat, koncerteket. A Kft-nél üzemi tanács működik. Az üt és a szakszervezet között nem teljes az összhang. A kollektív szerződés megkötése még nem sikerült, mivel nem reprezentatívak. Munkájuk folyamatosan van, európai gyártó és fejlesztő központtá váltak.

Sajnos a szakszervezeti titkár egészségügyi problémákkal küzd, de titkári teendőit ellátja.

- **Compack Douwe Egberts Szakszervezet:** A rákospalotai gyár az év végéig be fog zárni. A bezárásról közös megegyezés született a munkáltatóval az üt (mely egy évvel ezelőtt lett megválasztva, hosszú szünet után) és a szakszervezet részvételével. A teljes létszám kb. 300 fő, szakszervezeti taglétszám kb. 80 fő. 184 dolgozó kerül elbocsátásra, csak az értékesítés és marketing marad meg. A szakszervezet előre láthatólag meg fog szűnni, mert a központi irodában dolgozók nem érzékelik a fontosságát a reprezentatív szakszervezetnek, nem lépnek be, hogy tovább lehessen vinni.

- Véleményem szerint fontos hogy újabb szakágon kívüli tagok csatlakozzanak a VDSZ szervezetéhez és jó a VDSZ vezetésének az az irányvonala, amely ezt lehetővé teszi.

KÉSZÍTETTE: LUKÁCS REZSŐ

17.

Vegyipari Szakszervezetek Szövetsége beszámolója

Szakágazatunk sajátos munkamegosztásban dolgozik, végzi feladatát. Arról a helyzetről, gazdasági, politikai környezetről, melyben mindennapi munkánkat végezzük a nagy elnökségi ülést megelőzően rendszeresen szakági elnökségin kapunk és kérünk tájékoztatást az elnökségi tagjainktól.

Hangsúlyoznunk kell, hogy azokkal a **tagszervezetekkel, amelyeknek nincs képviselete a szakági elnökségben, a munkakapcsolat nem megfelelő,** illetőleg még mindig nem tudtuk őket kellőképpen bevonni a munkába. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a kapcsolatot erősítsük velük a jövőben, ne vesszenek el a „kis tagszervezetek", tagságuk megmaradjon.

A megosztott és széttagolt szakszervezeti mozgalom képtelen volt és jelenleg is képtelen megfelelő összefogást, erőt felmutatni. Szakágazatunk tagszervezetei pedig mindig ott vannak azokon a rendezvényeken, tiltakozó megmozdulásokon, ahol hangot adhatnak a munkavállalók elégedetlenségének.

A **politikai környezet romlott,** nyugodtan nevezhetjük szakszervezet ellenesnek. A Munka törvénykönyve munkavállaló és szakszervezet ellenes módosító javaslatai által tovább nőtt a munkavállalók kiszolgáltatottsága, megnehezedett a korábbi vívmányok megőrzése.

A vegyipari szakág területén a kollektív szerződéses megállapodások a jellemzőek, tehát **van kollektív szerződés.**

Nagymértékben nőtt a helyi tisztségviselők feladata, sok kollektív szerződéskötést, módosítást és bértárgyalást kell lefolytatni. Ma a legfontosabb feladat, hogy a helyi szakszervezetek működőképesen megmaradjanak. A **vegyipari szakágnak van ágazati kollektív szerződése és bérmegállapodása is.**

Szinte valamennyi VDSZ rétegtagozatába delegáltunk képviselőket, mert úgy gondoljuk, hogy a rétegek munkája fontos a VDSZ-en belül. Sokat köszönhetünk a **VDSZ szakértői tevékenységének,** ami úgy gondolom példa értékű. Két konföderációhoz tartozó tagszervezetek működnek területünkön, de ez soha nem okozott problémát és remélhetőleg nem is fog a jövőben sem.

Tagszervezeteink tisztségviselői **rendszeresen részt vesznek a képzéseken,** igénylik a VDSZ üdülési lehetőségeit, hasznosnak tartják a Vegyipari Dolgozót és a VDSZ internetes felületeit.

A magyar gazdaság nincs tartós növekedési pályán, **jelentősen csökkent a termelékenység,** nem javult a kis- és középvállalkozások, vállalatok helyzete sem. A kedvezőtlen gazdasági körülmények ellenére a vegyipari cégek (többségükben külföldi tulajdonlásban) működnek, de a hasznot a részvényesek, befektetők fölözik le. Úgy gondoljuk, nagyon fontos, hogy **a partnerség megmaradjon,** hiszen nehéz olyan környezetben akár bérmegállapodást, akár kollektív szerződést, vagy együttműködési megállapodást kötni, ahol nincs párbeszéd, nem te-

kintik az érdekvédőket tárgyaló partnernek. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy ez a vegyipar területén nem jellemző, legalábbis napjainkig nem üldözték a szakszervezetiseket. Tudjuk azonban, hogy ez be fog következni, hiszen a törvény adta lehetőségeket a cégek ki fogják használni, meg fogják lépni azt, hogy a védett tisztségviselők köre tovább csökkenjen és elnyomják a hangját az érdekvédőknek.

Gondot jelent, hogy a megélhetési költségek növekedtek, alacsony a foglalkoztatási ráta, a családpolitika, a fiatalok lehetősége beszűkült. Összességében mindezek kedvezőtlenül hatnak a szakszervezeti mozgalom egységére, a munkahelyi szakszervezetektől a konföderációkig bezárólag.

Az ágazatunkhoz tartozó társaságoknál **nagyarányú létszámcsökkentés nem volt,** minőségi cserék voltak, és a cégeknél továbbra is van együttműködési megállapodás.

A vegyipari szakág 2012. november 9-én tisztújító kongresszust tartott. Lehetőség adódott arra, hogy a helyzetet értékelhessük és javítottuk az érdekvédelmi munkánkat, a szakágazati szintet erősítettük.

Kell lenni elképzelésnek, tudnunk kell, hol kell változtatni, és tudnunk kell azt is, hogy mire alapozhatunk. Gondolunk itt a tisztségviselők felkészítésére, képzésére, az utánpótlás kinevelésére, az információs hálózat javítására, az „elveszett" tagok összegyűjtése is fontos kell, hogy legyen és a nagyok kötelessége kell, hogy legyen segíteni a kicsiket.

A munka világában rendezett munkaügyi kapcsolatokat kell kialakítani, erősíteni kell az alapszervezeti szintű szakszervezeti munkát.

KÉSZÍTETTE: EÖRDÖGHNÉ PATAKI IRÉN

18.

A VDSZ Ifjúsági Tagozatának beszámolója

Aktív munkával telt az elmúlt 5 év a VDSZ Ifjúsági Tagozatánál. A mindig vidám és tettre kész csapat évente többször találkozott a balatonszemesi képzéseken, a különböző rendezvényeken, a központban, egyéb képzéseken. A tagozat tagjai fontos feladatokat látnak el az alapszervezeteknél, rendszeresen vesznek részt központi képzéseken és cselekvő tagokként dolgoznak a saját szervezetüknél is. Az évek során az aktív ifi tagozatosok száma jelentősen növekedett, bár az életkori sajátosságok miatt hullámzóan alakult.

Továbbra is kiemelt esemény minden évben az egészségnapon való aktív részvétel. A tagozat a hagyományainknak megfelelően fontos részt vállal a konföderációk munkájában is, annak nem csak tagja, hanem alakítója is. A többi tagozattal sikeres együttműködést tartunk fent. Közös képzéseken veszünk részt Balatonszemesen, ezt a jövőben is folytatni szeretnénk.

A tagozat 2008-ban kezdődő időszakát Bors József (Chinoin VDSZ) vezetésével kezdte, aki sajnálatos módon 2012-ben eltávolodott az aktív szakszervezeti munkától. Helyettesként Kovács László (Richter ifi VDSZ) és Béres Zoltán (PKDSZ) voltak korábban megválasztva, de újra vezetőre volt szükség a megfelelő működés ellátásához. Az ifjúsági tagozatvezetői helyet, új választást követően, Glasz Miklós (Chinoin VDSZ) vette át, 2013 májusa óta munkáját három tagozatvezető-helyettes segíti (Simon Judit, Takács Brigitta, Varga Tímea).

Nagy változás volt a tagozat életében Kovács László, korábbi ifi tagozatvezető-helyettes országos titkárrá válása, aki a napi ügyekben segíti a tagozat munkáját is. Itt említhető meg, hogy a nemzetközi kapcsolattartásban is jeleskedett tagozatunk, Glasz Miklós és Kovács László több nemzetközi fórumon, konferencián, egyeztetésen vett részt, amelynek tapasztalatait is beépítették a konföderációs és a VDSZ ifi működésébe, programjaiba, akcióiba.

Kiemelhető fontos megjelenéseink közül a korengedményes és korkedvezményes nyugdíj ügyében a VDSZ Nyugdíjas Tagozatával és más ifi szervezetekkel közösen végrehajtott flashmob akciók. Ezek sajnos még nem érték el céljukat, ezért a továbbiakban is készek vagyunk hasonló akciók szervezésére, hogy a döntéshozókra nyomást gyakoroljunk. VDSZ promóciós videó készült tagozatunk hathatós közreműködésével 2014 márciusában, illetve nagy sikernek érezzük az általunk, még 2009 táján kezdeményezett és a VDSZ elnöksége által is támogatott VDSZ Facebook oldal felfutását, amely így a hazai szakszervezetek között a legnagyobb taglétszámmal rendelkező közösségi oldal lett. Promóciós, kommunikációs szerepe a mai, modern kapcsolattartási módszerek között is jelentős. Tagozatunk üdvözli az új, VDSZ mobilalkalmazás megszületését is, ennek széleskörű fogadtatásáról azonban csak nagyobb időtávlatban tudunk majd véleményt formálni. Amennyiben segíti szervezetünk ismertségét és elismertségét növelni, hasznos kiegészítővé válhat tagságunk közvetlen elérésében.

A VDSZ Ifjúsági Tagozata műhelymunkáját a továbbiakban is kiemelten fontosnak tartja, hiszen a fiatal munkavállalókat a VDSZ működési területén is számos kihívás, nehézség és megoldandó probléma várja, így a pályakezdők, közoktatásban tanulók és a felsőoktatásban résztvevők is számítanak kiállásunkra. És természetesen elsősorban a tagszervezeteknél dolgozó fiataljaink, fiatal tisztségviselőink, akiknek ezúton is köszönetünket fejezzük ki munkájukért. Zárszóként szintén köszönet illeti a VDSZ elnökségét és a helyi szakszervezeti vezetőket, hogy segíti tagozatunk munkáját, fejlődését és teret ad az ifjúság véleményének, megjelenésének, amit kiemelten fontosnak tartunk.

KÉSZÍTETTE: GLASZ MIKLÓS

19.

A VDSZ Nőtagozatának beszámolója

Az elmúlt 5 éves ciklus – az esélyegyenlőség megvalósulásáért való kardoskodás mellett – a szolidaritás, az összefogásra buzdítás, egymásért való kiállás jegyében telt el.

Évek óta a sokat emlegetett esélyegyenlőség, az egyenlő munkáért, egyenlő bér mottója és fontossága ma is érvényben van és marad is, mind addig, amíg látványos javulás nem történik ezen a területen hazánkban és természetesen a VDSZ-hez tartozó érdekvédelmi területeken is.

Az új Mt. nagyon sokat rontott a munkavállalók és a tisztségviselők helyzetén. A munkaidőkedvezmény csorbításával, a tisztségviselők munkajogi védelmének csökkentésével nehéz helyzetbe hozta azokat, akik szívvel-lélekkel azon munkálkodtak, hogy jól végezzék feladatukat.

A Nőtagozat tisztségviselői szabadidejüket is feláldozva dolgoztak és dolgoznak, nagyon sokat tettek és tesznek a tagozat működéséért, a VDSZ jó hírnevéért, de legfőképpen a területükön dolgozó női munkavállalókért.

Az elmúlt 5 év eseménydús volt a tagozat életében. A teljesség igénye nélkül, csak a legfontosabb tevékenységeinket kiemelve:

- folyamatos képzések több témában. (Mt. változásai, családjogi kérdések, munkaegészségügy, önismereti tréningek, nyugdíjtörvények változásainak ismertetése, stb.),
- eredményesek és hasznosak voltak az ifjúsági, a műszakos és az értelmiségi tagozattal tartott közös képzések, programok,
- a közös munka eredményeként olyan kiadványok, felhívások kerültek nyilvánosságra újságban, televízióban, interneten, amely széles tömegek tetszését is elnyerte. Ilyen volt pl. az abortusz törvény, a korengedményes, korkedvezményes nyugdíjazással, a műszakban dolgozókkal kapcsolatos témák, ezzel is támogatva, segítve a VDSZ munkáját,
- sikeres üzemlátogatás Inotán,
- egészség- és sportnap, minden év szeptember első szombatján, amelynek lebonyolításában tagozatunk képviselői is kivették a részüket, (fő profil: gyermeksátor, dohányzás elleni kampány),
- különböző rendezvényeken, tüntetéseken, megmozdulásokon való aktív részvétel,
- jó kapcsolatok ápolása az MSZOSZ Női Választmányával, más szakszervezetek nőtagozatával,
- FES-programokon való részvétel, stb.

Aktív közreműködésünk, munkánk van az új konföderáció nőtagozatának létrejöttében. A VDSZ Nőtagozata alelnöki posztot kapott az MSZSZ-ben.

Erre nagyon büszkék vagyunk, mert úgy érezzük, hogy a jövőben kialakuló szakszervezeti egységnek is szüksége van olyan női tisztségviselőkre, akik előre vihetik a közös munkát mindannyiunk hasznára és megelégedésére.

KÉSZÍTETTE: EPER JULIANNA

20

A VDSZ Nyugdíjas Tagozatának beszámolója

Tagozatunk a kongresszust követően rövid időn belül megalakult. Elkészítettük a Működési Szabályzatunkat, amelyet a VDSZ elnöksége jóváhagyott. Ebben 2-2 fő képviseli a szakágazatok nyugdíjasait. De olyan nagy volt az érdeklődés, hogy ezt a keretet nem tudtuk tartani. A döntési jogot a delegált tagok gyakorolták. A tagozat viszont folyamatosan 20-25 fővel tevékenykedett.

Az eddigiek során nagy jelentőséget tulajdonítottunk a vegyész szakszervezet hagyományainak ápolására. Évente megkoszorúztuk az első székházunk emléktábláját a Tűzoltó utcában.

Minden szakszervezetünk által rendezett, illetve támogatott nagygyűlésen, felvonuláson, demonstráción és tüntetésen részt vettünk, ápolva ezzel a szakszervezeti hagyományt és támogatva a mai aktív szakszervezeti tagság törekvéseit.

Az MSZOSZ Nyugdíjas Szövetség által rendezett nagygyűléseken (általában az Idősek Világnapja alkalmából) szintén szép számmal képviseltük nyugdíjasainkat.

A nyugdíjas érdekvédelem és érdekképviselet mind megalapozottabb ellátásához állandóan frissíteni kell az ismereteket. Ezt a célt szolgálta az évente megrendezett továbbképzés Balatonszemesen. Neves előadók, szakszervezetünk vezetői, az országos nyugdíjas szervezetek vezetői segítettek eligazodni egyre bonyolultabb világunkban Nem utolsó sorban meg kell említeni tagozatunk tagjának dr. Harsányi Józsefnek színvonalas előadásait, amelyekben családjogi kérdésekről szólt, ezeknek olyan nagy volt a sikere, hogy több szervezet is meghívta előadást tartani. Több kiegészítés készült a korábban kiadott Kapcsos Könyvhöz, amelynek megvitatására is sor került. 2014-ben dr. Harsányi Józsefet a tagozatunk örökös tiszteletbeli tagjának választottuk a több évtizedes lelkes és magas színvonalú jogászi munkájának elismeréseként.

A továbbképzések jó alkalmat teremtettek a tapasztalatok átadására. Itt találkoztunk az Ifjúsági Tagozat tagjaival, megvitattuk és megújítottuk a 2003 óta érvényben lévő Nemzedéki Szerződésünket.

Egyetértettünk abban, hogy a fiataloknak nagyobb teret kell biztosítani a szakszervezeti szövetségekben helyi és országos szinten. Fontosnak tartjuk, hogy nem az egyes életkori csoportok szembeállításán keresztül törekszünk a nyugdíjkérdésben megoldásokat keresni.

A fiatalok nagyobb szerepet vállalnak az idős korosztályt sértő megnyilvánulások visszautasításában.

A VDSZ által központilag szervezett egészségnapokon főzőversenyen induló csapattal vettünk részt. A hosszú évtizedes tapasztalatok méltó elismerést, díjazást hoztak. Egyszer első helyezéssel, egyszer a csapat kreativitását különdíjjal jutalmazta a zsűri.

A tagozat a nyugdíjasaink érdekképviseletét a VDSZ elnökségén túl az MSZOSZ Nyugdíjas Szövetség Intéző Bizottságában is megjeleníti, képviseli.

A kormányváltás jelentős változásokat hozott a nyugdíjas érdekvédelem, érdekképviselet területén. Megszüntették, majd életre hívták, de nem valós partnerek bevonásával az Idősügyi Tanácsot. A felmerülő problémákat nincs kivel megbeszélni, nincs párbeszéd. Azt hisszük, hogy ez általánosságban igaz a szakszervezetek partneri viszonyaira is. Érdekeink megjelenítésére új formációkat, új utakat kell közösen keresnünk.

Látszólagosan az inflációt követő nyugdíjemeléseket megadja a kormány, de ezzel párhuzamosan hátrányos intézkedéseket hoz, amelyek jelentős mértékben érintik tagságunkat és a nyugdíjasok döntő többségét. Naponta tapasztaljuk a valós élettől eltérő egyoldalú tájékoztatást. Rengeteg találgatás, félremagyarázat lát napvilágot a nyugdíjrendszert és a nyugdíjasokat illetően. Itt nagyon nagy felelősség hárul a hiteles tájékoztatásra. A kormánypropaganda nyomasztó fölényével nem tudunk versenyezni.

Támogatjuk és tevőlegesen részt vettünk és veszünk a munkavállalók és remélhetően a nyugdíjasok érdekvédelmét markánsabban megjelenítő szövetség, a Magyar Szakszervezeti Szövetség megalakításában. Nagy feladatot vállaltunk mindkét országos szövetség /MSZOSZ, ASZSZ/ területén nyugdíjas tagságunk megszervezésében, a nyugdíjas társadalmi tagozat működési kereteinek kialakításában, a bizottságok felállításában.

Ennek működtetésében nagy segítséget várunk az aktív szakszervezeti tagságtól, a választott tisztségviselőktől. Az Ifjúsági Tagozat segítségével elkészült levelező listánkkal jelentősen javult a szervezeten belüli kapcsolattartás. A levelező listánknak 25 regisztrált tagja van.

A VDSZ internetes honlapján a megújult nyugdíjas oldalon már megjelennek tudósítások, híranyagok, információk. Szeretnénk, ha több volna a feltöltendő anyag, több volna a látogató. Számos cikk jelent meg a beszámolási időszakában a Vegyipari Dolgozóban és a Múló Évek-ben tagozatunk és nyugdíjas alapszervezeteink életéről, tevékenységéről.

Ebben az évben meglátogattuk az ország egyetlen Vegyészeti Múzeumát. A közelmúltban felújított kiállítás nagy tetszést aratott. Nem titkolt szándékunk a Múzeum hírének terjesztése a nyugdíjasok és az érdeklődök körében. Úgy vélekedtünk, hogy ezt minden vegyésznek látnia kell. Programunkat bővítettük: meghonosítottuk a nagyszülők-unokák túráját, amelyet minden év őszén nagy érdeklődés mellett szervezünk.

Azt gondoljuk, sőt tapasztaljuk, hogy a mai társadalmi és gazdasági rend átláthatatlan. Igaz ez a nyugdíjrendszerre is. A hozzá nem értő, kapkodó módosítgatások a rendszert fenntarthatatlanná teszik. Pedig minden dolgozó ember vágya, hogy nyugodt, kiszámítható öregkort érjen meg. Ehhez a nyugdíjnak kell biztosítani a stabil hátteret, az anyagi biztonságot.

Támogatjuk azokat a törekvéseket, amelyeket a VDSZ nyugdíj ügyekben a zászlajára tűzött: korengedmény, korkedvezmény. Eredményeket elérni csak összefogással lehet és ennek tevőleges részesei a nyugdíjasok.

KÉSZÍTETTE: BAUER ISTVÁN

21.

A VDSZ Értelmiségi Tagozatának beszámolója

Tagozatunk évente általában minimum kétszer tart összejövetelt, egyébként elektronikus úton tartjuk a kapcsolatot. Az összejöveteleken nagyjából azonos személyek vettek részt és nem sikerült kibővíteni a Tagozat létszámát. Sajnos néhány szakágunk nem tartja fontosnak, hogy delegáljon soraiból kellően aktív kollégákat. A formális delegálás nem elegendő, olyan személyek kellenének, akik időt szánnak erre a nagyon fontos társadalmi önkéntes tevékenységre. Kicsi bővülést jelentett ugyan, amikor tavaly és idén tavasszal is Balatonszemesen tartottunk egy pár napos összejövetelt a műszakos, illetve a női tagozattal közösen. Az összejövetel végén közös nyilatkozatot fogadtunk el. Ennek részleteiről a VDSZ honlapján található tájékoztatás.

Az összejövetelek az idő folyamán egyfajta baráti összejövetelekké váltak, műhelyszerűen működve. A „műhely lét" három dolgot biztosan jelent. Egyrészt azt, hogy nem folyamatosan, csak esetenként működik. Ha ideig-óráig nem hoz létre semmit, ha nem tesz hozzá semmit a közös munkához, az még nem tragédia, a „hivatal" még működik. Másrészt azt is jelenti, hogy ezek a műhelyek lehetnek az utánpótlásképzés fellegvárai, és lehetővé teszik olyan középvezetők bevonását a szakszervezeti munkába, akik a munkahelyeken meghatározó személyiségeknek számítanak.

Egyrészt az itt rendszeresen tevékenykedők előbb-utóbb VDSZ szintű ismeretanyagra tesznek, tehetnek szert, másrészt a legjobbak ismertté, elismertté válhatnak köreinkben, így egy jó kiválasztódási folyamat valósulhat meg. Harmadsorban azt, hogy a tagozatokban önkéntes munka folyik, ami akkor is köszönetet érdemel, ha csak szerény mértékű.

A tagozati ülések mindig nyílt szellemben zajlottak, egymás nézeteinek tiszteletben tartásával jó hangulatban folytak, elsősorban a szakszervezeti kereteken belüli, pártatlan megoldások figyelembe vételével.

A működés során két probléma jelentkezett:

- Megtalálni azt az akár hosszú távú, akár pillanatnyi célfeladatot, amely köré szervezni lehet a tagokat. Ugyanis feladat megoldása során alakulhat ki egy kisebb közösség. Ennek megtalálása folyamatosan megjelent az összejövetelek során.
- A másik probléma az üléseken való részvétel, mert egy vidéki résztvevő esetében jelentős költséggel és idővel jár, ami nem biztos, hogy egy egyszerű beszélgetést megér.

A megoldás, mint megfelelő feladat lehetne az Mt. nem jogi, hanem gyakorlati kritikájának megírása, ill. az abban való aktívabb részvétel. Jelentős mennyiségű munka, a jelenlegi tagok ilyen jellegű munkában és jogi tudásban nem elég jártasak, idejük is kevés, tehát mindenképpen segítségre szorulnának.

Az összejövetelek mellett lehetne interneten szorosabb kapcsolatot tartani és ott kialakítani egy-egy probléma köré azt a társaságot, amelyik hajlandó együtt dolgozni, gondolkozni. Az elért eredményekről lehetne tájékoztatni a VDSZ teljes tagságát, hogy az önkéntes munka népszerűsítve legyen.

A tagozatok, mint a VDSZ vertikális szerveződései mindenképpen színesítik a szakszervezeti munkát, a „hasonló a hasonlónak örül" elv alapján az azonos élethelyzetben lévő munkavállalók aktivitásának fokozását és a valós/"beleszólásos" demokrácia kiszélesítését is jelentik. A benne résztvevők közös véleményt tudnak kialakítani segítve a szakszervezeti vezetés, illetve a tagok tájékoztatását/tájékozódását a felmerülő problémák tekintetében.

KÉSZÍTETTE: DR. TIHANYI ENDRE

22

A VDSZ Műszakos Tagozatának beszámolója

A beszámoló nem öt évre visszamenőleg, hanem csak kettő évre tekint vissza.

A 33. kongresszuson eldöntött kérdés, hogy legyenek tagozatok, egy jól hangzó, és igen egyedi vonást biztosított a VDSZ-nek.

Az újbóli megalakulás nem ment teljesen zökkenőmentesen, a csapat tagjainak delegálása a szakágak részéről okozott némi zavart, de összefogással megoldást találtunk.

Tehát 2012-ben igen lassan, sok-sok buktatóval, alulról szerveződően, a Műszakos Tagozat újra létrejött.

A VDSZ elnöke által ellenjegyzett, a VDSZ Elnöksége által megvitatott Szervezeti és Működési Szabályzat alapján megválasztotta a tagozat elnökét: Oltyán Ferencet, illetve alelnökét: Kovács Márton személyében. S megkezdte tevékenységét, az SZMSZ alapján. Az ebben foglaltak alapján a tagozat létszám tekintetében nyitott, s minden VDSZ-es műszakos kollégát a tagjai közé vár és fogad!

Az évről-évre elkészített és közösen megbeszélt munkaprogram alapján a Műszakos Tagozat delegált tagjai feladatuknak tekintik a VDSZ működési területén műszakban dolgozók érdekeinek védelmét, képviseletét. Ez történhet akár sajtó útján, lásd a VDSZ elnökével közös sajtótájékoztató, ahol a műszakosokat is hátrányosan érintő új Munka törvénykönyve ellen tiltakoztunk, vagy történik az időszakosan közreadott állásfoglalások, követelések kinyilvánításában. Részt vettünk több közös tagozati képzésen és e rendezvényeken a közös álláspontra való törekvésünket kívántuk kifejezni. Ésszerű és gazdaságilag is járhatóbb oktatási-képzési formákat ismertettünk, aminek a megvalósítása még nem forrt ki.

Azonban azon törekvésünk, hogy a munkaprogramokban is szereplő vállalati szintű tagszervezeteknél tegyünk látogatást, a helyi kollégákat támogatandóan, illetve a helyi problémákat begyűjtve, ahol a VDSZ bár jelen van, de delegált tagot nem tudnak, vagy nem akarnak küldeni, már nem működik. Az okokat lehetne elemezni, a megoldást keresendő addig is végezzük a delegáltjaink által megbízott feladatainkat.

Feladataink ellátásához elengedhetetlen, hogy időszakosan összeülve beszéljük át az adott területen érzékelt problémákat, képzéseken vegyünk részt más tagozatokkal.

Több tagunknak jelentős anyagi kiadással jár vidékről a fővárosba utazni a tagozati értekezletre. Mi az ország különböző pontjain képviseljük a VDSZ színeit, s ezért saját alapszervezetünk költségvetését terhelve vagyunk kénytelenek az utazási költségünket fedezni egy-egy értekezletre, vagy képzésre utazáskor.

Indítványozzuk a tagozatok számára meghatározott költségkeret létrehozását, természetesen az elszámolás módjának meghatározásával együtt.

Tehetnénk még többet és sokkal látványosabb formában a szakágak delegált tagjai által jelzett problémák, krízishelyzetek nyilvánosságra hozásával: a műszakos tevékenység egészségkárosító hatásai, a szociális ellehetetlenülés, párkapcsolati krízisek, a nők hátrányos helyzete, a gyermekvállalás-nevelés problémái, az anyagi megbecsülés hiányosságai, a fiatal pályakezdők anyagi elismerésének hiánya, a nyugdíjkorhatár előtt állok kihasználtsága, stb.

Több fórumon és több módon jeleztük, s a jövőben is erőteljesen jelezzük e problémákat.

A mindenkori hatalom irányába tett megoldással egybekötött javaslataink, a VDSZ, illetve az MSZSZ által is támogatott formában kerül időről–időre napirendre, sajnos nem kellő erőt mutatva, le is kerül a napirendről. A korengedményes-korkedvezményes javaslataink a dolgozó emberek sok ezres táborát érinti a VDSZ területén és azon kívül.

Továbbra is fő feladatunknak tekintjük tiltakozni az új Munka törvénykönyve munkavállalókat hátrányosan érintő részei ellen. Egyik törekvésünk, hogy emberi méltósággal, egészségesen tudjanak kollegáink nyugállományba vonulni.

A megalkotott és a közösen elfogadott munkaprogram alapján végezzük a dolgunkat, nem látványos módon, de minden kis lépéssel előre!

KÉSZÍTETTE: OLTYÁN FERENC